

SULKAVA Taajamayleiskaava

Kulttuuriympäristöselvitys 2010

Raportti 25.11.2010 (tarkistettu 20.1.2011) FM Teija Ahola
Selvitystyö Ahola

Tilaaaja: Sulkavan kunta

SISÄLLYSLUETTELO

1	JOHDANTO	3
1.1	KOHDEALUE.....	3
1.2	SUOJELU- JA INVENTOINTITILANNE	3
2	AINEISTOT JA MENETELMÄT	8
2.1	ARVIOINTI	8
2.2	LUOKITTELU: ALUEET JA KOHTEET.....	9
3	MAISEMA	11
3.1	SUUR-SAIMAAN SEUTU	11
3.2	KIRKONKYLÄN MAISEMAKUVA JA MAISEMAVYÖHYKKEET	11
4	RAKENNETTU YMPÄRISTÖ	15
4.1	KYLÄSTÄ KIRKONKYLÄKSI 1630-1870	15
4.2	KIRKONKYLÄSTÄ KUNNAN KESKUSTAAMAKSI 1870->	18
5	ALUE- JA KOHDEKUVAUKSET.....	25
1	SULKAVAN KIRKONMÄKI	25
2	UITONVIRRRAN POHJOISRANTA NIEMELÄSTÄ SOITTOMÄELLE	28
3	TIITTALAN KARTANOKESKUS JA KESÄMÄEN VILJELYMAISEMA	31
4	KUMPU-TANNILA KULTTUURIMAISEMA.....	34
5	UITONVIRRRAN ETELÄRANTA	39
6	ALANTEENTIE	42
7	KITUSENKUJA -MIKKOLANTIE	56
8	UITONRINNE SILLALTA MÄELLE (PUUMALANTIE)	61
9	KORHOLANMÄEN SEUTU	64
10	UITONRINTEEN JA KAARRETIEN OMAKOTIALUE.....	67
11	HARAKKAMÄEN VILJELYMAISEMA.....	69
12	UUDENKYLÄN SEUTU	71
13	VILKALAHDEN UPSEERIKYLÄT	72
	YHTIENVETO SELVITYSALUEEN KULTTUURIHISTORIALLISTA JA MAISEMALLISISTA PIIRTEISTÄ.....	75
6	LÄHTEET.....	76

1 Johdanto

Kulttuuriympäristöselvitys on tehty Sulkavan taajamayleiskaavaa varten.

Kulttuuriympäristöselvityksessä kuvataan kaavan suunnittelualueen rakennetun ympäristön historia ja ominaisluonne sekä osoitetaan alueen rakennushistorialliset, historialliset ja kulttuurimaisemalliset arvot. Ydinkeskustassa – Alanteentie-Uitonrinne -selvitys toteutettiin normaalia yleiskaavaselvitystä tarkempaan. Selvityksen pohjalta voidaan arvioida uuden rakentamisen vaikutuksia olemassa olevaan rakennettuun ympäristöön ja maiseman historiallisiin piirteisiin.

Tarkastelualueelta on vuonna 2005 valmistunut maisemanhoitosuunnitelma, jossa on käyty läpi maisemarakennetta ja maisemakuvaa. Samanaikaisesti tämän työn kanssa on tehty luontoselvitystä. Käsillä olevassa kulttuuriympäristöselvityksessä on muut selvitykset huomioon ottaen keskitytty maisemaan osana taajaan rakennettua ympäristöä ja sen maisemakuvaa.

Selvityksen tutkimusosuudesta, kohteiden arvottamisesta ja kaavoitukseen liittyvistä osuuksista sekä karttatuotannosta vastasi FM Teija Ahola Selvitystyö Aholasta. Tilaajana oli Sulkavan Palvelut Oy.

1.1 Kohdealue

Tarkastelualueena on Sulkavan kirkonkylän eli kuntakeskuksen taajaan rakennettu alue sekä sitä ympäröivät maa- ja metsätalousalueet aina Raaskanlahdesta Tannilaan. Matkailupainotteiset alueet Hopeasaarella on rajattu mukaan. Keskeisin osa suunnittelualueesta kuuluu Sulkavan 432 maarekisterikylään, luoteisreuna on pieneltä alueelta Hasulan 403 maarekisterikylää sekä Löytökylä kaakossa Tannilan 433 maarekisterikylää.

Kirkonkylässä on ratkaistavana asutuksen tiivistäminen ja mahdollinen laajenemissuunta. Kirkonkylällä rakennettu ympäristö liittyy suoraan vesistöön, Uitonvirtaan, joka jää keskusta-alueen sisälle taajaman vesiaiheeksi. Taajamalla on yksi selkeä keskipiste, silta, jonka luona kohtaa viisi eri suunnasta lähestyvää tietä. Rakennettu alue laajenee keskustasta ulospäin kutakin tietä pitkin, mutta pohjoiseen lähtevää tietä lukuun ottamatta siirtyminen rakennetusta rakentamattomaan ympäristöön tapahtuu joko vanhan maatalousmaiseman tai luonnonkauniin rinnenmetsän halki.

Sulkavan kirkonkylän kulttuurihistoriallisten erityispiirteiden tunnistamisesta ja merkityksen ymmärtämisestä on apua viihtyisän, laadukkaan ja oman historiansa näkyvyyttä vaalivan elinympäristön kehittämisessä.

1.2 Suojelu- ja inventointitilanne

Erityislait

Tarkastelualueella ei ole **rakennussuojelulaila¹ (1985/60)** suojeltuja kohteita.

¹ Rakennussuojelulaki on kumottu ja uusi laki rakennusperinnön suojelemisesta (498/2010) astui voimaan 1.7.2010. Vanhan lain mukaiset suojelupäätökset pysyvät voimassa.

Museoviraston muinaisjäännösrekisteriin on tallennettu tiedot Sulkavalta tunnetuista kiinteistä muinaisjäännöksistä, jotka ovat **muinaismuistolain (1963/295)** nojalla rauhoitettuja. Muinaismuistolain 4 § mukaan kiinteään muinaisjäännökseen kuuluu sellainen maa-alue, joka on tarpeen jäännöksen säilymiseksi sekä jäännöksen laadun ja merkityksen kannalta välttämättömän tilan varaamiseksi sen ympärille. Jos muinaisjäännöksen rajoja suoja-alueineen ei ole määrätty kiinteistötoimituksessa tai lunastettu, siten kuin lain 5§ on sanottu, katsotaan rajojen kulkevan siten, että suoja-alueen leveydeksi tulee kaksi metriä luettuna jäännöksen näkyvissä olevista ulkoreunoista.

Kaikki tarkastelualueelta tunnetut muinaisjäännökset ovat kivikauden asuinpaikkoja.

Kohde	Rekisteröintitunnus	Rauhoitusluokka ²
1 Myllykangas	1000001322	1
2 Vilkaharju, Toivotuksenlahti	1000002533	1
3 Harmajakangas	1000001324	2
4 Hopeasaari 1	1000002175	2
5 Hopeasaari 2	1000002176	2
6 Kapakkamäki	1000001323	2
7 Pappila	1000001329	2
8 Pieksunjärvi	1000003700	2
9 Puhakainen	1000002166	2
10 Raaskanlahti	1000010022	2
11 Ruunapäänniemi	1000001326	2
12 Uitonvirransuu	1000002171	2

Kirkollisten rakennusten suojelua ohjaavan **kirkkolain** (1993/1054 14 luku 5 §) mukaan ennen vuotta 1917 rakennettu kirkollinen rakennus on suojelunalainen. Kirkkolain 2 § mukaan kirkollisia rakennuksia ovat kirkot ja kellotapulit, siunaus- ja hautakappelit sekä hautausmaalla olevat niihin rinnastettavat rakennukset. Kirkkopihaan ja hautausmaan aitaan ja porttiin sovelletaan mitä kirkollisista rakennuksista on säädetty tai määrätty. Sulkavan kirkko, tapuli ja hautakammio, vanhan hautausmaan parihuone sekä vanhimman hautausmaan kiviaita täyttävät kirkkolaissa esitetyt suojelukriteerit.

Maakuntakaava

Ympäristöministeriö vahvisti 4.10.2010 antamallaan päätöksellä Etelä-Savon maakuntakaavan.

Etelä-Savon seutukaavaliitto inventoi maisema-alueita vuosina 1988 ja 1989. Tulokset esitettiin seutukaavaliiton julkaisussa: *Kulttuurimaisemainventointi. Julk. 147/1989*. Savonlinnan seudun täydennysinventointi valmistui 1998, ja siitä on Etelä-Savon maakuntaliiton julkaisu: Savonlinnan *seudun maisema-alueet. Täydennysinventointi 1998. Julk. 39:2000*. Jälkimmäisessä julkaisussa on mukana Harakkamäki.

Sulkavan rakennusperintöä on inventoitu seutukaavaa varten 1970- ja 80-luvuilla. Koko maakunnasta tehtyjen kartoitusten tulokset on esitetty kahdessa julkaisussa: *Etelä-Savon esihistoriallisesti ja kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, 1974 ja Etelä-Savon rakennusperintö, Etelä-Savon kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, 1984*. Etelä-Savon seutukaavaliiton ja nykyisen maakuntaliiton sekä Savonlinnan maakuntamuseon³ toimesta tehtyjen rakennusinventointien tiedot on tallennettu maakuntakaavatyön suunnitteluvaiheessa uuteen selainpohjaiseen Etelä-Savon

² Rauhoitusluokka 1: valtakunnallisesti merkittävä kohde, säilyminen turvattava kaikissa olosuhteissa; luokka 2: arvon selvittäminen edellyttää lisätutkimuksia, ja jotka voidaan siirtää tutkimusten jälkeen luokkaa 1 tai 3 (ei enää rauhoitettu).

³ Ylikunnallinen Itä-Savon kuntien alueen kulttuurihistoriallinen täydennysinventointi, Savonlinnan maakuntamuseo. 1996. Kohteet ovat E-S kulttuuriperintötietokannassa.

inventointitietojärjestelmään. Kohteet on luetteloitu ja merkitty kartalle (ks. karttaliite 1 ja kohdeluettelo).

Vahvistetun Etelä-Savon maakuntakaavan kulttuurimaisema- ja rakennetun ympäristön suojelukohteet on valittu edellä esiteltujen inventointiaineistojen pohjalta. Kohteista useimmat sisältyvät Kuhakoski-Kammola-Väätälänmäki-kirkonkylä -maisema-alueeseen, joka on valtakunnallisesti arvokas ja maakuntakaavassa aluemerkinä maV 550. Toinen laaja ja pienempiä suojelukohteita sisältävä aluekokonaisuus on Uitonvirran kulttuurimaisema, joka on kahdesta erillisestä alueesta muodostuva valtakunnallisesti merkittävä rakennettu ympäristö ja maakuntakaavassa kohdemerkinnällä SR 614.

Maakuntakaavan kohdeluettelossa on ensin aluekokonaisuus ja sen kaavavarausmerkintä ja kohdenumero, sitten aluekokonaisuuteen sisältyvät alueet ja yksittäiset arvokohteet ja lopuksi alueiden ulkopuolella sijaitsevat yksittäiset arvokohteet.

Kohde	Kaavamerkintä
Kuhakoski-Kammola-Väätälänmäki-kirkonkylä	maV 550
Päiväkoti (ent. kansakoulu)	
Sipikumpu, kappalaisen pappila	
Uusikylä	
Uitonvirran kulttuurimaisema (RKY)	
Sulkavan kirkko, kellotapuli ja Hautakammio	SR 614
Entinen KOP:n talo (Pankinniemi)	
Entinen kunnantalo	
Sulkavan rantatie	
Tiittalan kartano	
Työväentalo	
Harakkamäki	ma 556

Yleiskaavat

Sulkavan Kirkonkylän voimassa oleva osayleiskaava on hyväksytty kunnanvaltuustossa 18.12.1992 ja vahvistettu lääninhallituksessa 12.4.1994. Kaavatyön yhteydessä ei päivitetty aikaisempia inventointeja.

Kohde	Kaavamerkintä
Uitonrinteen puutaloalue	s ⁴
Kirkko	s-1 ⁵
Päiväkoti (ent. kansakoulu)	s-1
Työväentalo	s-1
vanha kunnantalo	s-1
vanha KOP:n talo	s-1

Voimassa oleva Saimaan ja Siikajärven alueen rantaosayleiskaava ulottuu taajamayleiskaavan suunnittelualueelle Raaskanlahden ympäristössä sekä Alanteen Vilkalahdessa ja Toivotuksenlahdessa.

Kaavatyön yhteydessä teetettiin muinaisjäännösinventointi, konsulttina oli Timo Jussila ja Hannu Poutiainen Mikroliitti Oy:stä (2007). Kirkonkylän osayleiskaava-alueelle jääviltä

⁴ s = Alueen ympäristö tulee säilyttää. Alueen käytön suunnittelussa on otettava huomioon ympäristön- ja maisemansuojelunäkökohdat ja luotava edellytykset alueen rakentamisperinteen noudattamiseen.

⁵ s-1 = Alueen ympäristö ja historiallinen rakennuskanta tulee säilyttää.

ranta-alueilta ei ilmennyt uusia muinaisjäännöksiä. Tiedot päivitettiin viiden aikaisemmin löydetyn kivilautisen asuinpaikan osalta.

<u>Kohde</u>	<u>Kaavamerkintä</u>
Ruunapäänniemi	SM
Pieksunjärvi	SM
Vilkaharju Toivotuksenlahti	SM
Hopeasaari 1 ja 2	SM

Vilkalahteen rajautuva niemi, mm. entinen upseerikylä, ja Hopeasaari on varattu kaavassa asemakaavoituksella suunniteltaviksi pientalovaltaisiksi asuinalueiksi. Venäjänsaaret on merkitty arvokkaaksi vesistöalueeksi.

Asemakaavat

Sulkavan kirkonkylän ensimmäinen asemakaava (Kirkonkylän Rakennussuunnitelma) vahvistettiin lääninhallituksessa 1945, suunnittelijana arkkitehti Salme Setälä. Asemakaava-aluetta laajennettiin 1967, ja uusi laajennettu asemakaava tuli voimaan vuonna 1970, konsulttina Mikkelin läänin maanmittauskonttorin alainen kaavoitustoimisto. Sen jälkeen on laadittu pienempiä asemakaavamuutoksia sekä tehty asemakaavan saneerausta Alanteentien-Mikkolantien kaava-alueella 1990-luvulla, jolloin yhtenä suunnittelutavoitteena oli vanhan rakennuskannan säilyttäminen. Tähän pyrittiin rakennusaloja, rakennustehokkuutta ja kerroslukumäärää rajoittavilla kaavamääräyksillä, mm. rakennusalat osalla tonteista rajattiin olevien rakennusten mukaisesti ja osalla korttelialueista rakennusoikeus on määritetty rakennusaloittain (kaava ei kokonaisuudessaan tullut lainvoimaiseksi).

Voimassa olevissa asemakaavoissa on yksi kiinteistökohtainen suojelumerkintä.

<u>Kohde</u>	<u>Kaavamerkintä</u>
Pankinniemi	AP/s

Asemakaava 1945. Kaavaan varatut pientaloalueet ovat suurelta osin toteutuneet samoin aukiomainen ydinkeskusta. Toteutumatta on jäänyt lännestä Myllykankaan kautta tuleva tieväylä.

Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet

Valtioneuvosto on maankäyttö- ja rakennuslain (MRL) 22 §:ään perustuen 30.11.2000 päättänyt valtakunnallisista alueidenkäyttötavoitteista. Päätös on tarkistettu 13.11.2008 ja se on tullut voimaan 1.3.2009. Valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden kulttuuri- ja luonnonperintöä koskevien erityistavoitteiden mukaan alueidenkäytössä on varmistettava, että valtakunnallisesti merkittävät kulttuuriympäristöjen ja luonnonperinnön arvot säilyvät. Viranomaisten laatimat valtakunnalliset inventoinnit otetaan huomioon alueidenkäytön suunnittelun lähtökohtina. Näillä alueilla alueidenkäytön on sovelluttava niiden historialliseen kehitykseen.

Valtioneuvosto teki 5.1.1995 periaatepäätöksen valtakunnallisesti arvokkaista maisema-alueista ja maisemanhoidon kehittämisestä. Päätös perustui maisema-alue työryhmän mietintöön vuodelta 1992: *Osa I Maisemanhoito ja Osa II Arvokkaat maisema-alueet (AM)*. Sulkavan kirkonkylä sisältyy valtakunnallisesti arvokkaaksi maisema-alueeksi valittuun **Kuhakoski-Kammola-Väätälänmäki-Kirkonkylä** - aluekokonaisuuteen.

Valtakunnallisissa alueidenkäyttötavoitteissa on mainittu myös "*Valtakunnallisesti merkittävät esihistorialliset suojelualuekokonaisuudet*" (Sisäasiainministeriö, kaavoitus- ja rakennusosasto, tiedotuksia 3/1983). Julkaisu antaa yleispiirteisen kuvan julkaisuajankohtansa esihistoriallisista suojelualuekokonaisuuksista.

Museoviraston päivittämä valtakunnallisesti merkittävien rakennettujen ympäristöjen inventointi (*Rakennettu kulttuuriympäristö* RKY) on valtioneuvoston päätöksellä 22.12.2009 otettu maankäyttö- ja rakennuslakiin perustuvien valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden tarkoittamaksi inventoinniksi rakennetun kulttuuriympäristön osalta 1.1.2010 alkaen. **Sulkavan kirkonkylästä** on valittu kohteiksi kaksi itsenäistä aluekokonaisuutta. Toinen alue sijaitsee Uitonvirran pohjoispuolella ulottuen kirkkomaalta Tiittalan kartanolle ja toinen virran eteläpuolella käsittäen Alanteentien vanhan liikekadun ja sen yläpuolisen rinneasutuksen.

Muut selvitykset ja inventoinnit

Rakennuskanta

Sulkavan kunnan ennen vuotta 1940 rakennettuja rakennuksia on inventoitu 1994-95 (Jorma Liukko). Kohdetiedot löytyvät kohdekohtaisilta inventointikorteilta (pahvikortti). Korttien lisäksi on valokuvia. Kirkonkylästä dokumentoitiin vain aikaisemmissa seutukaavaliiton inventoinneissa luetteloituja kohteita: Kirkko, tapuli, hautakammio, Alanteentie, Laivaranta, Työväentalo, Päiväkot, entinen KOP, (Sipi)Kummun pappila sekä Tiittala ja Uusikylä.

Tämän selvitystyön yhteydessä, syksyllä 2010, inventoitiin 24 kohdetta ja päivitettiin aikaisempien inventointien tietoja. Tulokset tallennettiin Etelä-Savon maakuntaliiton inventointitietokantaan (<https://www.kulttuuriymparisto.fi/netsovellus/login.aspx>).

Maisema

Sulkavan kulttuuriympäristön maisemanhoitosuunnitelma valmistui 2005. Suunnitelman laativat maisema-arkkitehti Kaija Rantee ja miljöosuunnittelija Maria Ruotsalainen Pöyry Environment Oy:stä. Suunnitelmassa on esitelty alueen maiseman keskeiset tekijät: kallioperä, maaperä, vesiolot ja topografiset ominaisuudet. Lisäksi on käyty läpi maisemassa näkyviä jääkauden jälkiä sekä maiseman kulttuuritaustaa.

2 Aineistot ja menetelmät

Tarkasteltavan alueen kehitysvaiheiden selvittäminen on perusta kulttuuriympäristön tunnuspiirteiden määrittelylle ja arvottamiselle. Selvityksessä keskityttiin rakennetun ympäristön ja siihen liittyvien maisemien kulttuurisiin piirteisiin.

Raportti sisältää lähtötiedot alueen rakennetun ympäristön inventointi- ja suojelutilanteesta. Historiatietojen osalta nojaututaan Sulkavan historioihin (I, II) sekä muuhun kirjallisuuteen, joka on mainittu raportin lähdeluettelossa. Lisäksi tarkastellaan alueen kehitystä vanhoilta kartoilta ja valokuvista.

Kulttuurimaiseman ja rakennetun ympäristön nykytilan arviointi perustuu paikan päällä tehtyihin havaintoihin. Tarkasteltavana olivat ympäristön eri aikavaiheiden tunnistettavuus, alueellinen eheys ja erityiset tunnusmerkit. Lähde- ja havaintoaineistojen pohjalta tulkittiin alueen luonnetta ja arvioitiin ympäristöllisiä ja historiallisia arvoja. Paikallishistoriallisia ja kyläkuvalaisia arvoja omaavista rakennuksista tallennettiin inventointitiedot Etelä-Savon maakuntaliiton kulttuuriympäristötietokantaan.

Tutkimusosuuden perusteella esitellään kaavasuunnittelulle tavoitteita kulttuuriympäristön näkökulmasta. Kulttuurimaisemien ja rakennetun ympäristön arvoja määrittelevä luokitus sisältää toimenpidesuosituksia kaavalliseen tarkasteluun. Tarkastelualueen maisemakuvaa yleisemmin sekä sen erityispiirteitä analysoidaan teemakartoin.

Tulokset esitellään liitekartoilla 2, 3 ja 5. Raportin tekstiosiossa on luokiteltujen osa-aluekokonaisuuksien ja kohteiden kuvaukset, arvoperusteet sekä kuvia alueista ja rakennuksista.

Tilaaajalle luovutettiin raportti, joka muodostuu tekstiosiesta, valokuvista ja karttakuvaliitteistä. Tekstitiedosto, digitaaliset valokuvat, paikkatiedot ja inventointikortit toimitettiin tilaajalle CD:llä.

2.1 Arviointi

Kulttuurihistoriallisesti arvokkaiden aluekokonaisuuksien ja kohteiden määrittely perustuu työssä tehtyyn yleiskaavatason selvitykseen kirkonkylän maankäytön, kaavoituksen sekä rakentamisen historiasta. Selvityksen tuloksena syntyi tietoa siitä, miten ja missä rakennetun ympäristön eri kehitysvaiheet näkyvät tämän päivän Sulkavalla.

Tarkastelualueelta valittiin kohteiksi ne, joilla selvityksen perustella on paikallishistoriallista merkitystä ja arkkitehtuurisia arvoja sekä ne, joiden säilyminen kyläkuvassa ylläpitää keskustan historiallista ja ajallista kerroksisuutta sekä rakennetun ympäristön monipuolisuutta. Hyvä elinympäristö tarvitsee muuttuvan kaupunkikuvan vastapainona muuttumattomia ympäristökokonaisuuksia. Pysyvyydellä on myös identiteettimerkitystä.

Selvityksen tarkoituksena oli paikallisten erityispiirteiden määrittäminen. Yleiskaavoituksessa huomioon otettava valtakunnallinen intressi määritellään valtakunnallisissa alueidenkäyttötavoitteissa ja maakunnalliset intressit maakuntakaavoituksen yhteydessä. Kummassakin prosessissa kohdevalinnat on vahvistettu mainittua tehtävää valvovan viranomaisen taholta. Tämän työn yhteydessä tarkastelualueella sijaitsevien valtakunnallisesti ja maakunnallisesti merkittävien

kulttuuriympäristökohteiden inventointitietoja päivitettiin, ja kohteista on kuvaus raportissa.

Aluekokonaisuuksien ja kohteiden valinnassa painotettiin seuraavia kriteereitä:

- 1) harvinaisuus tai ainutlaatuisuus (harvinaisuus)
- 2) historiallinen tyypillisuus alueelle (tyypillisuus)
- 3) aluetta tai tiettyä aikaa kuvaavat tyypilliset piirteet (edustavuus)
- 4) alkuperäistä tai sitä vastaavan maankäytön, rakennuksen käyttötarkoituksen, rakentamistavan, arkkitehtuurin tai tyylin ilmeneminen ja jatkuminen (alkuperäisyys)
- 5) merkitys historiallisen tapahtuman tai ilmiön todisteena tai siitä kertovana ja tietoa lisäävänä esimerkkinä (historiallinen todistusvoimaisuus) tai
- 6) näkyvissä olevat eri aikakausien maisematilat, rakenteet, materiaalit ja tyylipiirteet, jotka ilmentävät maankäytön, rakentamisen, hoidon ja käytön historiaa ja jatkuvuutta (historiallinen kerroksisuus).⁶

2.2 Luokittelu: alueet ja kohteet

Kaavasuunnittelua varten arvioitiin edellä esiteltyjen kriteerien pohjalta valikoitujen aluekokonaisuuksien ja kohteiden kulttuuriympäristöarvoja sekä niiden muutosherkkyyttä kaksipuolaisella luokituksella. Aluekokonaisuudet ovat rakennuskokonaisuuksia tai kulttuurimaisemia. Kohteet ovat tavallisesti yhden kiinteistön rakennettuja alueita (pihapiiri).

Luokkiin I ja II kuuluvat aluekokonaisuuden ja kohteet vaativat kulttuuriympäristön osalta erityistä huomiota. Luokittelemattomilla alueilla rakennettu ympäristö kestää muutoksia. Kaavoituksessa on kuitenkin otettava huomioon alueiden käytön vaikutus säilytettäviin I ja II alueisiin. Eri luokkiin kuuluvien alueiden ympäristössä tavoitteena on eri-ikäisten ja mahdollisesti käyttötarkoitukseltaan ja mittakaavaltaan erilaisten alueiden luonteva keskinäinen rajautuminen.

I Ennallaan säilytettävät alueet/kohteet

R I = arvot painottuvat rakennettuun ympäristöön

M I = arvot painottuvat maisemakuvaan/maisemahistoriaan

Alue/kohde on maisemallisesti, kyläkuvallisesti, rakennushistoriallisesti ja/tai kulttuurihistoriallisesti merkittävä. Arvojen säilyminen tulee ratkaista kaavoituksen keinoin.

Kaavoituksessa alueen/kohteen ensisijainen käyttötarkoitus on nykyinen maankäyttö. Rakennuskanta tai/ja aluerakenne sekä ympäristön arvokkaat kulttuuripiirteet säilytetään. Suojelutarve on perusteltua osoittaa yleiskaavassa ja toteuttaa asemakaavassa maankäyttö- ja rakennuslain 57 § nojalla. Täydennys- ja korjausrakentaminen ja muut ympäristöön kohdistuvat toimenpiteet sovitetaan huolellisesti käyttötarkoitukseltaan ja rakennustavaltaan alueen nykyiseen olemukseen ja kulttuuriympäristöarvoihin. Rakennuksissa sallitaan toimenpiteet, jotka edistävät rakennusten ja niiden historiallisten ja tyyllisten piirteiden säilymistä. Museovirastolle tai ELY-keskukselle tulee varata tilaisuus lausunnon antamiseen ennen suojelukohteita koskevien suunnitelmien tai lupa-asioden ratkaisemista.

Toimenpidesuositus: suojelumääräykset (MRL 54.2§ tai 41.2§), rakennusten purkamisen luvanvaraisuus (MRL 127.1§) ja maisematyölupavaatimus (MRL 128§).

⁶ Laki rakennusperinnön suojelamisesta 4.6.2010/498 / 8 §

Alueen ominaisluonteen säilymistä tuetaan asemakaavassa oikeusvaikutteisilla, rakentamiselle reunaehtoja antavilla kaavamääräyksillä tai rakentamistapaohjeilla.

Valtakunnalliset arvot: Museovirastolle tai ELY-keskukselle tulee varata tilaisuus lausunnon antamiseen valtakunnallisesti merkittävää rakennettua ympäristöä koskevista toimenpiteistä ja maankäyttösuunnitelmista ennen asioiden ratkaisemista. Valtakunnallisesti merkittävään kulttuuriympäristöön kohdistuvasta purkuilmoituksesta ja purkamiseen johtavasta rakennuslupahakemuksesta on ilmoitettava MRA 67 §:n mukaisesti Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukselle (ELY-keskus).⁷

II Vähäisiä muutoksia kestävät alueet/kohteet

R II = arvot painottuvat rakennettuun ympäristöön, kyläkuvaan

M II = arvot painottuvat kulttuurimaisemaan

Alueella/kohteella on maisemallisia, kyläkuvallisia ja/tai kulttuurihistoriallisia arvoja.

Kaavoituksessa alueen/kohteen ensisijainen käyttötarkoitus on nykyinen maankäyttö. Rakennuskanta ja/tai aluerakenne ja muu ympäristö pyritään säilyttämään, mutta muutokset ovat mahdollisia rakennetun ympäristön tai maisema-alueen arvot huomioiden ja hienovaraisesti toteutettuna. Alueelta erikseen mainittujen R II-kohteiden kohdalla tulee harkita kulttuurihistoriallisten arvojen osoittamista yleiskaavassa sillä ohjauksella, että suojelun tarve on selvitettävä kohdetta koskevan toimenpiteen tai asemakaavahankkeen yhteydessä ennen luvan myöntämistä. Rakennuksen tai sen osan purkamisesta on ilmoitettava kirjallisesti kunnan rakennusvalvontaviranomaiselle 30 päivää ennen purkamistyöhön ryhtymistä. Rakennusvalvontaviranomainen voi mainitun ajan kuluessa perustellusta syystä vaatia purkamisluvan hakemista.

Toimenpidesuositus: Alueiden erityisominaisuuksia ilmaisevat tai ympäristömuutosta kuvaavat yleiskaavamerkinnot, inventoitujen rakennusten purkamisen luvanvaraisuus (MRL 127.1 §) ja maisematyölupavaatimus (MRL 128 §).

Alueen ominaisluonteen säilymistä tuetaan asemakaavassa oikeusvaikutteisilla, rakentamiselle reunaehtoja antavilla kaavamääräyksillä tai rakentamistapaohjeilla.

⁷ YM:n, MV:n ja Suomen Kuntaliiton laatima muistio:
<http://www.ymparisto.fi/download.asp?contentid=43061&lan=fi>

3 Maisema

3.1 Suur-Saimaan seutu

Maisema-alue työryhmän mietinnössä (Mietintö 66/1992, YM/YSO) kuvatus maisemamaakuntajaon mukaan Sulkava kuuluu Itäiseen Järvi-Suomen maisemamaakuntaan (4) ja siellä Suur-Saimaan seutuun (4.2). Suur-Saimaan seutua kuvataan vesien hallitsemaksi alueeksi, jossa on sekä laajoja selkävesiä että sokkeloisia reittivesiä, joissa salmet kapenevat jokimaisiksi, kuten esimerkiksi Sulkavan kirkonkylää jakava Uitonvirta, entinen Sulkavansalmi.

Sulkavan kirkonkylä ja Uitonvirran maisemat kuuluvat laajaan Kuhakoski-Kammola-Väätälänmäki-kirkonkylä -kulttuurimaisemakokonaisuuteen. Kirkonkylää kuvataan edustavaksi virran rannalle sijoittuneeksi savolaiseksi kirkonkyläksi. Kirkonkylän maisemassa on vahvasti edustettuna luonnonpiirteet, joilla mietinnössä luonnehditaan Suur-Saimaan seutua.

Vesistö on visuaalisesti hallitsevassa asemassa. Alueen maasto on vaihtelevaa. Alatasossa on vesistö ja kapea rantatasanne. Asuinvyöhyke on rinteessä ja selänteellä. Jyrkkärinteisiä moreenimäkiä on etenkin virran etelärannalla sekä luoteessa Tiittalan luona. Maisematiloissa näkyy voimakas luoteen-kaakon suuntautuneisuus, jota myötäilee ja korostaa rannan suuntainen tiestö sekä taaja-asutus. Vanhaa asutusta on sekä ylhäällä vedenkoskemattoman alueen reunalla että moreenimäkiä valtaisen alueen vähillä hietamailla.

3.2 Kirkonkylän maisemakuva ja maisemavyöhykkeet

Kallioperän, maaperän, vesistöjen ja kasvillisuuden yhteisvaikutuksesta syntyy maisemarakenne. Tarkasteluun on otettu Sulkavan kirkonseutua voimakkaasti luonnehtiva maiseman topografia eli maaston korkeusvaihtelu, joka on ohjannut maankäyttöä ja rakentamista jääkauden muokkaaman maaperän ja maisemarakenteen vahvan luode-kaakko suuntautuneisuuden ohella.

Asutusvaiheiden ja maisemien nykyisen luonteen kuvaamiseksi on tarkastelualue rajattu maisemavyöhykkeisiin (liite 2), joista on sekä sanallinen että karttaesitys. Karttaan merkittiin maiseman kulttuuripiirteiden kehitykseen vaikuttaneet vanhat asumukset (1700-luvun tilanne) ja pääliikenneväylät (maalla ja vesillä). Kartassa on myös tiedot alueelta tunnetuista muinaisjäännöksistä, jotka kaikki ovat nuoremmalta kivilaudelta, Vuoksen puhkeamista välittömästi seuranneelta ajalta ja sijoittuvat silloisten rantojen tuntumaan.

Maisemakuva on maisemarakenteen ja ihmisen toiminnan seurauksena syntynyt maiseman silmin havaittava ilmiö. Alueen maisemakuvaa esittävissä kartassa (liite 3) on merkinnät alueen kulttuurivaikutteisista ja visuaalisesti hallitsevista avoimista maisematiloista, taajaman maisemakuvassa vaikuttavista viheralueista, suunnistettavuuden ja identiteetin kannalta tärkeistä näkymistä sekä maamerkeistä. Karttaan on merkitty myös suuntaa antavasti viheryhteydet, joista osa perustuu vanhoissa kartoissa näkyviin ja edelleen metsäympäristöissä käytössä oleviin kulku-uriiin.

Selvitysalueelta hahmottuvat seuraavat neljä maisemavyöhykettä. Kunkin otsikon alla on lueteltu vyöhykettä luonnehtiva maankäytön muutos, kulttuurimaisemalliset elementit sekä maisemakuvallisia ominaispiirteitä.

- **Selänteen laki (> 110 m mpy), nk. vedenkoskematonta aluetta metsämaita ja maataloutta**
torpparialueesta tienvarsi- ja pientaloasutukseksi
Lappalainen maisemapisteenä
vanhan sisääntuloväylän maisemissa Uitonrinteen tyyppitaloalue
mäet taajamaa rajaavan maiseman siluetteja

moreenimäkimaastoa,
kalliomäkiä, drumliinien kallioytimiä
- **Ylärinteet (110 <> 100 m mpy)**
vanhaa maatalousaluetta ja kyläasutusta
yksittäisasutuksesta taaja-asutukseksi
Harakkamäen peltomaisema
Tiittala maisemapisteenä
Uitonrinteen rinneasutus, työväentalo

vahva luode-kaakko suuntautuneisuus
moreeni- ja hietamoreenipohjaisia selänteitä
Kummunkankaan lentohiekkakerrostumat eli dyynit
havumetsät mäntypuuvaltaisia (harjumaisuutta)
- **Rinteet (100 < > 85 m mpy)**
maataloutta, kyläasutusta ja maareittejä
kylän ydinvyöhyke, perinteistä rakentamis- ja toiminta-aluetta
Kummun pappilan ja Tannilan peltomaisemat
vanhat tiet: Rantasalmelle, Juvalle, Tannilaan
kirkonmäki ja hautausmaat
Uitonrinteen tiivis, kerroksellinen rinneasutus
työväentalo

luoteen-kaakon suuntaisia rinnetasanteita
moreenimaita, hiekkamaakumpareita (harjumuodostuman osia)
havu- ja lehtimetsiä
- **Alarinne, laaksoalue, vesistö (85 <> 75,5 m mpy), rantakerrostumat Vuoksen puhkeamisen jälkeen**
keskusta-aluetta, vesireitti
historiallinen vesireitti taajaman keskellä
vesille päin avautuva taajama
laivaranta ja rannan suuntaiset vanhat tiet
kirkko hierarkkisena pisteenä
rakentamattomina säilyneet rannat (rantojen saavutettavuus)
rantamaiden peltomaisemia Tiittalassa ja kirkon ympäristössä
kivikaudelle ajoitetut muinaisjäännökset tasolta 80,5-85 m mpy
Vilkalahden itäpuolisten rantojen kalliomaisemat

vesikapeikkoja ja järven selkiä
maalajien osalta pirstaleinen ja vaihteleva pohjoisranta
selkeä luoteen-kaakon suuntainen rantatasanteiden porrastama
eteläranta

LAKIALUE Kirkonkylän länsiosissa on nk. veden koskemattonta aluetta, moreenivaaraa, joka jäi heti jääkauden sulamisvaiheen aikana muodostuneen jääjärven yläpuolelle ja säilyi ympäristöään ravinne-rikkaampana. Kummunkankaallakin korkeimmat kohdat olivat jään vetäydyttyä saarina. Kuvassa näkyvä alue sijaitsee hieman alemmalla tasolla. Uuden asuinalueet talot ovat mäen päällä.

Vajaa vuosisata sitten, kun Sulkavan taajaan asuttu rinne oli nykyistä avoimempi ja Mikkolan- eli Korholanmäellä lisäksi viljelyn avartama, työntyi Kummun suunnalta mäntymetsäinen selänne rantakylän yläreunaksi. Metsä on edelleen maisemassa, mutta sen sisälle on tullut rakentamista. Vielä rakentamattomina pysyneet metsäalueet muodostavat taajaman sisälle geologisesti⁸ mielenkiintoisen lähiviheralueen. Kummunkankaan laella ja länsisyrjällä on voimakkaasti kumpuileva hietamoreenialue, josta löytyy myös dyynimuodostumia, joita paikalliset kutsuvat ”netkuiksi”.

YLÄRINTEET Venäjänahon ympäristön vanhin asuma, Harakkamäki, löytyy vedenkoskemattoman moreenimuodostuma reunalta. Avoin maisematila ja asumusten sijoittuminen tuo hyvin esille maiseman vahvan luode-kaakkosuuntautuneisuuden.

⁸ Saarelainen, 2001: Maaperään liittyvä luontokohde

RINTEET Tiivis kyläalue muodostui ensin Uitonvirran etelärannalle, missä oli rakentamiselle vapaita viljelemättömiä ranta- ja rinnemaita sekä rakentamiselle suotuisa maanomistustilanne.

RANTA, VESIVÄYLÄ Kirkonkylälle omaleimainen maisema- ja taajamakuva syntyy vesialueesta, jonka yli voi tarkastella taajaman eri puolia.

4 Rakennettu ympäristö

Taustatietoa kirkonkylän historiasta.

4.1 Kylästä kirkonkyläksi 1630-1870

Asutus oli vakiintunut Uitonvirran ympäristöön jo keskiajalla. Sulkavan historian mukaan nykyisen Sulkavan alueella vedenkoskemattomat multavat mäet ja muut viljavimmat alueet oli ehditty asuttaa jo ennen 1200-luvun päättymistä. Vanhimpien kirjallisten lähteiden mukaan nykyisen Tiittalan paikan vanha nimi on ainakin vielä 1600-luvulle asti ollut Sulkavaisen mäki. Sulkavaisten suku oli hävinnyt jo ennen ensimmäistä 1540-luvulla laadittua maakirjaa ja Tiittasten isännöyttä, mutta talon nimessä ja kirkonkylän seudun paikannimistössä vanhan asukkaen nimi säilyi pitkään, mm. Myllylampi on ollut Sulkavaisen järvi, Alanne Sulkavanselkä, Tiittalankoski Sulkavankoski ja Uitonvirta Sulkavansalmi.

Olavinlinnasta tuli Viipurin linnaläänistä erotetun Savon hallinnollinen keskus 1530-luvulla. Voutikuntajärjestelmä uudistui vuosisadan kuluessa ja hajautti hallintoa sitä varten perustettuihin hallintopitäjiin. Sulkavan seutu oli Idänlahden neljänneskuntaa, joka kuului Säämingin hallintopitäjään. Sääminki oli perustettu Viipurin linnaläänikaudella, ehkä jo 1510-luvulla. Sulkavan seutu oli aina 1630-luvun alkuun saakka myös osa Säämingin kirkkopitäjää, sen Iitlahti-niminen kappeli, jossa asiakirjojen mukaan oli kappelikirkko jo Iitlahden neljänneskunnan aikana.⁹ Sulkavan kappeli itsenäistyi noin vuonna 1630 omaksi seurakunnakseen ja Sulkavan kirkkopitäjäksi. Sulkavan historiassa on vuoden 1645 maakirjakarttaa tulkittu siten, että kappeliajan kirkko olisi sijainnut nykyisestä kirkkomaasta luoteeseen eli suunnilleen 1890-luvulla perustetun hautausmaan portin paikkeilla.

Itsenäisen Sulkavan seurakunnan aikana rakennetut kolme kirkkoa ovat sijainneet nykyisellä kirkkomaalla. Kirkkoon hautaaminen loppui 1820-luvun alussa eikä hautauksia tehty nykyiseen 1822 valmistuneeseen kirkkoon. Kirkon ympärillä olevaan kirkkotarhaan tiedetään haudatun aina 1650-luvulta lähtien. Kirkkotarhaa laajennettiin 1700-luvun jälkipuolella. Kirkkoherran virkatalo muodostettiin kenraalikuvernöörin määräyksellä muutamasta Sulkavan kylässä sijaitsevasta autiotalosta (veroluokitus) ja rakennettiin Lokinniemeen. Kirkkoherran avuksi palkattiin kappalainen heti 1640-luvun alusta, ja kappalaisen virkatalo muodostettiin vuosikymmenen lopulla virran vastakkaiselle rannalle Tannisen suunnalle.

Varhaisimmat Sulkavan, Hasulan ja Tannilan¹⁰ kylien taloja ja tiluksia koskevat kartat ovat vuodelta 1645, laatijana maanmittari Lorenz Röös. Aineiston perusteella näiden kylien, kuten yleisesti muuallakin Sulkavalla, varhainen kiinteä asutus oli ryhmittynyt hajakyläksi, joissa talot sijaitsivat pääasiassa yksittäin tai korkeintaan kahden talon asumusryhminä. Sulkavan kylässä eli Kirkonkylässä oli 1640-luvulla viisi maakirjataloa. Talot muodostivat omat toisistaan erilliset asumapaikat peltojen keskelle siten, että talonpoikaistalot sijaitsivat Sulkavansalmen eli Uitonvirran eteläpuolelle ja kirkkoherran virkatalo sekä Tiittala virran pohjoispuolelle.

⁹ Sulkavan pitäjänkokouksen pöytäkirjassa 6. kesäkuuta 1753 lukee, että pitäjäläiset purkivat vuonna 1653 rakennetun kirkkonsa ja alkoivat rakentaa tilalle uutta. Seppänen, 1999, 332.

¹⁰ Pohjois-Tannila -nimi lyheni Tannilaksi vuoteen 1664 mennessä.

Pelloiltaan suuri, mutta kuitenkin pappilaa pienempi oli Sulkavaisenmäki eli myöhempi Tiittala, johon 1600-luvulla liitettiin kaksi Hasulan kylään kuulunutta taloa Sulkavankosken koillispuolelta (tarkoittaneen Kesämäeltä). Vuosisadan loppupuolella Tiittala oli ratsutilana sekä kihlakunnan tuomarin asuntona. Siviilivirkamiesten isännöimä kartano siirtyi 1800-luvun alussa aatelissuvulle ja upseerien hallintaan.

Kartta kirkkoherran virkatalon tiluksista 1781 I.G. Lemberg, utrånad 1831 G.A. Winter. /Sulkavan kunnan arkisto

Sulkavan kylään kuului 1640-luvulla Tiittalan lisäksi kolme muuta talonpoikaisomistuksessa olevaa verotaloa: Olli Ollinpoika Kontiaisen talo, joka sijaitsi Parkonpellolla Harakkamäen (nyk. Myllykangas) paikkeilla, toinen oli Heikki ja Hannu Kontiaisen talo Tuonilammen suunnalla Venäjänaholla ja kolmas edellisten välillä, kapealla selänteellä, sijainnut talo, jota oli isännöinyt Mikko Kontiainen. Näiden talojen maista muodostui myöhemmin Mikkolan verotalo nro 3 ja vuonna 1723 sotilasvirkataloksi muuttunut Harakkaharju (nyk. Harakkamäki). Kirkonkylään rajautuvassa Tannilassa kaksi taloa oli jakautunut kahtia ja talot jääneet vierekkäin. Kolmannesta kylän talosta sekä yhdestä Hasulan autiotalosta tuli vuonna 1648 kappalaisen virkatalo. Pian tämän jälkeen virkatalosta tuli oma Sipikummun kylä, myöhemmin Kumpu, joka sittemmin yhdistettiin Sulkavan kylään. Tannilan Kalmoniemeen (Toroppaniemi) perusti 1600-luvun lopulla säätyläisnimismies D. Löfberg nimismiestalonsa. Myöhemminkin Tannilassa asui säätyläisiä, mm. 1700-luvun alkupuolella kruununvoudin virkaa hoitanut J. W. Meinander, jonka jälkeen, vuonna 1757, Tannilan rusthollista tuli upseerien isännöimä talo.

Sulkavan kylässä isojakoa toimitettiin vuosina 1827, 1838 ja viimeksi pappiloiden osalta 1860. Tannilassa ja Hasulassa toimitus saatiin päätökseen 1831. Sulkavan kylän kantataloiksi tulivat Tiittala nro 1, Linnaniemi nro 2, Mikkola nro 3, Harakkaharju I. kruunun virkatalo nro 4 ja Niemelä I. kirkkoherran virkatalo nro 5 sekä ennen yksinäistalokylän muodostanut Kumpu I. kappalaisen virkatalo nro 6.¹¹ Tannilan kylässä oli isonjaon jälkeen edelleen vain yksi kantatila. Hasulassa Paavola ja Salo muodostivat kantatilat.

Sulkavalla torpparien määrä kasvoi tasaisesti 1700-luvun puolivälistä 1830-luvulle. Pian tämän jälkeen uusien talonpoikaistorppien perustamismahdollisuudet tyrehtyivät ja entistenkin määrä alkoi vähetä. Säätyläisten torppien määrä pysyi kutakuinkin ennallaan. Näihin aikoihin Tiittalassa oli vajaa parikymmentä torppaa. Vuoden 1795 sotilaskarttaan merkityt torpat sijaitsivat Tiittalan, molempien pappiloiden, Harakkamäen ja Tannilan mailla. Vuokraviljelmät olivat hyvin tavallisia vielä viime vuosisadan alussa, ja vuosien 1901-12 välillä torppien määrä vielä hetkellisesti lähti kasvuun. Talojen ja torppien lisäksi oli mäkitupia, joissa asui maatyöläisiä ja käsityöläisiä.

¹¹ Uusia kantataloja muodostui maaherran päätöksellä mm. 1931, jolloin talot nro 7 ja nro 9 muodostettiin lohkomalla sotilasvirkatalosta nro 4. Lisäksi talo nro 8 (Kaartilankoski) muodostettiin lohkomalla kappalaisen virkatalosta nro 6. Myöhemmin kantatilojen määrä moninkertaistui.

Uitonvirran rantamaille, vesi- ja maareittien risteyskohtaan, muodostunut asumakylä valikoitui aikoinaan Iitlahden kappelin paikaksi pitkälti liikenteellisesti edullisen sijaintinsa puolesta. Kirkonkylän kautta kulkevista maanteistä vanhimpia on tie Viipurista Lappeen(rannan), Puumalan ja Sulkavan kautta Savonlinnaan. Reitin merkitys seudullisena yhdystienä alkoi vakiintua 1500-luvulla, kun Olavinlinnan linnaläänin perustaminen 1534 käänsi itäisessä Savossa liikennevirtojen suunnan rannikon ja Viipurin sijaan Saimaalle, Savonlinnaan. Viimeistään 1600-luvulla oli nähtävästi käytössä tie Sulkavansalmelta Kuhakoskensäällä kautta Partalaan ja edelleen Suurelle Savontielle. Näihin aikoihin palautuu myös sulkavalaisten asumalta Väätilänmäen, Kuhataipaleen (Kammola) ja Partalan kautta pohjoiseen yleiselle maantielle johtanut tie.

Kirkonkylä oli Sulkavan vanhoja kestikievaripaikkoja. Kievarilaitos laajeni 1400-luvulla maaseudulle (maanlaki 1445). Vuoden 1649 kestikievariasetus sisälsi määräykset itse kievaritaloista, joita käskettiin perustaa yleisten teiden varsille matkamiesten ja heidän hevostensa yöpymispaikoiksi. Yösijan lisäksi kievaritalojen piti kyyditä ja ravita matkustajia. Kievari sijaitsi aina 1880-luvun loppuvuosiin saakka Uiton sillan poskessa, samassa talossa aloitti Sulkavan ensimmäinen kauppapuoti vuonna 1861. Kauppiat toimivat myös kievarinpitäjinä.

Karttaote on vuoden 1795 sotilaskartasta / Heikki Rantatuovan karttakokoelma

Kartalle on ympyröity kantatilojen asumat.

Pitäjän varhaiset hallinnolliset rakennukset, käräjätupa ja pitäjätupa sijaitsivat kirkon vieressä, Rantasalmelle vievän tien varressa. Aluksi hallintoon ja oikeudenhoitoon liittyvistä yhteisistä asioista päätettiin käräjillä. Pitäjänkokousten oikeudellinen asema tunnustettiin lainsäädännössä 1650. Vuonna 1734 voimaan tullessa yleisen lain rakennuskaassa edellytettiin erityisen käräjätuvan hankkimista. Sulkavan käräjätuvalla aloitti vuonna 1793 pitäjänkoulu, joka tosin toimi vain 1800-luvun ensimmäiselle kymmenelle. Kirkkoherra johti kirkkopitäjän hallintoa aina vuoteen 1865, jolloin annettiin asetus kunnallishallinnosta.

Itsenäisen kirkkopitäjän varhaisiin yhteisesti hoidettaviin hankkeisiin kuului oman lainajyvästön hoito. Sulkavalla makasiinisopimus saatiin valmiiksi 1758 ja ensimmäinen makasiiniaitta rakennettiin kohta tämän jälkeen. Makasiiniaitat sijaitsivat yksi kerrallaan ison pappilan ja kirkon tuntumassa. Vuonna 1897 pystytettiin makasiiniaitta Tiittalan isännän luvalla vastaperustetun hautausmaan edustalle, Uitonvirran lähelle, minne rantaan rakennettiin kohta myös venelaituri viljan kuljetusten helpottamiseksi.

Maakauppa vapautui lopullisesti erilaisista rajoituksista 1861. Samana vuonna kievarinpitäjä Pulkkiselle myönnettiin lupa avata kauppa Sulkavan kirkonkylällä. Ennen vuosikymmenen loppumista kirkonkylän kauppojen määrä lisääntyi kuuteen. Puodit keskittyivät Uitonrinteeseen "kylän keskusta", mm. Liljebladin kauppa sijaitsi tontilla, jossa nykyään on säästöpankin rakennuttama talo. Melko pian kauppvoja alettiin perustaa laivarannan varteen, ensimmäisinä Kitunen, jolla oli puoti myöhemmin Parkkisen talona tunnetulla paikalla.

4.2 Kirkonkylästä kunnan keskustaajamaksi 1870->

Vuoden 1865 kunnallisasetuksella erotettiin kunnan ja seurakunnan päätöksenteko ja toimeenpano toisistaan ja luotiin uusi organisaatio kunnan asioiden hoitamiseksi. Ylimmäksi päättäväksi elimeksi tuli kuntakokous. Sulkavalla uuden hallinnon aloittamista siirrettiin aina vuoteen 1870. Kuntakokouksia pidettiin alkuun vanhassa pitäjäntuvassa, josta kokoustenpito siirtyi edellisen viereen vuonna 1889 valmistuneeseen kunnantupaan. Kunnallisen päätöksenteon ensimmäisiä etappeja oli päätös kansakoulun perustamisesta kirkonkylälle vuonna 1872. Koulunkäynti alkoi 1875. Ensimmäinen kansakoulutalo valmistui 1880 isonpappilan puustellin maalle kanttori Vauhkosen pellon "päivännousun puoleiseen reunaan". Uusi koulu toi merkittävän lisän niihin kirkonkylän ulkoasua kohentaviin rakennuksiin, joita mm. pappilat jo ennestään edustivat.

Kansakoulu ilmeisesti 1900-luvun alkupuolella; hirsitalo on saanut lautavuorauksen. Rakennuksessa on kansallisromanttisia koristeaihteita.

Sulkavan seurakunta laajensi kirkkomaataan 1870-luvulla. Kokonaan uusi ja erilleen kirkkomaasta perustettu hautausmaa vihittiin käyttöön kesällä 1890. Tarvittava maa-alue oli ostettu Tiittalan rusthollista. Kirkkoherran vanhaa 1814 valmistunutta pappilarakennusta korjattiin useaan otteeseen 1800-luvun lopulla. Rakennus tuhoutui tulipalossa, ja uusi pappila valmistui vuonna 1922 ajan henkeen taitekattoisena.

Pappila, kuvattu 1926. / Seurakuntain keskinäinen palovakuutusyhtiö ELKA 02561_002278

A. Rankan suunnittelema pappila oli ajan tyyliin taitekattoinen huvilatyyppin rakennus.

Kirkonkylä alkoi 1860-luvulla, elinkeinonharjoittamisen vapauduttua, kasvaa rauhallisesta maalaiskylästä kauppapaikaksi ja sisävesisatamaksi. Kaupat ja asuntorakentaminen keskittyivät aluksi pienelle alalle Uitonvirran rinteeseen. Maatalousalueet ympäröivät pitkään pientä keskusta-aluetta. Mikkolaa oli isonjaon jälkeen jaettu, ja selänteelle oli tullut 1840-luvulla ainakin Etelätuvan osatalon talouskeskus. Vanha Kohosen asuma oli ilmeisesti jo isossajaossa liitetty Mikkolan kantatilaan, ja jossakin vaiheessa torpparien toimesta jatkunut asutus hävisi Kohosenselänteeltä kokonaan. 1800-luvun loppupuolella alkoivat puutavarayhtiöt ja talonpoikaiset liikemiehet ostaa taloja, mm. vanhaan Mikkolan kantatilaan kuuluneet maat siirtyivät uusille omistajille, samoin Tannilanhovi 1910-luvun alussa.

Uitonrinteen vanhimmat säilyneet pienasunnot ajoittuvat aikaan, 1800-luvun lopulle ja 1900-luvun alkuun, jolloin tilattomien määrä yleisesti lähti Sulkavalla nopeaan kasvuun. Torppariajan rakennuksia on säilynyt itsenäisiksi lunastetuissa Kummun Hämälässä ja Peltolassa. Kansakoulun takana, entisen kanttorilan paikalla asutus palautuu ainakin 1800-luvun puoliväliin, jolloin paikalla oli mäkitorppa, ja vuodesta 1862 pappilantorppa. Savonlinnantien varressa sijainneet kirkkoherran pappilan torpat ovat väistyneet terveyskeskuksen ja rivitalorakentamisen tieltä. Sen sijaan Tuonilammen suunnalta löytyvät Venäjänaho ja Viittaharju ovat entisiä pappilan torppia. Tiittalan torppana on ollut Juvola Kapakanmäellä ja vanhoihin asuinpaikkoihin lukeutuvat myös Törönmökki ja Neitsytniemi.

Sulkavalla, missä laivanrakennustoimintaa oli ollut jo 1700-luvulta lähtien, kauppiaat harjoittivat 1800-luvun lopulla ja 1900-luvun alussa myös laivaliikennettä ja toimivat laivanvarustajina. Kirkonkylää lähinnä oleva telakka sijaitsi Tannilassa. Alukset olivat alkuaiquina eräänlaisia yleisaluksia, jotka kuljettivat sekä tavaraa että matkustajia ja suorittivat hinauksia. Purjelotjista ja muista koneettomista aluksista siirryttiin höyrylaivoihin. Kauppias A. Klementjeff omisti Sulkavan ensimmäisen, vuonna 1890 valmistuneen höyryalus "Aallon". Kauppias Emil Liljebladilla oli 1900-luvun alussa jopa neljä alusta. Matkustajaliikenne vilkastui vähitellen 1870-luvun lopulta lähtien. Samaan aikaan laivaliikennettä varten rakennettiin paremmin matkustajaliikenteeseen sopiva laivalaituri Lauttaniemeen kauppias Juho Vihavaisen rantaan. Vuonna 1891 Sulkavalla perustettiin oma laivayhtiö Sulkavan Höyryvenhe Oy, jonka alus liikennöi kirkolta ja Lohikoskelta Savonlinnaan. Vuosikymmenen lopulla liikennöinti oli jo niin vilkasta, että Sulkavalta saattoi päiväseltään käydä Savonlinnassa tai Mikkelissä. Matkustajalaivaliikenne hiipui linja-autoliikenteen myötä.

Samanaikaisesti kaupankäynnin ja laivaliikenteen rinnalla kasvoi pitäjän käsiteollisuuspainotteinen yritystoiminta. Kirkonkylässä nahkurin- ja sorvarinverstaat keskittyivät Alanteentien varteen, nahkurien verstaat olivat rannassa ja sorvarien mökit laivalaiturin tuntumassa. Lindemanin nahkurinverstaas oli muista poiketen virran pohjoisrannalla Rantasalmentien varressa. Muita 1800-luvun lopulla aloittaneita yrittäjiä

olivat leipurit, joilla saattoi olla myös kahvila, sekä kellosepät. Pyhäpäivinäkin myyntiä harjoittaneiden Moldakoffin ja Kaukisen kahvilat sijaitsivat kirkonkylän keskustassa "Turhuuvventorina" tunnetun tienristeyksen luona, laivalaiturille päin vievän Alanteentien rannan puoleisella reunalla. Tukiaisien kelloseppä-kirjakauppa sijaitsi Uitonrinteessä, myöhemmin samalla paikalla oli myös Björnin ja Miettisen kirjakaupat ja Holopaisen kangaskauppa.

Kirkonkylässä kauppojen ja kauppiaiden määrä vakiintui vuosisadan lopulla puolen kymmenen paikkeille, lisäksi kylälle oli tullut apteekki vuonna 1886. Kauppiat vaihtuivat ja vanhojen kauppatalojen rinnalle rakennettiin uusia. Laivarannasta kehittyi 1800-luvun lopulla, etenkin laivaliikenteen vakiinnuttua, toinen kaupan ja liikenteen keskus. Kauppatalojen mukana ranta alkoi täyttyä ranta-aitoista ja -varastoista. Lauttaniemessä kauppoja oli molemmin puolin tietä. Viime vuosisadan alun kaupallisiin uudistuksiin lukeutui torikauppa, jonka paikaksi oli vuonna 1907 sovittu kunnantuvan pihamaa kirkkomaan vieressä. Torikauppa jäi kuitenkin vähäiseksi.

Ensimmäiset kirkolla toimineet osuustoiminnalliset yritykset, kuten osuusmeijeri ja Sulkavan Yleinen Osuuskauppa (1909-11) ajautuivat konkurssiin muutaman toimintavuoden jälkeen. Osuustoiminta vakiintui kirkonkylällä vuonna 1919, jolloin sekä pellervolainen Sulkavan Osuuskauppa että OTK:lainen Savonlinnan Osuusliike avasivat myymälänsä. Vuonna 1923 Savonlinnan Osuusliike muuttui Itä-Savon Osuusliikkeeksi. Nykyään kirkonkylällä on vain S-ryhmän kauppa (SOK). Ainoa kirkonkylällä toiminut osuuskassa oli paikkakunnalle luovutetulta alueelta vuonna 1946 muuttanut Ilmeen Osuuskassa; sulkavalle asutustoiminnan yhteydessä perustetuista viljelystiloista 38 siirtyi ilmeeläisperheille. Vuonna 1948 osuuskassan nimeksi tuli Sulkavan Seudun Osuuskassa. Kassaa hoidettiin ensin Tiittalan kartanosta, mistä konttori muutti vuonna 1948 pariksi vuodeksi Tilda Heikkasen kahvilarakennukseen Suojatalon viereen. Sieltä konttori siirtyi Holopaiselta ostettuun taloon Uitonrinteelle ja vuonna 1960 uuteen toimitalon Alanteentien varteen.

Vuonna 1921 kirkonkylällä avasi konttorinsa Kansallis-Osake-Pankki. Tätä ennen kirkonkylällä oli kaksi pankkia, vuonna 1890 aloittanut postisäästöpankki postin yhteydessä ja 1905 kunnan pankkina alkanut säästöpankki. Jälkimmäisen pankin konttori sijaitsi aluksi kunnantalolla. Myöhemmin molemmat pankit rakennuttivat liiketalonsa Uitonrinteeseen.

Kievari- ja majatalotoiminta jatkui kirkolla 1900-luvulle. Näihin aikoihin, kun hollikyytivelvollisuudesta oli jo luovuttu ja siirrytty sopimuksenvaraiseen urakkajärjestelmään, kievaritalot ts. majatalot olivat kylän vauraimpia; talosta tuli löytyä kievarijärjestyksessä määrätty tilat. Vuosiksi 1915-20 kirkonkylän majatalo siirtyi kauppias Matti Vihavaiselle, ja sen jälkeen loppuajaksi August Vihavaisen Korholanmäen taloon (Mikkolanmäellä). Kievarilaitos lopetettiin Suomessa virallisesti 1956.

Linja-autoliikenteen piiriin Sulkava pääsi 1920-luvulla, kun savonlinnalaisen Koneliike Viljakaisen auto alkoi kuljettaa matkustajia Sulkavan ja Savonlinnan välillä. Merkittävin linja-autoliikennöitsijä oli vuonna 1931 Sulkavalle muuttanut U. Saresma, vuodesta 1962 Saresma Oy:n nimellä toiminut perheyrittäjä. Päätoimipisteen sijaitseminen Sulkavalla takasi hyvät linja-autoyhteydet eri puolille Etelä-Savoa. Vuonna 2003 Savonlinja Oy osti U. Saresman koko liiketoiminnan. Yhtiön korjaamo- ja myyntihallit ovat vanhan Juvantien reunassa.

Sulkavan kirkonkylällä ei ole ollut merkittävää teollisuutta. Vanhimmat yritykset ovat liittyneet maaseudun alkutuotannon jalostukseen ja puualaan. Vuonna 1896 Sulkavan talolliset perustivat meijeriyhtiön, jonka toiminta pääsi alkamaan paria vuotta myöhemmin. Kummunkankaan reunassa tien ja rannan välissä sijainnut meijeri toimi höyryvoimalla, samoin sen yhteyteen vuonna 1903 perustettu mylly. Huolimatta tuotteiden hyvästä laadusta ja määrästä yhtiöstä ei tullut hyvin kannattavaa, ja jo 1909

yhtiö ajautui konkurssiin. Kirkonkylällä sijaitsevassa Tiittalankoskessa toimi vesimylly aina vuoteen 1903. Sahalaitokset ovat sijainneet kirkonkylän ulkopuolella, mm. Alanteen toisella puolella Kukkapäässä. Kirkonkylän vanhimpiin teollisuusrakennuksiin kuuluu Mikko Kontiaisen rakentama puusepänverstas 1940-luvulta. Tiloissa on nykyään 1968 toimintansa aloittanut puusepänliike, Puutyö Vihavainen. Taajamassa on kaksi pienteollisuusaluetta, toinen pohjoisessa Vilkaharjuntien varressa ja toinen lännessä, Hallitiellä. Alueet ovat rakentuneet 1970-luvulta lähtien.

Viime sotien jälkeen Sulkavalla rakennettiin paljon. Taajama laajeni pikku hiljaa 1900-luvun aikana sekä Uitonrinnettä ylös Korholanmäelle että virran toisella puolen pappilan mailla. Maatalous loppui Korholanmäellä 1980-luvulla. Keskustaa rajaavilla alueilla, Tiittalassa, Harakkamäellä, Kummussa ja Tannilassa, maataloutta harjoitetaan edelleen. Taajamaa varten valmistui ensimmäinen asemakaava vuonna 1945. Vesi- ja viemäriverkostoa rakennettiin 1960-luvulla, samaan aikaan valmistui ylivesisäiliö. Entiset rakentamistavat, perinteinen talonpoikaisrakentaminen ja köyhien mökkirakentaminen, väistyivät ja tilalle tulivat tyyppipiirustukset niin asuin- kuin talousrakennuksiin. Tyyppirakentaminen ulottui myös valtion, kunnan ja erilaisten etujärjestöjen palvelupisteiden rakennustoimintaan.

Oppivelvollisuuslain määräämää alakoulua käytiin eri vuokratiloissa ennen kuin koulu pääsi aloittamaan uudessa koulutalossa vuonna 1939. Alakoulun pihapiiriin valmistui vuosina 1957-58 rakennus yksityiselle oppikoululle. Rakennusta laajennettiin 1960-luvulla kahteen otteeseen. Vuosikymmenen lopulla yhteiskoulussa alkoi lukio. Kunnalle koulu siirtyi 1971. Rakennus on sittemmin myyty ja on tällä hetkellä tyhjiällä. Suuri moderni koulutalo kansalaiskoulua ja kirkonkylän kansakoulua varten valmistui vuonna 1967 Uitonrinteeseen työväentalon yläpuolelle; rakennuksen kokoa kuvaa sille annettu nimitys, hehtaarikoulu. Opettajain asuntalo valmistui samana vuonna. Nykyään rakennuksessa toimii peruskoulun lisäksi lukio.

Kirkonkylän tieyhteyksiin tuli muutoksia 1960-luvulla. Iitlahden ja Pieksunlahden tiehaarojen väliin rakennettiin Juva-Savonlinna tieoikaisu eli kirkonkylän ohitustie sekä sille yhdystie Tiittalan sivuitse. Parikymmentä vuotta myöhemmin uusittiin Uitonvirran silta teräsbetonikantisena palkkisiltana. Sillasta tuli aikaisempaa leveämpi, ja sen alle jäi mm. perinteinen kauppatalon paikka "sillan korvassa", nykyisen Halpahallin ja tien välillä.

Kunnan omistamien kiinteistöjen määrä kasvoi 1900-luvulla. Vuonna 1965 kunnan omistuksessa oli mm. kunnanvirastotalo, Aravatalot, paloasema, kunnanlääkärin asuintalo, Pihilä, kunnalliskoti ja mielisairasosasto sekä kansakouluja. Uusi lääkärintalo valmistui keväällä 1970. Rakennuksessa oli hammaslääkärin ja kunnaneläinlääkärin vastaanoton ja asunnon lisäksi tilat terveyskeskukselle. Sulkavan terveydenhoito on sittemmin keskitetty kirkon lähellä toimivaan terveyskeskukseen, jonka ensimmäinen osa valmistui vuonna 1978 ja laajennus 1983. Vuodeosasto valmistui 1993. Paikalla toimii myös vanhusten palvelu- ja päiväkeskus.

Sulkavan keskusta: markettien keskellä on vuonna 2010 uuden ilmeen saanut kunnantalo. Kunnantalo on taajaman liikeympäristön suurimpia rakennuksia.

Talon edustalla oleva ranta-alue on kunnostettu 2000-luvulla, jolloin rakennettiin myös nykyinen venelaituri.

Nykyinen kaupan keskus lähti kehittymään sen jälkeen, kun linja-autoaseman paikka vakiintui 1960-luvulla osuuskaupan taakse. Vihavaisten kauppa muutti samoihin aikoihin laivarannalle vievän tien varresta asema-aukion reunalle, jossa liike edelleen toimii K-market Wiljamina. Osuuskaupan liiketalo on pysynyt paikallaan aukion vastakkaisella reunalla. Vuonna 1972 valmistui kunnan virastotalo kauppojen väliin.

Sulkavan pappilan maillakin tapahtui rakentamista. Vain reilut neljäkymmentä vuotta vanha pappilarakennus purettiin uuden pappila- ja virastorakennuksen sekä kahden muun seurakunnan viranhaltioille rakennetun asuintalon tieltä vuonna 1964. Samoihin aikoihin kappalainen muutti pois Kummun pappilasta, ja 1890-luvulla rakennettu päärakennus myytiin yksityiseen asutokäyttöön. Isopappilan pihapiiriin rakennettiin seurakuntatalo 1970-luvun alkupuolella. Hautaukset alkoivat jälleen kirkon lähellä, kun 1990-luvun alussa otettiin käyttöön lisäalue vanhan kirkkotarhan pohjoispuolelta.

Sulkavan kirkonkylälle siirrettiin perustettavan kotiseutumuseon¹² päärakennukseksi Summalan savupirtti Kyrsyänsalosta vuonna 1936. Rakennus oli 1800-luvun alkupuolelta, ja siinä oli asuttu vielä 1930-luvulla. Kotiseutumuseo siirrettiin Nimineuvoksenteen varrelta vuonna 1980 nykyiselle paikalleen 10 kilometrin päähän Sulkavan keskustasta Vanhaan Lossirantaan.

Kirkonkylällä toimineista yhdistyksistä vain VPK ja työväenyhdistys rakennuttivat talkoovoimin omat talot. Näistä VPK:n talo tunnetaan edelleen Suojatalona välillä taloa omistaneen suojeluskunnan ajoilta. Rakennuksen tiloissa esitettiin elokuvia 1920-luvulta lähtien. Tilojen ja koneiden uudistuksen jälkeen talo toimi aina 1970-luvun alkuun saakka paikkakunnan elokuvateatterina. Hirsirakennus on ollut viimeiset kolmekymmentä vuotta liikekäytössä. Työväenyhdistyksen talo on alkuperäisessä käytössä Mikkolantien varressa.

Urheilukenttä.

Myllykankaalle, seurakunnalta vuokratulle maalle, ryhdyttiin vuonna 1923 raivaamaan Sulkavan ensimmäistä urheilukenttää. Keskentekoisena käytössä ollut kenttä saatiin valmiimmaksi juoksuratoineen 1940-luvun loppuvuosina, ja lopullisesti Kenttärakennus Oy:n urakoimana vuonna 1956. Keskusurheilukentän peruskorjaustyöt suoritettiin 1971.

¹²

http://www.etelasavonmuseot.fi/museot/sulkavanmuseot/rauhaniemen_museoalue.html

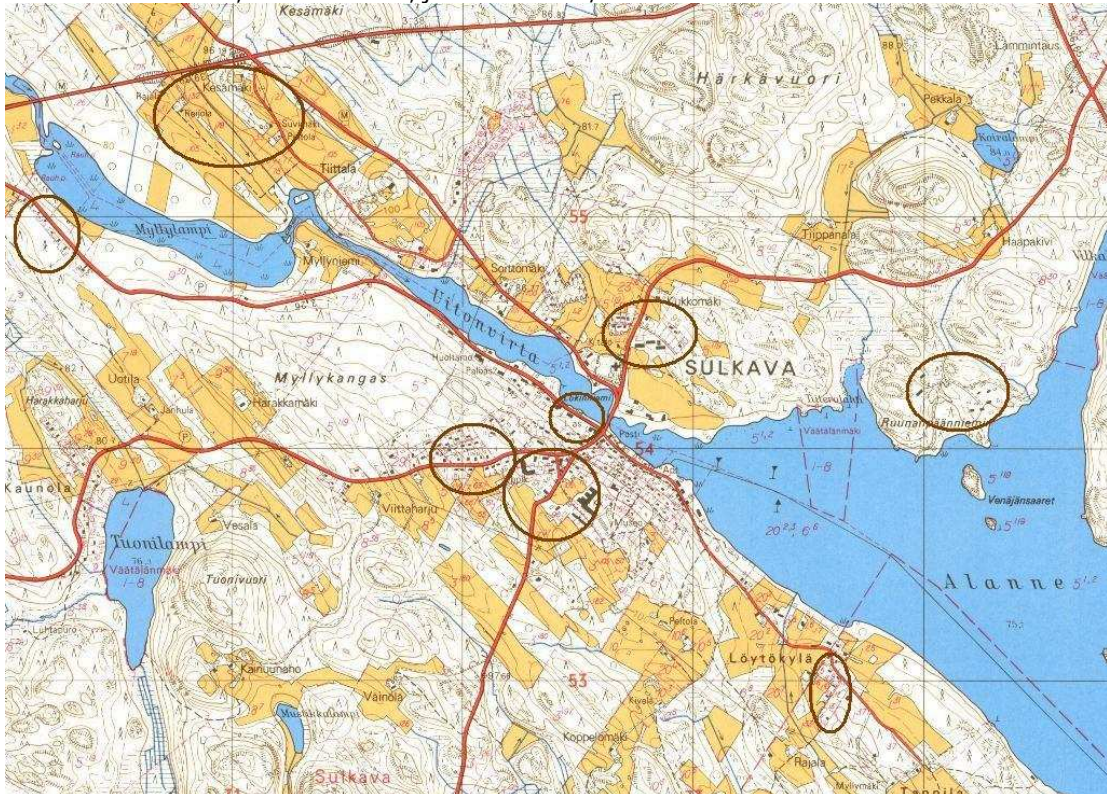
Myöhemmin ajan tarpeiden mukaan kunnostettu kenttä on edelleen kirkonkylän pääurheilukenttänä.

Alanteella Vilkaharjun länsipuolelle jäävässä Hopeasaarella on toiminut Lomaliiton leirintäalue (Lomaliiton Leirintä Oy: Vilkaharju Camping). Toiminta käynnistyi 1960-70-luvun vaihteen tienoilla. Silta (70 m) Vilkaharjulta Hopeasaaren valmistui keväällä 1970 kunnan omana työnä. Leirintäalue suljettiin 2000-luvulla ja lomamökkejä on purettu, vuoden 2010 myrskyt ovat kaataneet puita jäljellä olevien rakennusten päälle. Koko saari on ollut tärkeä esihistoriallinen kausiasuinalue. Alueella on luonnonhiekk- ja kalliorantoja.

KARTTAKUVAT 1-3

Taajaman rakennusvaihteita.

Peruskartta 1:20 000, kartoitus 1966, julkaistu 1971. / Maanmittauslaitos.

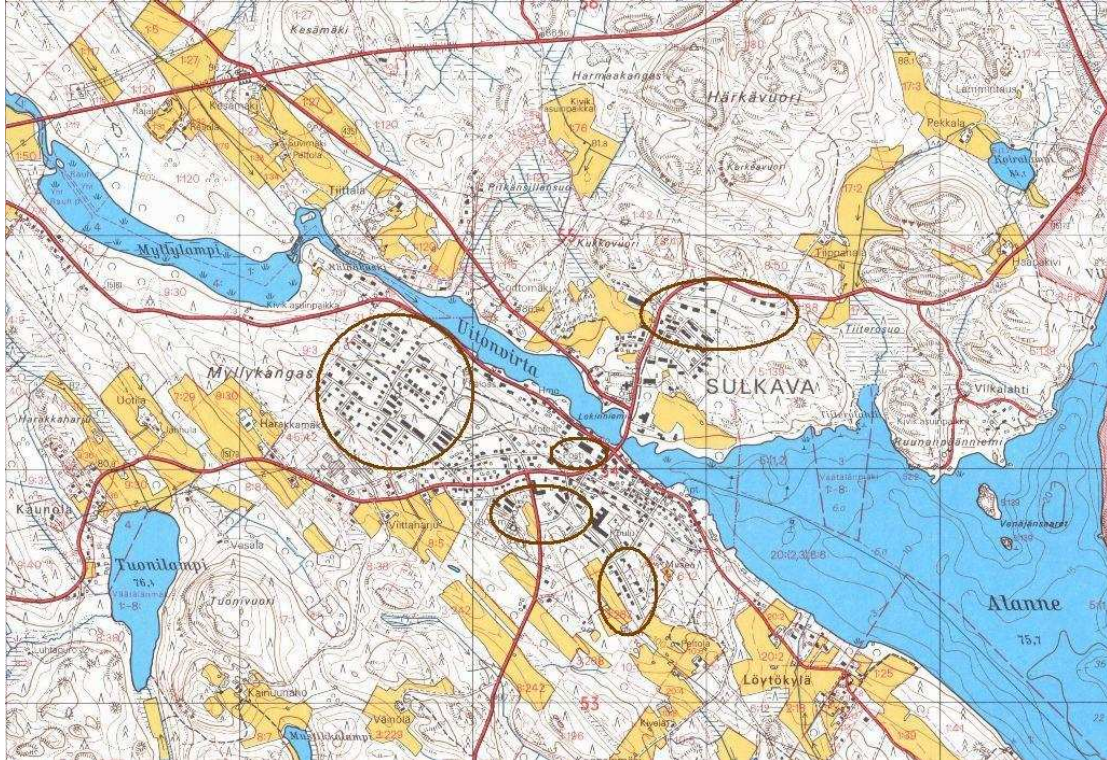

Kartta 1

1960-luvun tilannetta kuvaavalle peruskarttalehdelle on ympyröity seuraavat alueet:

- viime sotien jälkeen rakentuneet tyyppitaloalueet: Myllylammen eteläpuolella (Uusikylä), Myllykankaan kaakkoisreunalla ja kaarevan Tiiterontien varressa.
- 1960-luvun alussa valmistuneet kunnan Arava-rivitalot Tiiterontien eteläpuolella
- Ruunanpäänniemestä puolustusvoiman upseerikylä
- Löytökylän pientaloalue 1900-luvun alkupuolelta
- Kesämäen karjalaistilojen ryhmä; Myllylammen rantapellot ovat jääneet pois viljelyksestä.
- Korholanmäki, jonne on tullut kirkonkylän perinteisestä mittakaavasta poikkeavia rakennuksia (koulut)
- Uitonvirran rannalla sijaitseva linja-autoasema; aukiomainen väljä tila tiiviin keskustan reunalla.

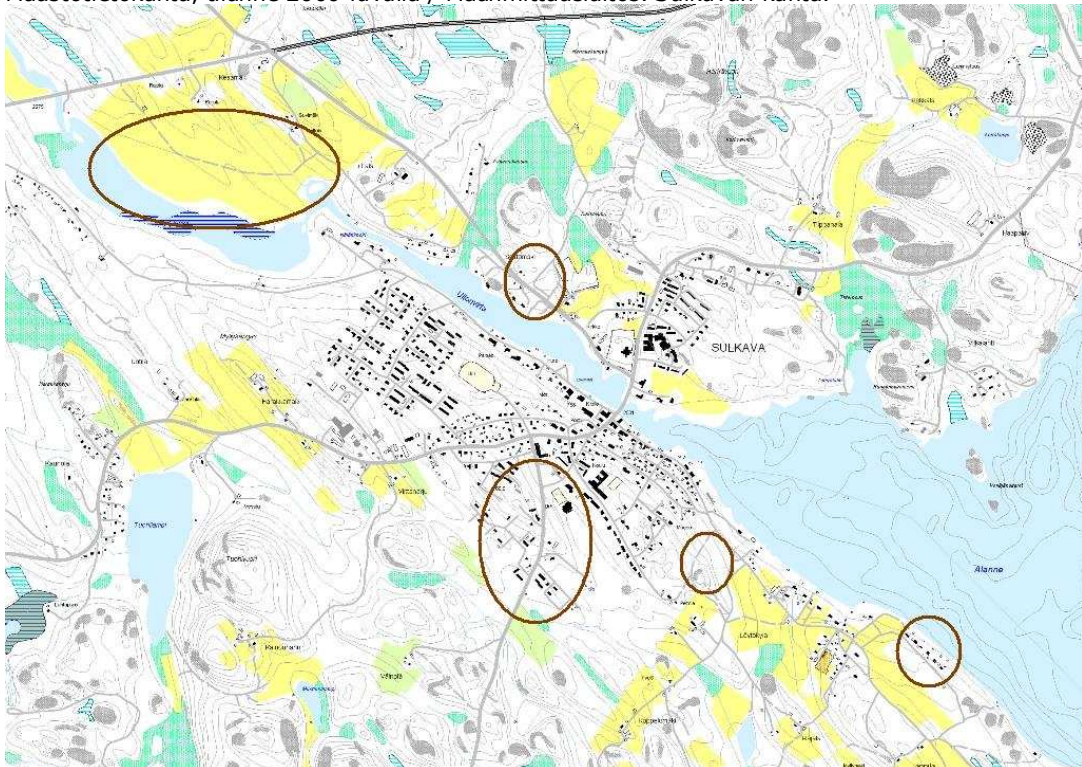
Peruskartta 1:20 000, julkaistu 1988. / Maanmittauslaitos

Kartta 2: 1980-luvun tilannetta kuvaavalle peruskarttalehdelle on ympyröity 1960-luvun loppupuolelta lähtien rakentuneet alueet vasemmalta oikealle:

- a) Myllykankaan pien- ja rivitaloalue
- b) Korholanmäen rivitalot ja uusi tielinjaus
- c) kunnantalon ja Uitonrinteen pohjoissyvän kerrostalot
- d) Koulutien matalaa pientalorakentamista edustava alue
- e) kirkon pohjoispuolella laajentunut rivitaloalue sekä pienteollisuusalue.

Maastotietokanta, tilanne 2000-luvulla / Maanmittauslaitos. Sulkavan kunta.

Kartta 3: 2000-luvun karttaan on ympyröity 1980-luvun jälkeen maisemassa tapahtuneita muutoksia. Uusia pientaloalueita on perustettu taajaman eteläpuolelle ja Tiittalan kartanon länsipuolella peltoalue on jälleen viljelyksessä rantaan asti, sen sijaan kirkon suunnalla peltomaat ovat vähentyneet, ja

Soittomäen viimeiset pellot ovat nyt hautausmaan vara-alueena. Kartalle on merkitty myös 2010 rakenteilla oleva Kummunkankaan rinne Tannilantien länsipuolella.

5 Alue- ja kohdekuvaukset

Tarkastelualueelta on rajattu maankäytön historian ja maisemakuvan perusteella kolmetoista osa-aluetta, jotka sisältävät kulttuurihistoriallisesti tai maisemallisesti arvokkaiksi luokitellut kohteet.

Luokitellut kohteet ovat pääasiassa rakennetuista ympäristöistä ja kulttuurimaisemista muodostuvia aluekokonaisuuksia, mutta lisäksi on myös joko niihin sisältyviä tai ulkopuolelle jääviä yhden kiinteistön rakennuksista muodostuvia kohteita. Esitys on ollut valikoiva. Tärkeimpinä valintakriteereinä olivat alueen eheys, edustavuus, taajamakuullinen asema ja säilynyt rakennuskanta.

Huom! *-merkintä ilmoittaa, että kohde on todettu arvokkaaksi myös aikaisemmissa selvityksissä eikä tämän selvityksen yhteydessä todettu tapahtuneen merkittävää arvojen heikentymistä

1 Sulkavan kirkonmäki

Osa-alueen sijainti

Kohdeluokitus

Alue

R I: Sulkavan kirkkomaa*

Kohteet

R I: Kirkko*, tapuli*, hautakammio*, kiviaita

R I: Kunnantupa* ja pitäjäntupa*

Aluerajaukset liitteessä 5

Pistemäiset kohdemerkinnät liitteessä 1
(inventointikohteet)

Tarkenne: Kirkon ja kellotapulin, hautakammion ja kiviaidan suojelutavoitteet on syytä osoittaa kaavassa käyttötarkoituserkinnän rinnalla. Ennen vuotta 1917 rakennettuja kirkollisia kohteita koskevista toimenpiteistä on kirkkolain mukaan pyydettävä lausunto kirkkohallitukselta ja Museovirastolta.

Perusteet

Kirkko, tapuli, hautakammio ja kiviaita sekä portit ovat kirkollisten rakennusten suojelua ohjaavan kirkkolain (1993/1054 14 luku 5§) mukaan suojelunalaisia, koska ne ovat ajalta ennen vuotta 1917. Lisäksi rakennuksilla on rakennushistoriallisia sekä taajamakuullisia arvoja.

Kirkonmäki on sekä valtakunnallisesti merkittävää rakennettua ympäristöä (RKY 2009) että osa valtakunnallisesti arvokasta maisema-aluekokonaisuutta (AM 1992).

Sulkavan kirkkoympäristön arvokkuutta lisää vanhan kirkkotarhan vieressä säilyneet maallisen hallinnon rakennukset: kunnantupa vuodelta 1889 ja toinen sitä vanhempi

rakennus, joka lähdetietojen pohjalta arvioiden on pitäjätupa¹³ ajalta ennen vuoden 1865 kuntauudistusta.

Kuvaus

Sulkavan seurakunnan perustamisen jälkeen ajanjaksolla 1653-1822 rakennetut kolme kirkkoa ovat sijainneet suunnilleen samalla paikalla, hiekkaperäisellä mäenkumpareella Uitonvirran pohjoisrannalla. Aluetta rajaava kivaita on vanhimmilta osin vuodelta 1843, pohjoisen sivun lisäalue aidattiin 1878. Kirkkotarhan pohjoissivulla on seurakunnan uusiin hautausmaa, jonne 1. hautaus on toimitettu vuonna 1991. Hautausmaan ympärillä on kuusiaita.

Hautaaminen vanhaan kirkkomaahan, harvoja poikkeustapauksia lukuun ottamatta, lopetettiin 1890-luvun alussa, ja alue tasoitettiin. Samalla vanhat puuportit korvattiin kolmella rautaportilla, joista yksi johti kirkon eteläiselle, toinen läntiselle ja kolmas sakastin puoleiselle ovelle. Toinen pitäjätuvan puoleisista porttiaukoista suljettiin. Eteläpuoleiselle portille tehtiin hieman myöhemmin uudet kiviportaot.

Sulkavan kirkko ja vanhan Savonlinnantie, nykyinen Vilkaharjuntie.

Nykyinen vuonna 1822 valmistunut, mutta vasta 1833 vihitty kirkko rakennettiin kirkonrakentaja Matti Salosen johdolla. Puretun kirkon hirsistä rakennettiin hautakammio aikaisemman kuorin paikalle, Pistolekors-suvun sukuhaudan suojaksi.

Kirkko ei valmistuessaan vastannut täysin alkuperäisiä Yleisten rakennusten intendentinkonttorissa arkkitehti Carlo Bassin johdolla laadittuja piirustuksia. Lopullinen ulkomuoto perustuu rakenteellisiin korjauksiin, jotka tehtiin vuosina 1852-53

¹³ Kirjallisuus- ja inventointitiedoissa rakennuksen historiasta ei anneta varmaa tietoa. Tarvittaessa asia todennäköisesti selviää pitäjän- tai kuntakokousten pöytäkirjoista tai vanhoilta tiluskartoilta.

joensuulaisen kirkkorakennusmestari J. Tolpon johdolla, E. Lohrmanin ja A. E. Granstedtin laatimien uusien piirustusten mukaisesti. Kirkon keskiosaa ja kulmaulokkeita korotettiin ja tornista tehtiin kahdeksankulmainen.

Nykymuodossaan kirkko on tasavartinen kaksoisristikirkko, jonka keskellä on umpinainen kupoli ja sen päällä torni. Keskiosan kupolia kannatteleva kirkon osa muodostaa suuren korkean tilan, johon ristosakarot liittyvät kylkiäisinä. Ulkoseinien lisäksi keskuskupolia kannattelee neljä jykevää pylvästä. Kirkon katto pellitettiin 1874. Vuonna 1905 suoritettujen julkisivujen uudistukset, kuten ulkomaalaus ja muutama uusi ulko-ovi, tehtiin lääninarkkitehti Tötterströmin ohjein.

Kirkkotarha on perustettu hiekkamaalle, ja jo 1780-luvulla seurakunnassa päätettiin aloittaa hautojen peittäminen mullalla, jotta tuuli ei aukealla pääsisi siirtelemään kevyttä hiekkaa. Kivialta valmistui 1843, kolmisen vuotta myöhemmin se päällystettiin heinäturpeilla. Oikean puoleisessa kuvassa näkyy uusinta hautausmaata ja sen takana rintamamiestaloja ensimmäisen asemakaavan mukaisilla tonteilla.

Kirkko jää Uitonsillalta katsottuna piiloon suurten kuusten ja lehtipuiden taakse. Syksyllä 2010 tapulin ja hautakammion kattoja tervattiin.

Kellotapulin rakentaminen alkoi vuonna 1770. Rakennustyöstä vastasi pälkäneläinen rakennusmestari, jonka henkilöllisyydestä ei ole täyttä varmuutta. Kyseessä oli mahdollisesti joko Tuomas Hägert tai hänen kisällinsä Matti Petrell. Kellotapuli uudistettiin vuonna 1847 korjausten yhteydessä, jolloin se sai nykyisen muotonsa ja aikaisempaa koristeellisemmän paanukaton. Korjauksista vastasi savitaipalelainen rakennusmestari Taavetti Rahikainen. Kellotapuli on tiettävästi Sulkavan vanhin rakennus. Tapulin paanukatto ja kirkon edustalla sijaitsevan hautakammion lautakatto uusittiin 2008-09. Tuolloin uusittiin myös tapulin katolla 162 vuotta ollut risti.

Sulkavan sankarihautausmaan suunnitelman laati hautausmaa-arkkitehti Ilmari Wirkkala. Vuonna 1948 hyväksytyn suunnitelman pohjalta hautausmaa kunnostettiin pitkälti talkoovoimin. Samoihin aikoihin Wirkkala laati uuden hautausmaasuunnitelman myös vanhalle hautausmaalle.

Vanhat hallintorakennukset, kunnantupa ja pitäjätupa, sijaitsevat kirkkotarhan vieressä. Näitä vanhempi käräjätupa (tingshus) myytiin pois siirrettäväksi vuonna 1855. Sulkavan historiassa kerrotaan, että pitäjätupa rakennettiin vanhan tilalle vuonna 1843. Pitäjätuvat toimivat kokoustiloina sekä kauempaa tulleiden kokouksenosallistujien yöpymispaikkoina. Sulkavalla rakennus toimi myöhemmin kunnan kirjastona ja kunnantuvan aputiloina. Vuonna 1889 valmistunut "Kunnantupa" tai "Kunnanhuone" rakennettiin ensimmäiseksi kunnalliseksi edustus-, virasto- ja kokoustaloksi. Molemmat talonpoikaiset hirsirakennukset ovat säilyneet perinteikkäinä pienestä korjausten tuomasta kerroksisuudesta huolimatta.

Vanhat hallintorakennukset kuvattuna kirkkomaan kiviaidan takaa. Vanhempaa rakennusta on jatkettu pohjoispäädystä liiteri- ja ulkokuonetiloilla.

2 Uitonvirran pohjoisranta Niemelästä Soittomäelle

Osa-alueen sijainti

Kohdeluokitus

Alueet

M I: Juvolan peltoalue* ja rakentamaton ranta-alue maantien ja virran välillä*

M II: Pappilan pelto

M I: Vanha hautausmaa

Kohteet

R I: Paarihuone ja leikkuuhuone

R I: Pankinniemi*

Aluerajaukset liitteessä 5

Pistemäiset kohdemarkinnat liitteessä 1
(inventointikohteet)

Tarkenne: Niittymäiset ranta-alueet etenkin vanhojen peltomaiden kohdalla tulisi pitää avoimina ja rakentamattomina, voimassa olevan asemakaavan mukaisina lähivirkistysalueina. Vanhan Rantasalmentien reunassa tapahtuvat toimenpiteet vaikuttavat suoraan kirkkomaisemaan.

Uitonvirran pohjoisrannan maisemat ovat säilyneet avoimina vanhojen peltomaiden luona. Kuvassa keskellä näkyvä kapearunkoinen julkisivuiltaan uudistettu pientalo on ranta-alueen pitkäaikaisia maisemaelementtejä.

Perusteet

Uitonvirran kirkonpuoleinen ranta-alue aina kirkolta Tiittalaan on valtakunnallisesti merkittävää rakennettua ympäristöä (RKY 2009) sekä osa valtakunnallisesti arvokasta maisema-aluetta (AM 1992). Alueen arvot liittyvät kirkkoympäristöön, joka edustaa kirkonkylän varhaisia kehitysvaiheita: kirkollisen toiminnan sijoittumista vesireitin varteen Sulkavan kylälle ja maallisen hallinnon vaiheittaista kehittymistä kirkon rinnalla. Uiton salmen rakentamaton ranta muodostaa puistomaisen suojavyöhykkeen kirkon maisemalle.

Entinen paarihuone on iän puolesta kirkollisten rakennusten suojelua ohjaavan kirkkolain (1993/1054 14 luku 5§) mukaan suojelunalainen Hautausmaan portin ulkopuolella sijaitsevalla leikkuuhuoneella on historiallista arvoa perinteisesti kirkollisiin alueisiin liittyvänä rakennuksena.

Kirkkoa vastapäätä sijaitseva 1910-luvun asuintalo on säilyttänyt rakentamisajan jugendvaikutteiset tyylipiirteensä. Rakennus täydentää kirkonmäen miljöötä. Talon sijainti kirkkomaan edustalla niemessä on maisemallisesti herkkä. KOP:n Sulkavan konttori aloitti talossa 1920-luvulla.

Kuvaus

Uitonvirran pohjoisrannan maisemakuvaan pitkään kuuluneita peltomaita on vielä jäljellä kirkon luoteispuolella ja pappilan koillispuolella. Alun perin Isopappilaan ja Tiittalaan kuulunut peltoalue alkoi pienentyä viime sotien jälkeen. Rakentaminen alkoi pappilan puolella: Tiiterontien kaareva omakotialue vuonna 1945 vahvistetun asemakaavan mukaisesti, ensimmäiset kunnalliset Arava-talot (rivitaloja) 1966 ja Tehola eli uusi lääkäritalo 1970 sekä hieman myöhemmin Terveyskeskus. Kirkkomaan vierelle perustettu uusi hautausmaakin on erotettu peltomaasta. Tiittalan suunnalla pellot on enimmäkseen metsitetty. Juvolan tilan eli vanhan Tiittalan torpan peltomaat ovat edelleen viljelyksessä.

Vanhaa Rantasalmentietä; oikealla näkyy uuden omakotitalon piharakennus. Tienvarressa sijaitsevien asuntotonttien välistä avautuu kapea näkymä vielä säilyneeseen viljelymaisemaan kirkkomaan luoteispuolella.

Peltomaiden mukana on hävinnyt vanhaa torppariasutusta. Asuttuna on säilynyt em. Juvola, jonka nykyinen asuinrakennus on 1970-luvulta. Toinen vanha edelleen asuttu torpan paikka on Kulmala, kunnantuvan tontin alapuolella. Asuinrakennuksen ulkoasu palautuu viime sotien jälkeiseen aikaan, mutta runko saattaa olla vanhempi. Tiittalan Soittomäellä on ollut myös torppa, mutta alueen nykyinen rantasijaintinen rakennuskanta on yhtä 1930-luvun pienasumusta lukuun ottamatta 1900-luvun jälkipuolelta. Lisäksi Uitonvirran rannassa on heikkoon kuntoon päässyt Neitsytien hirsirunkoinen pienasumus, joka on merkitty jo 1920-luvun karttaan. Rakennuksessa on ollut kaksikin asuntoa, toisessa on asunut kellonsoittaja.

Niemelän eli Isopappilan rakennuskanta on nuorta. Virka-asunnot ovat 1960-luvulle tyypillistä mittajärjestelmäarkkitehtuuria ja toteutettu yhtenäisenä kokonaisuutena. Samalla kertaa rakennettiin kolme asuintaloa, joista yhdessä asui kirkkoherra, toiseen muutti kappalainen Kummusta ja kolmannessa oli asunnot kanttorille ja seurakuntasisarelle. Tonteille teetettiin myös puutarhasuunnitelmat. Matalia tummasävyisiä asuintaloja vastapäätä on seurakuntatalo, joka rakennettiin 1970-luvulla ja peruskorjattiin 2003. Asuinrakennusten käyttö on muuttunut, mutta ne ovat entistä kappalaisen asuintaloa lukuun ottamatta edelleen seurakunnan omistuksessa. Toisessa talossa on mm. Lähetystupa ja toisessa vuokratiloja.

Kuvassa on kirkkoherran asuin- ja viristorakennukseksi rakennettu moderni asuintalo. Sen taakse jää toinen samanlainen talo, joka rakennettiin kanttorin ja seurakuntasisaren asunnoiksi. Oikeanpuoleisessa kuvassa on tyylipiirteiltään hyvin säilynyt Pankinniemen asuintalo.

Perinteistä puurakentamista edustaa Pankinniemen puutalo vanhan Rantasalmentien reunassa. Talo jää keskustasta katsottuna kirkon edustalle. Jugendtalo on valmistunut 1910-luvulla ja tontti erotettu seurakunnan omistaman Lokinniemen tilasta. Vuonna 1921 tässä apteekinhoitaja Häggin talossa avattiin Kansallis-Osake-Pankin Sulkavan konttori, ja myöhemmin tiloissa toimi nimismiehen kanslia. Nykyään talo on

yksityisasuntona. Pihapiiriin kuuluu toinenkin asuntona käytetty hirsirakennus, joka on jäänyt pahasti tien alapuolella.

Kapakanmäelle 1890-luvun alussa perustettu nk. vanha hautausmaa näkyy Vilkaharjuntieltä länteen avautuvassa viljelymaisemassa. Hautausmaan muoto noudattelee mäen hiekkaperäistä aluetta. Hautausmaalla, pääkäytävän vieressä, on hautausmaan perustamisen aikoihin rakennettu pariuhuone, joka nyt on työntekijöiden taukotupana sekä varastona. Hautausmaan edustalla sijaitsevan pysäköintialueen reunalla on entinen leikkuuhuone. Kunnan jyvämäkasiini on purettu vanhalle hautausmaalle kääntyvän tien kulmalta. Leikkuuhuoneen, Juvosen talon ja maantien välillä on kiinteä muinaisjäännös, Kapakanmäen kivikautinen asuinpaikka.

Vanhan hautausmaan pääkäytävä ja entinen pariuhuone.

3 Tiittalan kartanokeskus ja Kesämäen viljelymaisema

Osa-alueen sijainti

Luokitus

Alue

M I: Kartanon mäkipellot*, Kesämäen selännepelto, vanha Rantasalmen tie, piha-alueen puurivistöt, kivimuurit

Kohteet

R I: Kartano: päärakennus*, pehtorin tupa* ja aitta*

R II: Törönmökki

R II: Päiväranta¹

Aluerajaukset liitteessä 5

Pistemäiset kohdemerkinnät liitteessä 1
(inventointikohteet)

Tarkenne: ⁴Päivärannan tontilla sijaitsevan asuinrakennuksen kunto on heikentynyt. Yleiskaavaan tehtävä selvitys ei ole riittävä rakennuksen suojelun kohtuullisuuden arviointiin ja tältä osin suojelutarve ja tavoitteet tulee ratkaista ennen kaikkea asemakaavoituksen yhteydessä.

Perusteet

Tiittalan kartanoympäristö ja Kesämäen peltoaukea ovat osa valtakunnallisesti arvokasta maisema-aluetta (AM 1992), lisäksi Tiittalan kartanoympäristö on valtakunnallisesti merkittävää rakennettua ympäristöä (RKY 2009).

Kartanomäki peltomaineen lukeutuu kirkonkylän vanhimpiin maatalousalueisiin. Maisemahistorialliset piirteet, kuten rinnepellot, asuntotontin paikka ja vanha maantieura, ovat säilyneet vähintään 1600-luvulta saakka. Yhtä vanhaa on maatalous Kesämäen selänteellä, mistä peltoalue myöhemmin laajeni nykyisiin mittoihin.

Tiittalassa on säilynyt 1800-luvun säännöllinen, yhdeltä sivulta avoin neliöpiha. Kartanon päärakennus on 1830-luvun keskivaiheilta ja edustaa Itä-Suomen kartanoissa suosittua uusklassistista tyyliä. Kartanomäen reunalla virran rannassa sijaitseva Päiväranta eli "Ala-Tiittala" edustaa 1900-luvun alkupuolen pelkistettyä modernismia. Kartanoympäristöön liittyy myös Nälkäkosken rannalla sijaitseva Törönmökki, joka edustaa pieneläjän asumusmuotoa 1900-luvun alusta.

Tiittalan kartanomäki kuvattuna lännestä.

Kuvaus

Tiittalan kartanomäen luoteis- ja länsipuolella avautuu kirkonkylän laajin yhtenäinen peltomaisema. Vanhimmat pellot ovat Kesämäen luoteen-kaakon suuntaisella selänteellä ja Tiittalanmäellä. Viime sotien jälkeen viljelysala laajeni perustettujen asutustilojen myötä ja ulottui aina Myllylammen rantaan. Välillä alavimmat pellot kasvoivat umpeen, mutta nykyään ne ovat taas viljelyksessä. Uusi peltotie kulkee alhaalla maantien ja vanhan tieuran välillä. Tiittalanmäki nousee esille, mutta päärakennus jää korkeiden kuusten taakse piiloon.

Peltoaukean nykyiset tilat on perustettu viime sotien jälkeen 1940- ja 50-luvuilla. Kesämäellä sijainneista vanhoista taloista ja torpista ei ole jäänyt jälkiä; rakennukset on

purettu ja asuntotontit on raivattu pelloiksi. Nykyinen maantie 4351 sivuaa kartanomäkeä ja leikkaa Kesämäen peltomaita pohjoisessa. Vanha Hasulaan ja edelleen Rantasalmelle vienyt tie on tilus- ja peltotienä alempana rinteessä.

Aateliset suvut, von Born ja Reiher, sekä näyttävä päärakennus ovat tuoneet Tiittalalle kartano-olemuksen. 1800-luvun lopulla tilaa isännöinyt Carl Philip Lindfors oli aktiivinen maanviljelyksen edelläkävijä. Lindforsin jälkeen kartano oli joitakin vuosia liikemiehillä, jotka pitivät päärakennusta tyhjiään ja myivät tilan puustoa sahayhtiöille. Vuonna 1912 kartano siirtyi uudelle pitkäaikaiselle omistajasuvulle, kun kauppias Hjalmar Bagge osti tilan itselleen. Tuolloin kartanon pinta-ala oli yli 800 hehtaaria. Tiittalaan isännäksi tullut Baggen poika Toivo muutti nimensä Tiittalaksi 1920-luvulla. Tilalla jatkettiin Lindforsien edistyksellisiä maanviljely- ja karjanhoitoperinteitä. Tiittalan suku isännöi kartanoa vuoteen 1997, jolloin kartanon talouskeskus rakennuksineen ja 20 ha maa-alueita myytiin nykyisille omistajille. Heillä on kartanossa matkailu- ja ravintolatoimintaa.

Kartanon rakennukset ovat omalla mäellä Kesämäen kaakkoispuolella. Mäen luoteis- ja kaakonpuolella virtaavat kapeat vesiuomat, joita myöden pohjoisen suoalueilta kertyvät vedet laskevat Uitonvirtaan. Tilakeskuksen lounaispuolella Myllylampi kapenee jokimaiseksi ja käsittää kaksi koskea, Tiittalankosken, jossa on ollut kartanon mylly, ja pienemmän Nälkäkosken.

Tiittalan päärakennus on rakennettu majuri Reiherin aikana.

Päärakennus on rakennettu 1830-luvun puolivälin jälkeen (vanha päärakennus paloi samalta paikalta 1835). Keskeissalirakennuksen piirustukset on mahdollisesti tehnyt arkkitehti C. L. Engel. Osittain kaksikerroksisen rakennuksen keskellä on muuta osaa korkeampi ristipääty. Pääjulkisivussa on puupylväiden komistama veranta sekä kaksi symmetrisesti ulos työntyvää yksikerroksista ulonnetta. Rakennus on kokonaispinta-alaltaan lähes 600 m². Matkailukäyttöön vuosina 1998-2006 kunnostetut päärakennus, aittarakennus ja pehtorin tupa ryhmittyvät suorakaiteen muotoisen pihamaan ympärille, samoin kuin aitan taakse rakennettu uudisrakennus. Päärakennuksen eteläpuolella ja takana on ollut puistomainen puutarha, mistä jäljellä mm. kivimuuria ja vanhoja puistopuita (metsän reunassa huvimajan runko). Päärakennusta vanhemman tuparakennuksen päädyn luota lähtee iäkkäiden koivujen reunustama tie vanhalle maantielle. Maatalousrakennukset sijaitsevat päärakennuksen alapuolella rinteessä, mm. varastona oleva navetta, joka on rakennettu 1962 vanhan tulipalossa tuhoutuneen puunavetan tilalle. Kartanolta avautunut näköala järvelle ja kirkonkylälle on sulkeutunut.

Päivärannan rapattu tiilitalo, jonka kunto on heikentynyt käytön puutteessa. Oikeanpuoleisessa kuvassa on Törönmökki.

Tiittalanmäen eteläpuolella, Uitonvirtaan rajautuvalla tontilla, on nk. Ala-Tiittala (Päiväranta), joka muistitiedon mukaan on rakennettu alun perin Ukko Leo Tiittalan toiseksi asunnoksi. Myöhemmin rakennuksessa toimi mm. nimismiehenkanslia. Aumakattoinen funkisrakennus on 1930-40-luvulta. Se on tiilirunkoinen, julkisivuiltaan rapattu. Kuutiomaisesta rungosta työntyy ulos pyöreä ulonne sekä matala lisäosa, jonka päälle on ilmeisesti jälkeinpäin tehty osin lautaseinäinen katettu parveke.

Tiittalan rannassa, Nälkäkosken rantakalliolla kököttävä Törönmökki on peruskunnostettu kuistimuutoksien kesämökiksi, mutta säilyttäen kuitenkin rakennuksen iästä ja alkuperäisestä käyttötarkoituksesta kertovat elementit. Piharakennukset ovat uudempia. Rakennus ja sen rakennuspaikka ovat asumusmuodolle tyypilliset.

4 Kumpu-Tannila kulttuurimaisema

Osa-alueen sijainti

Luokitus

Alueet

- M I: Kummun viljelymaisema
- M I: Tannilan viljelymaisema
- M II: Hämälän ja Peltolan asuma
- R II: Löytökylän ydinalue

Kohde

- R I: Kummun vanhat rakennukset: päärakennus (Ainonranta*I) ja jyvääitta, navetta (Leinola)

Aluerajaukset liitteessä 5

Pistemäiset kohdemerkinnät liitteessä 1
(inventointikohteet)

Tarkenne: Alueen maisemarakenne (selänteet, vesistö) ja siihen tukeutuen syntyneet avoimet ja yhtenäiset viljelymaisemat sekä vanhat tilakeskukset säilytetään ja uudisrakentaminen sijoitetaan olemassa oleviin tilakeskuksiin tai kartalle rajattujen kohdealueiden ulkopuolelle. Löytökylän asuinalueella tapahtuvan rakentamisen kohdalla on erityisesti arvioitava toimenpiteiden maisemallisia vaikutuksia, koska rakennusryhmä muodostaa pappilan peltomaiseman rakennettua reunaa. Autioituneen Tannilanhovin asuinpaikan, joka on Tannilan vanhimpia asumapaikkoja, mahdollisesta arvosta historiallisen ajan muinaisjäännöksenä tekee arvion alueellinen museoviranomainen tai Museovirasto.

Tannilanhovin viimeisistä rakennuksista on jäljellä kiviperustuksia. Pihapiirin paikalla on harva metsikkö. Lähelle on tullut verstaserakennus. Tannilan kylän muut vanhat asunpaikat sijaitsivat etelämpänä, Toroppaniemen suunnalla.

Perusteet

Entisen Kummun pappilan peltomaisema sisältyy valtakunnallisesti arvokkaaksi maisema-alueeksi valittuun **Kuhakoski-Kammola-Väätälänmäki-Kirkonkylä** -aluekokonaisuuteen.

Kummussa ja Tannilassa on historiallisesti arvokasta maanviljelysmaisemaa, jossa kulttuuriympäristön peruselementit – pellot, tie ja Kummussa pappila – palautuvat vähintään 1600-luvulle, pitäjän itsenäistymisen aikoihin. Yleisesti 1800-luvun maaseutupappilarakennukset sekä niihin liittyvät peltomaisemat ovat maakunnassa jo harvinaisia. Kummun kulttuuriympäristölle tuo lisäarvoa entisten pappilan torppien, Hämmälän ja Peltolan, pihapiireissä säilyneet vanhat, kansanomaiset hirsirakennukset.

Tannilassa viime sotien jälkeen perustetuista tilakeskuksista muodostuu yhtenäinen asutusmaisemakokonaisuus aivan yleiskaava-alueen rajalta kaakkoon. Tarkastelualueella sijaitsevat pellot ovat torppariasutuksen ajoilta ja tuovat komeasti esille alueelle leimaa-antavan maisemarakenteen, sen vahvan luode-kaakkosuuntautuneisuuden. Kukkapään sahan työntekijöiden pieni asumusryhmittymä kulttuurimaisemien välissä, Kummun ja Tannilan rajalla, liittyy pitäjälle merkittävän saateollisuuden historiaan.

Vanhaa kappalaispappilan loivasti kumpuilevaa peltomaisemaa. Keskellä näkyy Kummun pappilan rakennuksiin kuulunut navetta. Vanha päärakennus jää navetan vieressä sijaitsevan Leinolan asuintalon taakse. Kuvan oikeassa reunassa näkyy alun perin sahan työntekijöiden asuinalueeksi rakentunutta pientaloasutusta.

Kuvaus

Kummussa ja Tannilassa oli aina 1900-luvun alkuun yksittäisten tilakeskusten muodostamaa haja-asutusta. Kappalaisen pappila ja Tannilanhovi sekä talojen torpat sijaitsivat rannansuuntaisilla loivilla moreeniselänteillä viljelymaiden ympäröiminä.

Tannilantie kulkee entisen Kummun pappilan pihapiirin läpi. Pitkän harjakattoisen päärakennuksen julkisivu avautuu tielle päin. Pappilarakennus on vuodelta 1887. Seurakunnan kappalainen asui Kummussa vuoteen 1964. Sen jälkeen talo myytiin ja on ollut yhdenperheentalona. Rakennusta on peruskorjattu vaihteittain vuosina 1965-79. Ulkoasu on säilynyt perinteikkäänä. Tien varressa ollut väentupa, joka välillä toimi kouluna, on siirretty pois 1970-luvulla. Rantasauna on purettu. Nykyinen piharakennus on puinen, mutta edellisiä nuorempi. Talouspihan rakennukset, navetta ja hirsilato, jyvämakasiini ja riihi, kuuluvat Leinolan tilaan, joka on maanhankintalain nojalla erotettu pappilasta sen pitkäaikaiselle vuokramiehelle Väinö Leinolle 1950-luvun alussa. Puolitoistakerroksinen peruskorjauksissa uudistunut puutalo on samoilta ajoilta.

Pappilan peltomaiseman kaakkoisreunalla on säännönmukainen palsta-alue 1900-luvun alkupuolelta. Asuinalue on myöhemmin laajentunut uudemmallalla omakotiasutuksella, mutta eri-ikäisten ja vaihtelevasti korjattujen rakennusten joukossa on myös perinteikkäässä asussaan säilyneitä 1920- ja 30-lukujen pientaloja. Löytökylän rakentajat olivat Kukkapään sahan työntekijöitä, ja pientaloalue metsäyhtiön omistukseen siirtyneen Tannilanhovin mailla.

Viime sotien jälkeinen asutustoiminta näkyy etenkin Tannilan puolella, jonne perustettiin useita siirtotiloja karjalaisille; Kummun pappilan maille tuli vain yksi siirtotila ja muutama rintamamiestontti. Tannilanhovi on hävinnyt: Emil Lindfors myi rakennukset ja 329 ha:n suuruiset tilukset Kojonen & Co:lle vuonna 1912. Myöhemmin ne siirtyivät Rauma-Repolalle.

Tannilanhovin kookas päärakennus oli viime ajat sahan työläisten asuntona. Rakennukset on sittemmin purettu, samoin lähellä sijainneet torpat, asuntotontti on metsikkönä ja vanhat torpanpaikat peltona.

Kummun-Tannilan alueen viimeisin rakennusjakso alkoi 1900-luvun jälkipuolella. Rakentaminen keskittyi peltoalueen ulkopuolelle Alanteen rantaan kaavoitetuille omarantaisille pientalotonteille sekä Löytökylän lähelle. Uutta omakotiasutusta on tullut aivan pappilan naapuriinkin, tien ja rannan välisille pelloille. Yhtenäinen eri tiloihin kuuluva, vuokramiehen viljelemä peltoalue Tannilantien eteläpuolella on säästynyt rakentamiselta.

Hämälä ja Peltola ovat Kummun pappilan torppia, jotka itsenäistyivät 1920-30-luvuilla. Nykyiset asuinrakennukset ovat 1900-luvun jälkipuolelta, mutta pihoista löytyy edelleen myös vanhat hirsipinnalla olevat vaatimattomat parituparakennukset. Hämälän pihapiirissä on asuintalon lisäksi iäkäs riviaitta ja entinen savusauna 1900-luvun alusta. Peltolassa harmaana hirsirakennuksena on säilynyt vanha asuinrakennus. Tilojen vanhimmat rakennukset ovat noin 200 vuoden takaa.

Näkymä vanhalta selännepellolta Alanteelle. Paikalla on ollut Tannilan torppariasutusta.

Pappilan peltomaiden reunalle 1900-luvun alkupuolelta lähtien rakentunutta Löytökylän omakotiasutusta. Vanhimmat talot ovat 1920- ja 30-luvuilta.

Kummun pappilan päärakennus. Pappilan jyvääitaa ja navetta kuuluvat nykyään Leinolan tilaan.

Hämälä peltomaiden keskellä. Oikeanpuoleisessa kuvassa näkyy Peltolan taloa vanhan tilustien päässä. Tilan pellot on metsitetty.

Löytökylän talot on peruskorjattu ja uudistettu, mutta osassa taloja kerroksisuus on luontevaa.

5 Uitonvirran eteläranta

Osa-alueen sijainti

Luokitus

Alueet

M II: ranta-alue vanhan Juvantien ja Uitonvirran välillä*
 M II: Alinanniemen ympäristö (Hiekkala ja Mäntylän vanha talo)

Kohde

R II: entinen Suojatalo^L

Aluerajaukset liitteessä 5

Pistemäiset kohdemerkinnät liitteessä 1
 (inventointikohteet)

Tarkenne: Näkymät Uitonvirralle tulee säilyttää puoliavoimina, samoin rannan saavutettavuus. Rakennetussa ympäristössä tulisi säilyttää ajallista kerroksisuutta.

^L Suojatalon vanhan pihanpuoleisen julkisivun palauttaminen ennalleen on suositeltavaa, kun talon käyttötarkoituksen muutos tv. mahdollistaa laajennusosan purkamisen.

Perusteet

Uitonvirran eteläranta sisältyy valtakunnallisesti arvokkaaksi maisema-alueeksi valittuun **Kuhakoski-Kammola-Väätälänmäki-Kirkonkylä** - aluekokonaisuuteen.

Sulkavan kirkonkylää luonnehtiva vesistö ja sitä mukaileva aluerakenne tulevat vaikuttavasti esille Uitonvirran etelärannan sisääntuloväylällä eli vanhalla Juvantiellä. Tieympäristö on väljä, mutta raittimainen, ja sen vanhimpiin rakennuksiin kuuluvat puutalot, Hiekkala ja Mäntylän vanha talo, muodostavat pienipiirteisen rakennetun reunan vastikään kunnostetulle Alinanniemen uimarannalle ja puistoalueelle.

Samaan taajamakohtaan liittyy VPK:n taloksi valmistunut, sittemmin suojeluskunnan ja eri yhdistysten sekä yritystoiminnan käytössä ollut Suojatalo, jolla on paikallishistoriallista arvoa. Rakennuksen vesistöön päin aukeavat julkisivut ovat säilyneet perinteikkäinä, muulta osin talo on muuttunut voimakkaasti yritystoiminnan aikana tehdyissä korjauksissa ja laajennuksissa. Rakennuksella on edelleen sen ulkoasussa sekä lähiympäristössä tapahtuneista muutoksista huolimatta kyläkuvallista merkittävyyttä; rakennuksen pitkä julkisivu nousee esille vesistöön avautuvasta rakennetusta reunasta.

Kuvaus

Lähestyttäessä Sulkavan kirkonkylää vanhaa Juvantietä ja kaarrettaessa Myllykankaan kankaremaeltä alas rantaan aukeaa eteen kylää jakava pitkä salmimaisema. Kaarteen alkupäässä sijaitseva keltainen puutalo on pienipiirteinen porttirakennus ja merkinä taajaman alusta; mökin kohdilla tien toisella puolen on kivitönnöinen asuinpaikka, joka on merkitty kivipaadella (vanhan Uitonvirran kaidepaasi).

Uitonvirran etelänpuoleisen kapean rantatasanteen ensimmäiset asukkaat olivat pappilan torppareita, joiden asumukset ja pienet pellot Alinanniemen ja Uitonrinteen välillä on merkitty jo 1700-luvun lopun karttaan. Vanha ranta-asutuksen seutu on nykyään hallinnon ja kaupan ydinaluetta. Uimarannaksi ja puistoalueeksi kunnostetun Alinanniemen luona on säilynyt pari 1900-luvun alun kylävaiheesta kertovaa puutaloa,

Hiekkala ja Mäntylän vanhempi asuintalo. Niiden välissä ollut Rinne on purettu, ja tontilla on uusi hahmoltaan ja julkisivumateriaaleiltaan ympäristöönsä sovitettu omakotitalo.

Hallinto- ja liikekorttelin kohdalla sekä Alinanniemessä rantavyöhykkeeltä on poistettu puustoa ja näin saatu vahvistettua kirkonkylälle erityistä maisemakuvaa. Kunnostustyöt on tehty 2000-luvulla Uitonvirran ranta-alueiden kunnostuksen yleissuunnitelman mukaan.

Kuvassa oikealla kohoava Myllykangas oli pitkään asumaton, mutta nykyään männikön takaa pilkottaa tielle 1970- ja 80-luvun luvulla rakentunut asuinalue. Uudenkyläntie (vanha Juvantie) kulkee pitkän matkaa rinteessä komean metsäselänteen ja vesistön välissä, kunnes laskeutuu alas Uitonvirran rantatasanteelle, mieleenpainuvaan maisematilaan.

Hiekkalan, Mäntylän ja Venerannan talot muodostavat miellyttävän yhtenäistä rakennetta Alanteentien varressa, Alinanniemen virkistysalueen ympäristössä.

Suojatalo on alun perin rakennettu VPK-taloksi. Vuonna 1907 valmistunut hirsitalo oli valmistuessaan 180 m² ja käsitti eteisen, ravintolan ja keittiön sekä näyttämön. Huonejako uudistui vuonna 1926, kun rakennusta laajennettiin 100 m² lisäosalla mäkeen päin, pihan puolelle tuli avoveranta. Talo myytiin suojeluskunnalle vuonna 1931. Pian tämän jälkeen talon laajennusosan vintti sisustettiin huoneiksi. Lotta Svärd – yhdistys tuli yhtiökumppaniksi 1935, ja vuosi sen jälkeen talon nimeksi tuli Suojatalo. Samana vuonna talon uutta osaa laajennettiin pihalle päin. Viime sodan jälkeen lakkautetut suojeluskunta- ja Lotta Svärd –järjestöt Sulkavalla lahjoittivat omistuksensa Sulkavan Opettajayhdistykselle, joka perusti taloa varten Sulkavan sivistys- ja avustussäätiön. Näin Suojatalo pysyi eri seurojen ja yhdistysten käytössä. Vuonna 1972 talo myytiin yksityiselle, joka saneerasi sen ravintolaksi. Viimeinen lisärakennus rakennettiin 1980-luvulla majoitustiloiksi.

Suojatalo venerannan edustalla.

Suojatalon laajennusosa sisäpihalla.

Paloasema

Uitonvirran etelärannan väljästi rakentuneen ja hieman jäsentymättömän tieympäristön asuin- ja yritystonteilla on rakennuksia eri vuosikymmeniltä. Viime sotien jälkeen tienvarsi-asutus täydentyi parilla kolmella tyyppitalolla, joista Venerannan 1948 valmistunut rapattu puutalo sijaitsee maisemapisteenä tien ja rannan välissä. Samaan aikakauteen liittyy vuonna 1951 valmistunut paloasema, jota on myöhemmin laajennettu autotalliosalla. Paloaseman tiloissa toimi pitkään myös äitiys- ja lastenneuvola. Sulkavan vapaaehtoinen palokunta oli perustettu niinkin varhain kuin

vuonna 1895, tätä aikaisemmin perustettuja oli Mikkelin läänissä vain yksi, Heinävedellä.

Kerroksellisuutta on etenkin entisen U. Saresma Oy:n toimipaikalla. Linja-autoliikennöintiyrityksen rakennukset käsittävät 1930-luvun puutalon ja rapatun, n. 100 neliön, korjaamohallin, johon liittyy 1960-luvun alussa tehty lasiseinäinen huolto- ja myymälärakennus. Ympäriällä on myös pari nuorempaa taloa, joista toinen rakennettu asuin- ja konttorirakennukseksi 1960-70-luvulla. Yritystoiminta päättyi 2003, ja rakennukset on myyty. Hallipiha on yleisilmeeltään heikentynyt. Hieman etelämpänä tien varressa on toiminnassa oleva Sipilän huoltamorakennus vuodelta 1961.

Rannan suuntainen tie päättyy ydinkeskustaan, joka on 1960-luvulla linja-autoaseman paikaksi vakiintuneen aukion ympärillä; Matkahuolto sijaitsi 1980-luvulla rakennetun kioskirakennuksen kohdalla. Keskeinen rakennus on vuonna 1972 valmistunut kunnantalo. Rakennuksen saneeraus valmistui 2010. Ulkoasu muuttui perusmuotoa lukuun ottamatta, mm. julkisivujen pinta ja väri, ikkunat, vesikate. Aukion luoteisreunalla on nykyiselle paikalle vuonna 1962 siirtynyt K-market Wiljami, jossa 2010 valmistuivat mittavat laajennustyöt. Ennen K-markettia paikalla oli pitkähäkö hirsitalo, jossa toimi Tilda Heikkasen kahvio sekä vuodet 1948-50 Sulkavan Seudun Osuuskassa. Aukion toisella reunalla on S-market Sulkava (n. 1 000 m²) sekä KOP:n rakennuttama liiketalo vuodelta 1967. Osuuskaupan 1940- ja 60-luvuilla rakennettu liiketalo on purettu nykyisen marketin tieltä vuonna 2004. Aukion keskellä on pysäköintialue sekä linja-autopysäkit.

Liikennöitsijä Saresman rakennusten kohdalla tiealue kapenee ja alkaa kirkonkylän keskusta-alue.

Puurunkoinen asuinrakennus piharakennuksineen on rannan ja tien välissä, oikealla näkyy rapattu korjaamohallia.

6 Alanteentie

Osa-alueen sijainti

Kohdeluokitus

Alue

R I: Alanteentie* (laivaranta, rannan ja asutuksen suhde, tiivis ja yhtenäinen katujulkisivu, nauhamaisuus, kaupan ja asumisen alueet, rakentamisen mittakaava ja tyyli)

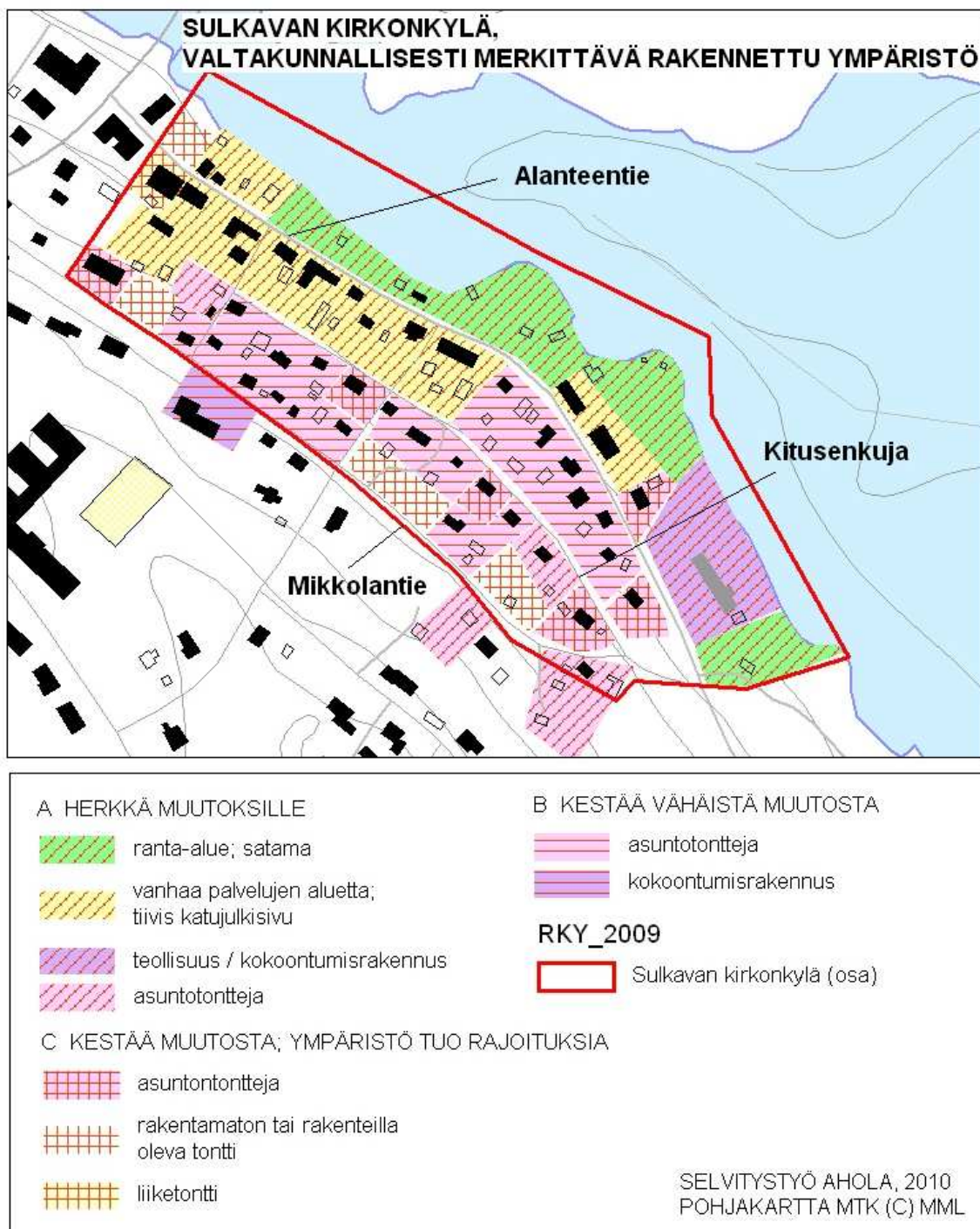
Aluerajaus liitteessä 5

Pistemäiset kohdemerkinnät liitteessä 1 (inventointikohteet)

Tarkenne: Alanteentiellä tulee kaavallisin keinoin turvata nykyinen maankäyttö, painottaa olemassa olevan rakennuskannan hyödyntämistä ja vaalimista sekä rakennettuun ympäristöön liittyvien arvojen säilyttämistä.

Herkkyysluokitus

Sulkavan kirkonkylä – nimisen valtakunnallisesti merkittävän rakennetun ympäristön toinen osa-alue muodostuu Alanteentien, Kitusenkujan ja Mikkolantien (pohjoissivu) asutuksesta. Alueen rakennetun ympäristön muutoksensietokykyä arvioitiin muuta taajamaa tarkemmin.

Luokitus ja kriteerit

A = Herkkä muutoksille

- rakentaminen on tapahtunut 1800-luvun lopulla tai 1900-luvun alkuvuosikymmeninä, aikana, jolloin kaupan alue laajeni laivarannan ympäristöön; erityistä arvoa on liiketiloina toimineilla rakennuksilla
- tontin rakennuksista ilmenee alkuperäisen tai sitä vastaavan käytön, rakentamistavan, arkkitehtuurin tai tyylin jatkuminen
- tontin kadunpuoleinen rakennus on siihen tehdyistä muutoksista huolimatta säilynyt kokonaishahmoltaan ja on erityisen merkittävä katunäkymän kannalta

B = Kestää vähäistä muutosta; eheyttämistarvetta

- tontin rakennuksissa on edelleen näkyvissä rakennusajalle tyypillinen rakennustapa ja kokonaishahmo vaikkakin rakennuksia on yleensä laajennettu ja muutoin muutoskorjattu
- tontin kadunpuoleinen rakennus on osa samanikäisten ja -tyyppisten rakennusten muodostamaa katunäkymää

C = kestää muutosta; ympäristö tuo rajoituksia

- rakentaminen on tapahtunut 1900-luvun jälkipuolella
- rakennusten julkisivuissa on käytetty puun sijaan muuta materiaalia
- aikakauden rakennustyyppit eli loivaharjaiset rinnetarviksisuuna toteutetut pientalot eivät muodosta yhtenäisiä katunäkymiä
- rakentamattomat tontit tai rakenteilla olevat tontit

Luokittelulla pyritään havainnollistamaan rantatien ja rinteiden rakennetun ympäristön ajallista kerroksisuutta sekä elementtejä, joista syntyy yhtenäistä monipuolisuutta. RKY-alueen ulkopuolelta on otettu mukaan muutamia aluekokonaisuuteen selkeästi liittyviä kiinteistöjä vanhoine rakennuksineen.

Perusteet

Alanteentie on valtakunnallisesti merkittävää rakennettua ympäristöä (VAT) kuin myös osa valtakunnallisesti arvokasta maisema-aluekokonaisuutta.

Sulkavan laivaranta on ollut tärkeä sisävesiliikenteen solmukohta. Rantatie Uiton sillalta laivarantaan oli 1800-luvulta aina 1900-luvun jälkipuolelle kirkonkylän kaupallista keskustaa Uiton rinteessä sijainneen vanhan keskustan rinnalla. Raitin vanhimmat puutalot ovat arvokkaita 1800- ja 1900-luvun taitteen rakennustapaa ja tyyliä edustavina hirsirakennuksina.

Laivarannalle johtavan tien varteen syntynyt kyläraitti on edustava historiallinen todiste vesiliikenteen merkityksestä Itä-Suomessa. Tämän kulttuurihistoriallisen merkityksen ja raitin vanhimman osan poikkeuksellisen yhtenäisyyden sekä koko alueen kyläkuvallisten miljööarvojen vuoksi on tärkeää vaalia raittia kokonaisuutena, sen eri-ikäistä rakennuskantaa, katunäkymää, rakenteita ja rannan julkisluontoista käyttöä.

Kuvaus

Laivarantaan vievällä rantatiellä tiivis asutus päättyy nykyisin teollisuuskäytössä olevalle entiselle seurakuntatalolle, joka alun perin oli rakennettu meijeriksi. Rantatietä reunustavat vanhat talot on rakennettu aivan tien reunaan. Kauppataloryhmän erityisenä piirteensä on mansardikattojen ja etenkin poikkipäädyillä varustettujen

kattojen hallitseva osuus. Talojen takana maasto nousee jyrkästi ja pihojen puut ja muu kasvillisuus muodostavat vehreän taustan rakennuksista muodostuvalle katujulkisivulle.

Ranta, jota vuosikymmenten ajan luonnehtivat erilaiset rantamakasiinit, saunat ja pienasumukset, on muuttunut rakennusten purkamisen myötä. Kauppatalojen kohdilla ranta on nykyään pitkälti luonnontilainen lukuun ottamatta muutamia saunarantoja. Venesatamien luona katunäkymä avartuu.

Vanhoissa kauppataloissa ja niitä nuoremmissa asuinrakennuksissa on vaihtelevalla tavalla korjattuja rakennuksia. Rakennusten julkisivuissa on mm. vaihtunut laudoitustapa tai verhousmateriaali, kiviperustuksia on vahvistettu betonikuorilla, on tehty muutoksia sisäänkäynteihin ja ulkopuolisella lisäeristyksellä ulkopintojen mittasuhteisiin.

Rantatien tienpinnan korkeus ja leveys on aikojen saatossa vaihdellut. Tie on ollut aikoinaan nykyistä kapeampi ja sorapintainen. Syksyllä 2010 Alanteentietä korjattiin, ts. ennallistettiin. Tienpintaa tullaan laskemaan noin 300 metrin matkalla Halpalinnan kohdalta venesataman kohdalle. Korjauksen päätavoitteena on rakennetun ympäristön tilan parantaminen. Hanke toteuttaa valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden mukaista erityistavoitetta kulttuuriympäristökohteen arvojen säilyttämisestä. Peruskorjauksessa tie lasketaan lähelle talojen rakennusaikaista tasoa, mikä mahdollistaa maan alle jääneiden kivijalkojen ja seinien alaosiin tulleiden vaurioiden korjaamisen.

Kauppatalojen aluetta ennen tien ennallistamistöitä. Alanteen varrella ranta on paikoin luonnontilainen ja rehevä.

Seuraavaksi on kuvaus kaikista tienvarren asuin- ja liikerakennuksista Uitonrinteen reunasta Sulkavan Soutustadionille asti. Alueen historiasta kerrottiin luvussa 4.

Alanteentie 32, Kellola 3:266

Alanteentien ja Uitonrinteen risteyksessä on Sulkavan Säästöpankin rakennuttama toimitalo vuodelta 1958, peruskorjattu 1984. Rakennus sijaitsee yhdellä ensimmäisistä liiketonteista, kylän vanhassa keskustassa (näillä paikoin aloitti Liljebladin kauppa 1870-luvulla).

Ollinpolku 4, Rauhala (osuuspankin yläpuolella rinteessä)

Rauhalan kookas kivijalalle perustettu hirsitalo on oletettavasti 1800-luvun lopulta. Rakennuksessa on harjoitettu majoitustoimintaa Harlinin ja A. Ruottisen aikana. Rauma-Repola osti talon Yrjö Ruottiselta 1946.

Rauhalan julkisivuissa on vanha 7" paneelilautoista tehty vaakavuoraus. Ikkunat on muutettu yksijakoisiksi vuonna 1947. Samana vuonna tehtiin sementtitiilikatto, jonka tilalle on äskettäin vaihdettu pelti. Kuisti on uudistettu kymmenisen vuotta sitten. Pihassa on tiilirunkoinen saunarakennus vuodelta 1956.

Alanteentie 28 a ja b, Kauppala 3:35 (kirjakaupan talo)

Kauppalan tontilla sijaitsevan osuuspankkitalon laajennusosa on samassa linjassa puutalojen kanssa. Oikeanpuoleisessa kuvassa on kirjakauppatalo.

Vuonna 1960 Sulkavan Seudun Osuuskassa osti kauppias Martti Vihavaiselta tontin rakennuksineen rantatien alkupäästä. Samana vuonna valmistui osuuskassatalo paikalta puretun postitalon tilalle. Osuuskassan edellinen toimitalo oli ostettu vuonna 1950 kauppias Holopaiselta. Tämä ylempänä Uitonrinteessä sijainnut talo siirtyi myöhemmin Sulkavan Säästöpankin omistukseen, ja se purettiin vuonna 1984.

Vihavaiselta ostettu taitekattoinen puutalo on vanhimmilta osin 1800-luvulta, mutta uudistettu Aksel Holopaisen toimesta (tai rakennettu uudelleen) vuonna 1927 nykyiseen muotoonsa. Talossa toimi Holopaisen kangaskaupan jälkeen, vuodesta 1935, E. Vihavaisen Talouskauppa ja sitten, ilmeisesti 1960-luvulta lähtien, mm. Sulkavan Kirjakauppa ja Kemikalio (Häkkisen kirjakauppa per. 1914). Nykyään talon liikehuoneistoissa on parturi-kampaamo ja kahvila-puoti Alina.

Arkkitehti A. Rautavirran suunnittelemassa pankkitalossa oli varsinaisen pankkihuoneiston lisäksi kaksi asuinhuoneistoa yläkerrassa ja kellaritilat. Konttorirakennusta saneerattiin ja laajennettiin vuonna 1983. Kerrosala kasvoi kaksinkertaiseksi alkuperäisestä. Pienempiä remontteja on tehty vuosina 1997 ja 2001.

Alanteentie 26, Keskelä 3:34

Vihavaisten kauppatalon poikkipäädystä on koristeellinen parvekesyvennys. Vastaavanlainen on Massilan talossa.

Vihavaisten kauppatalo on vanhimmilta osin 1910-luvun alusta, vuoteen 1925 mennessä rakennus sai nykyisen muotonsa. Paikalla aloitti Oskar Pärnäsen kauppa 1910-luvun alussa, mutta jo 1913 sen osti Matti Vihavainen. Rakennus oli aluksi yksikerroksinen ja satulakattoinen. Muutostyöt tehtiin 1920-luvulla savonlinnalaisen rakennusmestarin Matti Reposen suunnitelmien mukaan. Tästä korjauksesta on peräisin toinen kerros parvekkeella ja taitekatolla sekä siipi pihalle päin. Peruskorjauksessa, 1950-luvulla, suurennettiin näyteikkunoita, uusittiin ulko-ovet ja betoniportaat. Vesikate on tehty pellistä 1960-luvulla. Viimeksi tehdyn ulkomaalauksen yhteydessä talon ulkoväritys palautettiin 1900-luvun alun tyyliksi.

Vihavaisten sekatavarakauppa toimi talossa vuoden 1961 loppuun, minkä jälkeen tilat ovat olleet kesäisin soutu toimistona ja Sulkavan Käsityöyhdistyksen puotina. Rakennuksen kadun puoleinen kulmahuone on toiminut myös kärjäsälinä ja yläkerta oli viime sotien aikana armeijan esikunnan käytössä. Pihapiiriin kuuluu vuonna 1949 rakennettu suurehko piharakennus.

Alanteentie 24, Tyynelä 3:18

Alanteentietä korjattiin syksyllä 2010.

Hirsi- ja lautarunkoinen kauppatalo on vanhimmilta osin 1800-luvulta, laajennettu 1920-luvulla, jolloin se sai nykyisen muotonsa (rekisterissä mainittu valmistumisvuosi 1931 viitannee remonttiin tai käyttötarkoituksen muutokseen). Talossa on aikoinaan ollut nahkurin ja suutarin liikkeitä sekä kahvila ja Ruonakankaan leipomo. Nykyään rakennus on yksityisasuntona. Pihapiiriin kuuluu pari pienempää rakennusta, joista toinen rajaa rinteeseen nousevaa kujaa. Rinteessä on myös kivikellari ja kiviaitaa.

Vuonna 2010 taloa on korjattu alimpien hirsikertojen, ulkovuorauksen sekä perustuksen osalta. Syksyllä 2010 käynnissä oleva tienpinnan alentaminen on erityisesti Tyynelän talon kunnon kannalta tärkeä toimenpide, sillä talon kohdalla maanpinta oli noussut sekä tiellä että rinteessä rakennuksen kuntoa heikentävään tasoon.

Alanteentie 22, Rintala 3:17

Rintalan kookas puutalo on mahdollisesti vanhimmilta osin 1800-luvulta. Rekisteritietojen mukaan talo olisi rakennettu 1910-luvun alussa. Rakennusvuosi viitannee korjaukseen, jossa talo sai nykyisen hahmonsaa. Korjauksessa yhdistettiin kaksi, kapean solan erottamaa yksikerroksista hirsitaloa. Talon pihanpuoleinen hirsirunkoinen siipiosa on myös 1900-luvun alkupuolelta.

Tontin vanhoissa hirsitaloissa oli Sulkavan historian mukaan toiminut Kitusen, A. Klementjeffin ja Hintsasen kauppaliikkeet. J. Hintsanen osti talon Klementjeffiltä vuonna 1908; hän teetti rakennuksen uudistytöitä ennen vuotta 1924. Rakennuksessa on toiminut myös Parkkisten kemikalio- ja paperikauppa (vuodesta 1941) sekä pitkäaikaisena vuokralaisena Asuste Aira (liike per. 1961). Siipiosaan oli välillä sijoitettuna kirkonkylän kansakoulun luokkia.

Nykyään talo on yksityisasuntona. Viimeisin peruskorjaus on tehty 2000-luvun lopulla, mm. lisäeristettiin, suljettiin liiketilojen sisäänkäynnit, uusittiin ulkovuoraus ja ikkunat, lisättiin koristeelliset vuorilaudat, päätyparveke ja avattiin katonlappeille ikkunat. Kuvassa näkyy Alanteentie lokakuussa 2010, jolloin tien peruskorjaus on meneillään. Tontilla on myös piharakennuksia, kuten vanha hirsiaitta, kivikellari ja lautarunkoinen puuliiteri sekä uusi luhtiaittaa muistuttava piharakennus. Kiinteistöön kuuluu myös rantaa, jossa on hirsisauna. Tontin yläosassa on kiviaitaa.

Alanteentie 20, Ottola 3:16 ja Kaitala 3:13

Ottolan asuinrakennus on rekisteritietojen mukaan valmistunut vuonna 1930. Talo on tien reunassa samassa rivissä vanhimpien kauppatalojen kanssa. Talossa on asunut räätäleitä.

Ottolan takana rinteessä on Kaitalan puolitoistakerroksinen asuintalo, jota on laajennettu 2000-luvulla.

Alanteentie 18, Salmensuu 3:14

Salmensuun asuintalo on rekisteritietojen mukaan valmistunut vuonna 1908. Talo on ollut herastuomari Pekka Hämäläisen omistuksessa, ja siinä on toiminut jonkin aikaa postitoimisto. Sen jälkeen talo siirtyi Kaukaan Tehdas Oy:n omistukseen ja tiloihin tuli yhtiön toimisto ja piirimiehen asunto.

Kulmatontilla sijaitsevassa talossa on Sulkavalle 1992 perustettu Metsähallituksen toimipiste, Mikkelin metsätiimi. Kiinteistöön kuuluu tien toisella puolella rannassa sijaitseva saunarakennus.

Alanteentie 16, Lautaniemi 3:216

Pitkän puutalon itäpääty on valmistunut 1908. Rakennusta laajennettiin myöhemmin länteen päin, ilmeisesti vuonna 1939 (RHR), ja samalla koko rakennus sai nykyisen ulkoasun. Rakennusta on korjattu mm. vuosina 1998-99.

Talo tunnetaan edelleen vanhana apteekin talona. Rakennuksessa on kolme huoneistoa, joista keskimmaisessa toimi apteekki 1980-luvun lopulle; apteekki oli perustettu 1926. Pienemmässä päätyhuoneistossa oli apteekkarin asunto. Rakennuksessa on sementtitiilikatto jyrkällä ristipäädellä, pystyjakoiset ikkunat, yhtenäinen vaakalautavuoraus ja betonilla vahvistettu kivijalka. Kadunpuoleiset liiketilojen sisäänkäynnit on säilytetty. Pihapiiriin kuuluu lisäksi piharakennus ja aitta sekä myöhemmin rakennetut autotalli ja pihakatos.

Alanteentie 14, Manula 3:170

Asuintalo on rakennettu 1950-luvulla (rekisterissä 1964) ensimmäisen asemakaavan mukaiselle tontille, josta on erotettu myöhemmin Koivumajan rinnetontti.

Alanteentie 12, Repola 3:79

Asuintalo on rakennettu vuonna 1950 ensimmäisen asemakaavan mukaiselle tontille. Pihan puoleisella sivulla on matala laajennusosa. Piharakennuksessa on valetasakatto.

Alanteentie 10, Vasara 3:161

Asuintalo, valmistunut 1954, laajennettu 1979. Sijaitsee ensimmäisen asemakaavan mukaisella tontilla. Julkisivumateriaalit on vaihdettu. Pihapiiriin kuuluu rakennus, jossa on autotalli, puuliiteri ja sauna.

Alanteentie 8, Nousiala 3:142

Asuintalo on valmistunut 1968. Sijaitsee ensimmäisen asemakaavan mukaisella tontilla. Talo muistuttaa sotien jälkeen aloittaneiden talotehtaiden loivaharjakattoisia tyyppitaloja.

Alanteentie 6, Ainola 3:81

Kuva otettu Kitusenkujalta. Oikealla näkyy Katinrinteen punainen puutalo.

Asuintalo on rekisterin mukaan valmistunut 1930. Korjausten yhteydessä on muutettu mm. ikkunamalli jaottomaksi (tuuletusritilät). Ulkoseinissä on yhtenäinen peiterimalaudoitus. Perustuksessa betonivahvistus. Tontilla on talon lisäksi hirsirunkoinen piharakennus, jota on myöhemmin laajennettu lautaseinäisellä osalla.

Alanteentie 4, Katinrinne 3:82

Asuintalo, joka rekisterin mukaan on valmistunut 1920. Korjausten yhteydessä on muutettu mm. ikkunamalli yksi/kaksijakoiseksi. Vanha ikkunamalli on säilynyt päätykolmioissa. Ulkoseinissä peiterimalaudoitus. Perustuksessa betonivahvistus. Tontilla on vanha punainen piharakennus.

Alanteentie 2, Mäntykumpu 43:2

Mäntykummun tontti sijaitsee Alanteentien eteläpäässä Kummunkankaalla. Tontilla on loivaharjakattoinen rinnetekoisena toteutettu asuintalo, valmistunut 1973.

Alanteentien ranta:Alanteentie 15, Sillanpää 3:33

Uitonsillan korvassa sijainnut kauppatalo (Auvinen) siirtyi kaupalla OTK:laisen osuuskaupan omistukseen 1910-20-lukujen taitteessa. Nykyinen rakennus valmistui vuonna 1941 Itä-Savon Osuusliikkeen kauppataloksi. Sen edessä ollut aikaisempi kauppatalo jäi osittain tiealueelle ja purettiin viimeistään silloin, kun nykyinen Uitonsilta rakennettiin.

Itä-Savon Osuusliike ja 38 muuta paikallista osuusliikettä yhdessä OTK:n kanssa sulautuivat vuonna 1982 E-osuuskunta Ekaksi. Kaupan nimi vaihtui E-myymäläksi, sitten Manteliksi ja Siwaksi. Laman jälkeen vuonna 1994 Tradeka sulki Siwan, ja samalla

OTK:laisen osuuskauppaliikkeen toiminta päättyi Sulkavalla. Nykyään rakennuksessa toimii Halpahalli.

Alanteentie 11, Virtala 3:72

Vapaa-ajanrakennus, joka on rekisterin mukaan valmistunut 1890. Pienessä pitkille nurkille salvotussa asuinrakennuksessa on ollut myös kauppa; tien puoleisella sivulla ikkuna on suurennettu näyteikkunaksi. Rannassa on sauna. Virtalan ja pankin pysäköintialueen välistä on purettu pääty tielle päin sijainnut Alangon puutalo, joka rekisterin mukaan oli valmistunut 1926.

Alanteentietä ennen tien ennallistamistöitä. Vasemmalla Virtala huomattavasti tien nykyistä korkoa alempana.

Rantamakasiini

Virtalan itäpuolella on punainen makasiini, Uittola (3:30), jonka omistaa Tornator Oy. Rakennuksen päädyssä on Enso Gutzeitin käyttämä tunnus, valkoinen tähti. Rakennus on viimeisiä vanhoja rantamakasiineja, joita ennen oli tiheässä tien ja rannan välillä.

Lautaniemessä on Sulkavan satama eli laivaranta, jossa on laituri, kirkkovenesuoja ja toinen uudehko varastorakennus. Sataman länsipuolella on pursiseuran ranta ja laituri, jonka edustalta, tien ja rannan välistä, on purettu vanha puutalo.

Alanteentie 9, Pihilä 3:246

Pihilän talo on rakennettu mahdollisesti 1800-luvun loppupuolella. Rakennusaika perustuu lähdeaineiston pohjalta tehtyyn oletukseen, että talossa toimi Olli Sipisen kauppa vv. 1897-1915. Sulkavan Osuuskaupan liiketoiminta aloitti vuonna 1919 Sipisen talossa, mutta muutti jo 1921 nykyiselle paikalle kylän keskusta P. Hämäläisen liiketaloon.

Nykyinen ulkoasu taitekattoineen ja voimakkaan listoituksen luonnehtimalla ulkoverhouksella lieenee tehty 1920-30-luvulla. Talo tunnetaan vanhana lääkäritalona. Sulkavan ensimmäinen kunnanlääkäri aloitti vuonna 1932. Uuden lääkäritalon valmistuttua korjattiin vanha Pihilä mm. hammaslääkärin vastaanottoiloiksi. Parikymmentä vuotta sitten rakennuksen käyttötarkoitus muuttui ja talo kunnostettiin Kahvila-Ravintola Alanteen käyttöön. Järven puoleiselle sivulle rakennettiin iso terassimainen veranta. Rakennuksen edustalla rannassa on yksityinen vierasvenesatama ja veneilijöiden palvelurakennus.

Alanteentie 7, Kurjenmiekka 50:5

Rakennuksessa, joka on valmistunut 1950-luvulla (1955), oli alun perin sekä kunnanlääkärin vastaanotto- ja asuintilat.

Nykyään rakennus on yksityisasuntona. Talon ulkoasuun ei ole tehty isompia muutoksia.

Alanteentie 5, Kansantupa 3:80

Tontilla on ollut vanha hirsirunkoinen asuintalo, joka toimi sotien jälkeen mm. kättilön asuntona.

Nykyinen rankorakenteinen puutalo on vuodelta 1986. Piharakennus on vanhempi.

Asuintalo mukailee ikkunatyyppejä ja kokonaishahmon puolesta vanhaa rakennustapaa.

Alanteentie 3, Matkuri 51:00

Kummunkankaan reunassa tien ja rannan välissä sijaitsevan pitkän puutalon vanhin osa on alun perin rakennettu meijeriksi. Sulkavan talollisten perustama meijeriyhtiö oli toiminnassa vv. 1896-1909. Meijeri ja mylly toimivat höyryvoimalla. Sulkavan seurakunta osti rakennukset 1910-luvulla ja muutaman vuoden sisään uusi rakennuksen perin pohjin. Seurakuntatalo vihittiin käyttöön 1922. Rakennukseen tuli hartaus sali ja kerhotilat sekä vahtimestarin ja diakonissan asunnot. Rakennuksen käyttötarkoitus muuttui jälleen vuonna 1974, kun rakennus uudistettiin Nahka Oy:n teollisuustiloiksi. Kiinteistö siirtyi Marimekko Oyj:lle vuonna 1983, nykyään tiloissa on Marimerkko Tuotanto Oy:n tehdas- ja myymälätilat. Rakennusta on sen kivijalkamuutoksista päätellen laajennettu muutostyöskorjausten yhteydessä. Viimeisin lisäosa on tehty tehdaskäytön aikana eteläpäättyyn. Pihapiirissä on päärakennuksen lisäksi hirs- ja lautarunkoinen piharakennus.

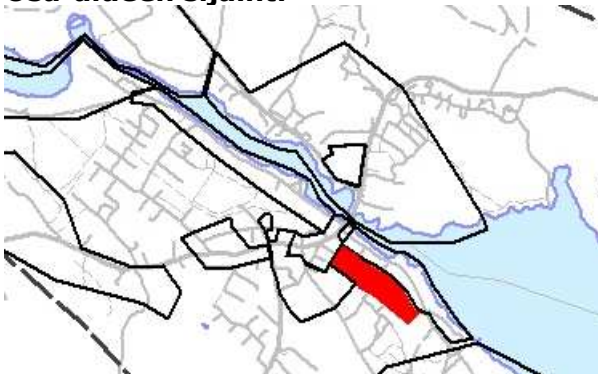
Taaempana vanha makasiini, edessä Soutustadion.

Sulkavan Soutustadion (71:3) sijaitsee Alanteen rannassa maisemallisesti hienon männikön takana. Sulkavan Soudut -tapahtuma järjestettiin ensimmäisen kerran vuonna 1968 Partalansaaren ympärisoutu -nimisenä kilpailuna. Parhaina vuosina soutu on koonnut Sulkavalle yli 10 000 soutajaa.

Ranta-alueella sijainneista metsäyhtiöiden rantamakasiineista (neljästä) on jäljellä yksi suurehko lautaseinäinen rakennus. Soutustadion on suurikokoinen puurakennus, jossa ei ole lämmitystä.

7 Kitusenkuja -Mikkolantie

Osa-alueen sijainti

Aluerajaukset liitteessä 5

Pistemäiset kohdemerkinnät
(inventointikohteet)

liitteessä

1

Kohdeluokitus

Alueet

R I: Kitusenkuja* (tie, rakentamisen mittakaava, pihanmuodostus, luonnonmukainen ympäristö)

R II: Mikkolantie* (arvokaan rinneasutuksen reuna-alueita, rakentamisen mittakaava)

Kitusenkujan ja Mikkolantien aluetta on arvioitu osa-alueen nro 6 alussa.

Kohteet

R I: Mäkipirtti, Taipale (vanhat rakennukset)

R I: Tanhula (työväentalon vanha osa)*

Tarkenne: Mikkolantiella rakentamisessa on pyrittävä edistämään yhtenäistä ja olemassa olevaan rakennettuun ympäristöön liittyvää rakennustapaa. Etenkin Kitusenkujalla tulee tukea alueen rakennustavasta ja maasto-olosuhteista syntyneen ominaisluonteen säilymistä. Kujan varrella on myös muutama ulkoasultaan hyvin

autenttisena säilynyt puutalo, Taipaleen talot ja Mäkipirtti, joiden kohdalla on syytä harkita yksilöivää suojelumääräystä.

Perusteet

Rinneasutus Kitusenkujalta Mikkolantien pohjoisreunaan on osa valtakunnallisesti merkittävää rakennettua ympäristöä kuin myös osa valtakunnallisesti arvokasta maisema-aluekokonaisuutta. Rinneasutus liittyy saumattomasti rantatien rakennettuun ympäristöön.

Rinneasutuksen rakennushistorialliset arvot syntyvät ajallisesti kerroksisesta kokonaisuudesta, jossa edelleen ilmenee sisävesisataman lähelle syntyneen asutuksen suunnittelemattomasti tapahtunut alkuvaihe, myöhemmässä kaavoituksen myötä säännönmukaisemmaksi rakentuneessa ympäristössä. Kitusenkujalla säilynyt ympäristön pienipiirteisyys on merkittävä osa alueen kyläkuvallisten miljööarvoja.

Mikkolantien yläpuolelle rinteessä sijaitseva hirsirunkoinen työväentalo on maakunnan vanhimpia. Kookas rakennus on sijaintinsa puolesta ollut merkittävä maamerkki. Vanhana kokoontumisrakennuksena sillä on myös paikallishistoriallista arvoa.

Taipale (3:45) kapeiden kujien risteyksessä. Rekisterissä rakennusvuodeksi on ilmoitettu 1879.

Kuvaus

Rinneasutus laivarantaan vievän Alanteentien yläpuolella muodostaa vanhimman keskustamaisen asuinalueen Sulkavan kirkonkylälle. Alue, jonne kymmeniä taloja oli rakentunut 1930-luvun puoliväliin mennessä, on vanhoja Mikkolan kantatilan nro 3 maita. Asutuksen muodostumista edisti kantatilan siirtyminen 1800-luvun lopulla kauppatilaksi ja merkittävältä osin sulkavalaisille liikemiehille ja metsäyhtiöille. Monet taloista rakennettiin ensin vuokrapalstalle, joka lunastettiin omaksi vasta viime sotien jälkeen.

Kitusenkujan ja Mikkolantien välillä sijaitsevista taloista noin 2/3 osa on rakennettu ennen viime sotia. Rinteen yläosassa on mm. viime sotien jälkeen rakennettu entinen Enso-Gutzeitin talo (3:49) sekä pari 1980-luvun taloa, joille Vipusenkuja toimii asuntotienä. Metsäyhtiöiden työntekijöitä ja piiriesimiehiä on asunut alueella enemmänkin, mm. Kitusenkuja 3:ssa (rv. 1907). Mikkolantien harjun puoleisella rinteellä on edelleen rakentamattomia tontteja.

Rinteen rakennuskanta on puutalovoittoista, Kitusenkujalta löytyy kuitenkin kolme tiiliverhoilua omakotitaloa. Huomattavaan osaan vanhoista taloista on tehty melko suuriakin julkisivumuutoksia sekä laajennuksia.¹⁴ Rinnesijainnin vuoksi korkeiksi muuratut kivijalat sekä talojen mittasuhteet paljastavat kuitenkin edelleen talojen olevan vanhempia mitä ulkoasusta muuten voisi päätellä. Uusimmissa remonteissa on pyritty säilyttämään/palauttamaan perinteikäs ilme.

Kitusenkujan varrelta löytyy myös muutamia hyvin autenttisinä säilyneitä kansanrakennuksia. Mäkirinteen ja Taipaleen kiinteistöjen vanhat vuoraamattomat luonnonkivijalalle perustetut hirsitalot edustavat 1800-luvun lopun ja 1900-luvun alun työväestön ja käsityöläisten asumismuotoa. Mäkirinteen rakennus on siirretty nykyiselle paikalleen Väättälnmäeltä (mahd. 1901). Näiden talojen väliltä löytyy Kitulan talo (3:90), josta kuja on saanut nimensä. Korkealle kivijalalle perustettu talo on toiminut aikoinaan postitalona. Mikkolantien päässä sijaitsevassa Sipilänmäessäkin on toiminut jonkin aikaa Sulkavan postikonttori. Kunnostettu talo rakennettiin entisen kappalaisen torpparin mökiksi (1904).

Mäkirinteen (3:84) miljöötä. Tontilla on vanhan asuinrakennuksen lisäksi sauna-liiteri-aitta -rakennus. Talossa on asunut Jooseppi Ruottinen, joka oli vuosina 1915-26 kunnallislautakunnan puheenjohtaja.

Mikkolantien Työväentalo nousi ennen lähes puuttoman rinneasutuksen yläpuolelta nykyistä voimakkaammin esille. Sulkavalle perustettiin ensimmäiset työväenyhdistykset vuonna 1905. Lohikoskelle valmistui vuonna 1909 työväentalo, jota varten oli ostettu hirsirakennus Albin Kolehmaiselta. Taloudellisiin ongelmiin ajautunut yhdistys myi talon vuonna 1911 kirkonkylän työväenyhdistykselle, ja talo siirrettiin samana vuonna Lohilahden Pölkkyniemestä nykyiselle paikalle, Mikkolantien varteen. Kaksikerroksinen hirsitalo on vuorattu pystyrimalaudoituksella ja maalattu punaiseksi. Vanhasta osasta selvästi erottuva laajennusosa on tehty 1960-70-luvulla. Rakennus on edelleen Sulkavan työväenyhdistyksen omistuksessa ja käytössä.

Kirkonkylän ensimmäisessä asemakaavassa (1945) otettiin huomioon 1800-luvun lopulla ja 1900-luvun alkuvuosikymmeninä muodostuneen rinneasutuksen luonne, sillä alueelle

¹⁴ Yleisesti kirkonkylän vanhemmalle rakennuskannalle on tyypillistä, että korjausten ja perusparannusten myötä talojen ulkoasu on muuttunut, rakennusaikaiset ikkunat, verhoumateriaalit ja kuistit on korvattu uusilla ja yleensä myös uudentyylisillä.

osoitettu tonttijako ja tiestö mukailivat olemassa olevaa tilannetta. Teistä Mikkolantie, ainakin työväentalolle asti, oli jo kaavan tekovaiheessa tieurana, mutta Kitusenkuja paikoitellen vain polkuna. Mikkolantie ja rantatieltä suoraan rinnettä nouseva Nimineuvoksentie ovat nykyään asfaltoitu, mutta Kitusenkuja on sorapinnalla. Alueen sisällä Mikkolantie avaa pitkän suoran metsävoittoisen näkymän, mutta Kitusenkuja sekä sille rantatieltä nouseva kuja ovat säilyttäneet suunnittelemattomasti rakentuneille asuinalueille tyypillisiä piirteitä ja tunnelman.

Mäntylän talo on rekisterin mukaan vuodelta 1910, talossa oli aikaisemmin kaksi huoneistoa. Viime remontissa karaattilevy-verhous vaihdettiin lautavuoraukseen. Naapurina on Kitula, joka oli välillä kunnan omistuksessa ja rakennusmestarin asuntona.

Kuvassa alueelle melko tyypillisiä, yleisilmeeltään kerroksellisia hirsirunkoisia puutaloja: vasemmalla Pääskylä (n. 1920-l), keskellä Suoja ja oikealla taitekattoinen Uutela (1927).

Kitusenkujan ja Mikkolantien kaavatonteille tuli viime sotien jälkeen myös puolitoistakerroksisia tyyppitaloja: Välilän talo näkyy oikeanpuoleisessa kuvassa.

Mikkolantien yläpuolella on hyvin kumpareinen harjuselänne, jonka männikkömetsä näkyy vanhoissa kuvissa Korholanmäen puuttomaan viljelymaisemaan työntyvänä vihreänä kiilana. Rinneasutus laajeni sotien jälkeen hiekkamoreeniselänteiden laelle; alue jää arvokkaaksi luokitellun aluekokonaisuuden ulkopuolelle. Ylärinteessä yksistään sijainnut vanha pienasumus on nykyistä Purholan kiinteistöä, jossa on myös uudempi asuintalo. Rinteessä sijainneen kotiseutumuseon tontti on tyhjillään.

Nuoremista, ajallisesti hyvin tunnistettavista, mutta samalla hyvin omaleimaisista pientaloista esimerkkeinä Erkintien varressa, harjun eteläsyrrjällä, sijaitseva puolitoistakerroksinen rapattu omakotitalo (Maijala 3:149), joko on sekä hyvä esimerkki sotien jälkeisen ajan tyyppitalosta kuin myös sen perusmuotoon liitetystä materiaaliromanttisista yksityiskohdista. Koulutien varressa on puolestaan taidemaalari Olavi Uusitalon persoonallinen omakotitalo, jossa 1960-70-luvun maanmyötäistä pitkää massaa on elävöitetty mm. plastisesti muotoilluin päätyseinin.

Työväentalo Mikkolantien yläpuolella.

Kuvassa edustalla on Sipilänmäki. Tiet Nimineuvoksentien kaakkoispuolella toteuttavat ensimmäistä asemakaavaa. Alueella kulki ennen kaavateiden rakentamista polkuja sekä kärrytie nykyisen Vällilän tontin kautta ja kuvassa taustalla näkyvän Kuuselan vanhan talon sivuitse ylös mäelle ja siellä Etelätuvalle ja Korholanmäelle.

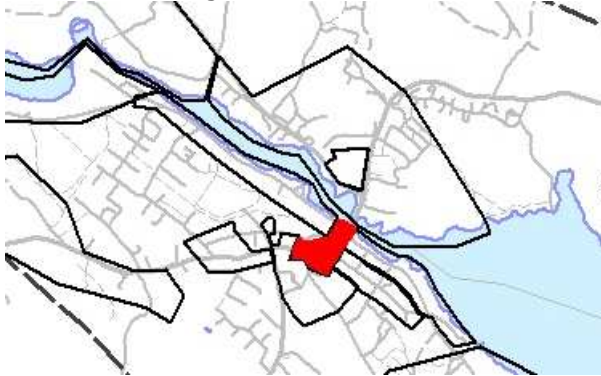
Entinen Enso-Gutzeitin talo.

Työväentalo.

8 Uitonrinne sillalta mäelle (Puumalantie)

Osa-alueen sijainti

Kohdeluokitus

Alue
R II: Uitonrinteen tieympäristö, tien eteläpuoli

Aluerajaus on karttaliitteessä 5

Tarkenne: Uitonrinteessä on tarvetta eheyttävällä suunnittelulla. Rakentamisella tulee tavoitella yhtenäisyyttä ja liittymistä olemassa olevaan ympäristöön. Säilyttämällä tienvarressa, etenkin sen eteläreunassa eri-ikäisiä puurakennuksia ja rajaamalla rakentamisen tehokkuutta ja mittakaavaa tuetaan valtakunnallisesti arvokkaan Alanteentien ja nykyisen liikekeskustan eri aikakaudta edustavien rakennettujen alueiden luontevaa keskinäistä rajautumista ja siten miellyttävää kirkonkylämäistä ympäristöä. Rinteessä on yleisilmeeltään heikentyneitä puurakennuksia, joiden kohdalla kaavallisen suojelun kohtuullisuutta on harkittava ja selvitettävä asemakaavatyövaiheessa.

Perusteet

Uitonrinne sisältyy osittain valtakunnallisesti arvokkaaksi maisema-alueeksi valittuun **Kuhakoski-Kammola-Väätälänmäki-Kirkonkylä** - aluekokonaisuuteen.

Uitonrinne on ikivanhaa Puumala-Savonlinna maantietä sekä alarinteen osalta kylän vanhin kaupan keskus. Uitonsillalla vesireitin kanssa risteävä tie muodostaa historiallisen ja liikenteellisen solmukohdan sekä maisemahistoriallisen akselin kirkon ja vanhan keskustan välille. Taajamakuvan kannalta merkityksellisiä ovat jyrkässä sillalle laskeutuvassa rinteessä sijaitsevat vanhat rakennukset, koska ne säilyttävät ajallista kerroksisuutta perinteisellä rakentamis- ja toiminta-alueella, joka nousee rantakylälle tunnusomaisena kehystämään asutuksen syntyhistorian kannalta tärkeää vesireittiä.

Kuvaus

Jyrkkä sillalle laskeutuva rinne ja vanhan Puumalantien alkupää oli ennen keskeinen liikealue, mutta kaupan rakennemuutoksen myötä tapahtunut erikoiskauppojen ja pienyritysten väheneminen sekä markettien rakentaminen keskitti kaupan painopisteen nykyiselle paikalle rantaan, linja-autoaseman ympärille. Juva-Savonlinna tieoikaisun rakentaminen 1960-luvulla teki rantatiestä myös vanhaa Puumalantietä merkittävämmän taajaman sisääntuloväylän.

Tieympäristön taajamakuvaa on muuttanut tiealueen leventyminen sekä vuodesta 1945 toteutettu asemakaavallinen ohjaus. Jälkimmäinen näkyy etenkin kaavan jälkeen valmistuneiden rakennusten sijoittumisessa tietyssä kulmassa tai etäisyydelle tiestä.

Tien varressa on säilynyt eri-ikäisiä asuin- ja liikerakennuksia, joista suurin osa on jälleenrakennuskaudelta tai uudistettu korjauksissa ajan tyyliin. Erityisesti ylempänä mäellä koulujen ympäristössä jälleenrakennuskauden vaikutus on vahvempi. Siellä

yhdessä harjakattoisista sotien jälkeen rakennetuista taloista toimi pienimuotoinen market-tyyppinen liike vielä 1990-luvulla.

Uittasillalle laskevaa Uitonrinnettä. Oikealta vasemmalle: Massila, Muistola, Käpykolo ja Autere.

Vanhempaa puutalokantaa löytyy jyrkästä alarinteestä, eteläpuolelta, missä talot liittyvät kirkonkylän vanhaan keskustaaseen ja rannan suuntaisesti kaakkoon jatkuvaan rinneasutukseen. Osuuspankin yläpuolella sijaitseva Rauhalan on esitelty Alanteentie yhteydessä. Oikopolun risteyksessä sijaitseva Muistola oli pitkään poliisiasemana, myöhemmin siinä oli kunnan työsuhdeasuntoja. Rauhalan, Auteren ja Massilan taloissa on harjoitettu majoitustoimintaa. Massilan kahvila-ravintolana toiminut taitekattoinen talo on 1900-luvun alussa, kauppiaiden ja virkamiesten myötä, kaupungeista maaseudulle ja kirkonkylään levinnyttä talotyyppiä, johon kuuluvat lasikuistit ja parvekkeet. Koulukaarteeseen suunnalta on purettu nimismies Öhmanin talo, joka sekin oli taitekattoinen hirsitalo. Auteren kaksikerroksinen talo (1947) yksinkertaisella ulkoasullaan on sodan jälkeistä arkirakentamista. Edellisten välille jää vanha peruskorjattu Hiekkarinteen puutalo sekä tyhjillään oleva ja Massilan tavoin yleisilmeeltään heikentynyt puutalo, jossa on toiminut mm. Natusen parturi-kampaamo.

Uittasillalta ja -rinne 1900-luvun alkuvuosikymmeninä. Uudempi kuva on otettu hieman pohjoisempaa. Molemmista kuvista osuuskauppa jää kuvan oikeaan reunaan.

Tien pohjoispuolella eri-ikäiset rakennukset sijoittuvat rinteeseen porrastetusti ja lomittain sekä hieman kulmittain tiehen nähden. Muusta ympäristöstä selkeästi erottuva talopari muodostuu päiväkodin alapuolelle jäävistä punatiilipäätyisistä kerros- ja

luhtitaloista, jotka on rakennettu 1970-luvulla; Hankalan talon alta purettiin kaksikerroksinen aumakattoinen rakennus. Edellisiä nuorempi on 1980-luvun alkupuolella Sulkavan Vaatehtimon (per. 1948) sekä Baari Mäkituvan väliin valmistunut keltatiilinen kerrostalo, jonka alta on purettu puinen kauppatalo (Turunen).

Mäen alapuolella, luoteeseen kääntyvän Alanteentien varrella, lähes tasamaalla on nykyinen liikekeskusta. Kaakkoon, laivasatamaan kääntyvän Alanteentien alkupää on pysäköintialueineen hieman aukiomainen. Uitonrinteen viimeisenä rakennuksena ennen siltaa on entinen Osuusliike Itä-Savon kaksikerroksinen myymälä, jonka matalassa siivessä oli ravintola. Se, kuten vastaavantyyppinen Autere, on rakennettu 1940-luvulla. Uitonrinteen puoleisella sivulla on Sulkavan Säästöpankin rakennuttama toimitalo (nyk. Nordea) vuodelta 1958. Loiva harjakatto ja rinne-alkaisu korkealla sokkelilla sekä julkisivuja hallitsevat ikkunanauhat luonnehtivat myös muita lähellä sijaitsevia pankkitaloja, Osuuspankkia (1960, laaj. 1983) sekä entistä Kansallis-Osake-Pankin taloa (1967). KOP:n alapuolella oleva osuuskauppa on toiminut nykyisellä paikalla 1920-luvulta lähtien. Tilat ovat uudistuneet useaan kertaan. Uusimman 2000-luvun liiketalon myötä S-market on kääntänyt selkänsä vanhalle "kauppakadulle". Rakennuksen massoittelu ja kattomuodot keventävät ison liiketalon maisemallisia vaikutuksia.

Kuvassa keskellä entinen matkustajakoti Autere (3:38), ja sen vieressä näkyy entisen Enso-Gutzeitin talon päätyä (Hiekkarinne 3:176). Talojen taakse jää entinen Rauma-Repola talo (Rauhala 3:43). (EG:n talona on ollut myöhemmin Haikarainen Mikkolantiellä Rno 3:49)

Vaalea huopakattoinen talo on tyhjiillään. Käpykolon talossa (3:40) on toiminut mm. Natusen parturi-kampaamo. Takana näkyvä Muistola (3:52) on yksityisasuntona ja äskettäin peruskorjattu. Aikoinaan Massisen (3:134) kahvila-ravintolana toiminut taitekattonen yksityistalo on puurunkoinen, julkisivuiltaan levytetty. Rakennus on mäen puolivälissä ja taajamakuvallisesti tärkeällä paikalla. Rakennus on laajennettu nykyiseen

kokoonsa kahden huoneen hirsimökistä ilmeisesti 1900-luvun taitteessa. Talo remontoitiin 1970-luvulla. Tien leventäminen on pienentänyt piha-aluetta ja pihasta on purettu mm. hevostallit.

Vaatehtimon talo on noppamainen mineritilevin verhoiltu puurakennus. Sen alapuolelle jää Baari Mäkitupa, joka on toiminut vuodesta 1979 entisen Kyllikin Baarin vanhassa, ehkä 1900-luvun vaihteen tienoilla rakennetussa puutalossa. Rakennuksen ulkoasu on korjattu 1900-luvun keskivaiheen tyyliin, vain ullakkopäätyjen ikkuna on säilynyt vanhassa asussa. Vaatehtimon takaa näkyy toinen rinteeseen punatiilisistä 1970-luvun kerrostaloista, jotka rakennutti sulkavalainen rakennusurakoitsija Maunu Hintsanen. Hänen yrityksensä on ollut keskeinen Sulkavan liike-elämän ja julkisten rakennusten rakentaja.

Oikeanpuoleisessa kuvassa näkyy viime sotien jälkeen rakennettuja asuinliiketaloja, mm. Yrittäjätalo, jossa on ollut kenkä- ja vaatekauppa, ja viimeksi Spar-kauppana toiminut T-market-Kauppatalon (M. Vihavainen) rakennus.

9 Korholanmäen seutu

Osa-alueen sijainti

Kohdeluokitus

Kohteet

- R I: Tavastilan pihapiiri
- R I: Niemelä I. entinen kansakoulu (Päiväkoti)*
- R I: Jukola I. entinen alakoulu
- R I: Onnela I. entinen kanttorila*

Aluerajaukset ovat liitteessä 5
Pistemäiset kohdemerkinnät liitteessä 1
(inventointikohteet)

Perusteet

Tavastila sijaitsee yhdellä kirkonkylän vanhimmista asuinpaikoista. Asutusta on mäellä ollut vähintään 1600-luvulta lähtien. Kohteella, joka liittyy vanhaan asutukseen sekä alueen liikennehistoriaan entisenä kestiekievarina ja majatalona, on taajamahistoriallista sekä liikennehistoriallista merkitystä kylän varhaisesta maankäytöstä sekä liikenteellisestä asemasta kertovana ja tietoa lisäävänä esimerkkinä. Lisäksi pihapiiri ilmentää edelleen hyvin, päärakennukseen tehdyistä julkisivumuutoksista huolimatta, talonpoikaista rakennustapaa. Kohteen taajamakuullinen merkitys on aikaisempaa vähäisempi, koska pihapiiri on tällä hetkellä uudempien rakennusten ja kasvillisuuden ympäröimä.

Erityisiä paikallishistoriallisia arvoja on Niemelän, Jukolan ja Onnelan kiinteistöillä sijaitsevilla koululaitokseen ja seurakunnan rakennustoimintaan liittyvillä rakennuksilla. Päiväkotina toimivan kirkonkylän ensimmäisen kansakoulutalon tunnistaa siihen tehdyistä ulkoasullisista muutoksista huolimatta 1800-luvun lopun maalaiskansakouluksi. Koulutalo on kirkonkylän vanhimpia puurakennuksia. Vanhan

kansakoulun lähellä, huomattavan suurten poppelien vieressä, on Onnelan pihapiiri. Taitekattoinen ja hirsirunkoinen asuinrakennus, entinen kanttorila, joka on alkuperäisen käyttötarkoituksensa puolesta kirkonkylään tyypillisesti kuuluva rakennus.

Tavastilan pihaa etelästä, portilta. Puutarhan ympäröimässä päärakennuksessa on harjakatto ja siinä taitekattoinen ristipääty. Rakennuksen ulkoasussa on selvää korjausten tuomaa kerroksellisuutta, mikä näkyy mm. ikkunasyvennyksinä ja sokkelin levytyksenä sekä uudempina ikkuna- ja ovityypeinä. Peruskorjausta on tehty ainakin vuonna 1960. Oikeanpuoleinen kuva on otettu pohjoisesta, kansalaisopiston suunnalta.

Kuvaus

Tavastilan kiinteistö muodostuu Korholanmäen maatalon entisestä talouskeskuksesta. Pihapiiri sijaitsee kirkonkylän keskustassa, mutta rakennuksia ei juuri havaitse pihaa rajaavan kuusiaidan ja puulle istutettujen peltopalojen takaa. Ympäristö on muuttunut voimakkaasti; pohjoisessa piha-alue rajautuu entisen kirkonkylän koulun sekä rivitaloryhmän tontteihin ja etelässä avaraa ympäristöä hallitsevat julkiset palvelurakennukset eli Kouluharjun koulu, kirjastorakennus (1997) ja liikuntahalli (1991) sekä niiden paikoitusalueet.

Tavastilassa on säilynyt kookas päärakennus, joka lähteissä mainitaan rakennetun n. vuonna 1800, mutta nykyisessä ulkoasussa näkyy ennen kaikkea 1900-luvun alkupuolen tyylipiirteet sekä viimeisen lämpöremontin vaikutukset. Pihapiiriä muodostavat hirs- ja lautarunkoiset talousrakennukset, hirs- ja tiilirunkoinen navetta on purettu.

Tavastila sijaitsee Sulkavan kylän Mikkolan kantatalon nro 3 asumapaikoilla. Kohta isonjaon jälkeen 1840-luvulla talonpoikaisomistuksessa olleesta Mikkolasta erotettiin Etelätupa ja Nattari. Myöhemmin samalla vuosisadalla osatalot siirtyivät kaupalla kauppias Kalle Vihavaiselle. Näiltä ajoilta aina 1910-luvun alkuun kanta-Mikkolassa oli kirkonkylän kestikievari. Vuoteen 1917 mennessä monien muiden Sulkavan talojen tavoin kanta-Mikkolan maita siirtyi puutavarayhtiö W.Gutzeit & Co:n omistukseen, mutta jo 1920-luvulla yhtiö myi osan maista ja kirkonkylässä sijaitsevan talouskeskuksen rakennuksineen August Vihavaiselle. Korholanmäen August Vihavaisessa toimi kirkonkylän majatalo aina 1930-luvun loppuvuosiin saakka. Maataloudesta luovuttiin 1980-luvulla ja pellot metsitettiin. Jo tätä ennen talon eteläpuolella sijainneen Etelätuvan päärakennus hävitettiin kirjaston ja liikuntahallin tieltä, entinen talousrakennus, joka myös toimi sotien jälkeen koulutiloina, on jäljellä.

Tavastilan pohjoispuolella, Uitonrinteessä sijaitsevien koulutonttien ympäristöä jäsentävät havu- ja lehtipuut. Etelästä saavuttaessa kirkonkylän ydinkeskusta alkaa koulutaloilta, jotka muodostavat selkeästi julkisiksi rakennuksiksi erottuvan rakennusryhmän jälleenrakennuskauden omakotiasutuksen reunalle. Kaksi vanhinta koulutaloa on edelleen kunnallisina palvelurakennuksina, päiväkotina ja kansalaisopistona. Jälkimmäisen kanssa samassa pihapiirissä on tyhjilleen jäänyt 1950- ja 60-luvuilla rakennettu oppikoulurakennus, joka nykykunnossa on ympäristöongelma. Koulut rakennettiin aikoinaan keskustan laidalle, silloisen kanttorin asuntoon kuuluneen

pellon reunaan. Alueelle tuli tiivistä omakotirakentamista kohta sotien jälkeen, ja vähitellen kaikki pellot on otettu rakennusmaaksi.

Kunnallisena päiväkotina toimiva kansakoulurakennus on valmistunut 1880. Se rakennettiin kahdenopettajan kouluksi. Koulun kulmalle rakennettiin matala harjakattoinen lisäosa 1980-luvun puolivälin jälkeen. Uitonrinteen puoleiseen julkisivuun tehtiin vuoden 2005 korjauksessa nykyinen katos katonlapetta pidentämällä, lisäksi kulmalla olevaa lisäosaa laajennettiin. Päiväkodin pihapiiristä on purettu koulun aikainen talousrakennus ja sauna. Päiväkotia vastapäätä sijaitseva Kansalaisopisto toimii vuonna 1938 valmistuneessa alakoulussa. Koulun piirustukset ovat Koulurakennuskonttorista, Helsingistä. Sementtitiilirunkoisen talon ulkoseinissä on sileä rappaus. Ikkunat ovat suuret ja pieniruutuiset ja niiden kanssa samalla akselilla ovat suorakaiteen muotoiset haukkaikkunat. Kokonaisuus on klassistinen 1930-luvun tyyliin: pelkistetty ja jäsentelyltään tiukan symmetrinen. Pääoven eteen on 1980-luvulla tehty invalidiluiska ja katos.

Entinen kanttorila kävi 1920-luvun lopulla läpi kylän taloille tyypillisen uudistuksen, mistä näkyvimpänä jälkeenä taitekatto.

Kanttorilana toiminut rakennus on säilynyt vanhan kansakoulun takana Urheilukentälle vievän tien varressa. Seurakunta osti 1920-luvulla takaisin jo 1870-80-luvulla lukkarin puustellina toimineen rakennuksen ja uudisti sen tuolloin kirkonkylällä suosittuun tapaan taitekattoiseksi. Piharakennus rakennettiin samoihin aikoihin. Nykyään kiinteistö on yksityisomistuksessa. Pihapiirissä on asuintalon lisäksi hirsinen sauna, maakellari ja maatalousrakennus, jonka ulkoasu uudistui maltillisesti 1990-luvulla, kun se saneerattiin ruokaravintolaksi ja majoitustiloiksi.

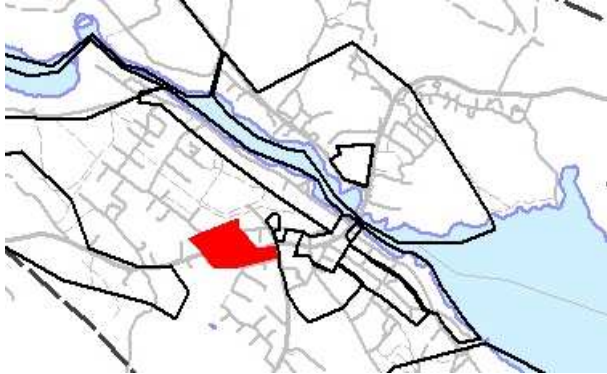

Päiväkoti I. entinen kansakoulu. Pitkä rakennus nousee hyvin esille tien ulkokaarteessa, samoin sitä vastapäätä sijaitseva Kansalaisopiston kivitalo, entinen alakoulu.

10 Uitonrinteen ja Kaarretien omakotialue

Osa-alueen sijainti

Kohdeluokitus

Alue
R II: Jälleenrakennuskauden
omakotialue

Aluerajaus on karttaliitteessä 5.

Tarkenne: Alueen rakentamisessa ja ympäristötoimenpiteiden yhteydessä tulee kiinnittää erityistä huomiota aikakauden pientaloalueille ominaiseen yhtenäiseen rakennustapaan (kattomuoto, rakennushahmot, sijoitteluperiaatteet, materiaalityypit) sekä pihapiirin, kasvillisuuden ja näkymien säilymiseen.

Perusteet

Jälleenrakennuskaudelle tyypillinen rintamamiestaloalue on toteutunut Sulkavan ensimmäisen 1945 vahvistetun asemakaavan mukaisesti. Uitonrinteen ja Kaarretien omakotialue muodostaa kirkonkylän kokoisessa taajamassa kohtuullisen laajan lyhyellä aikavälillä rakentuneen alueen, jossa rakennuskanta on pitkälti alkuperäinen samoin kuin rakennuksista ja tonttikoosta muodostuva mittakaava. Kokonaisuutena alue on edelleen edustava oman aikakautensa asuin ympäristö, joka kertoo viime sotien jälkeisestä asutustoiminnasta, yhteneviä suunnitteluperiaatteita noudattavasta tyyppitalosuunnittelusta sekä kaupunkimaisen rakentamisen tulosta maaseudulle pihamuotoineen ja omakotialueineen. Erityisen yhtenäistä ja kyläkuvallisesti tärkeää rakennettua reunaa talot muodostavat vanhaa maantietä (Puumalantie) rajaavilla tonteilla; tie on edelleen yksi taajaman sisääntuloväylistä. Jälleenrakennuskauden rakentaminen luonnehtii tieympäristöä myös omakotitaloalueen jälkeen Uitonrinteessä tiealuetta rajaavina asuinliikerakennuksina.

Kuvaus

Lähestyttäessä keskustaa vanhaa Puumalantietä ohitetaan tietä ympäröivä jälleenrakennuskauden omakotialue, jossa 1940- ja 50-luvuille tyypillisesti talot ovat puolitoistakerroksisia harjakattoisia puutaloja. Mattomainen asuinalue levittäytyy taajaman korkeimman selänteen itärinteeseen. Tontit erottuvat toisistaan rajoille istutettujen pensasaitojen rajaamina. Alueen katunäkymissä erottuu taloryhmiä, joissa yleisen samankaltaisuuden lisäksi on nähtävissä tyyppillisistäkin yhtenäisyyttä. Tavallista vaihtelua on etenkin rakennusten ulkoseinien vuorausmateriaaleissa ja -tavassa. Muutoksia on tehty kuisteihin ja ikkunoiden ruutujakoihin.

Uitonrinteen (Puumalantie) ympärillä talotyyppien samankaltaisuuteen sekä rakennusten rivimäiseen sijaan perustuva yhtenäisyys on säilynyt parhaiten. Kaarretien (alun perin Koulukaarre) varressa puolitoistakerroksisista tyyppitaloista ei muodostu yhtä eheää katujulkisivua, rakennukset sijoittuvat eri etäisyydellä kadusta ja niihin on tehty enemmän muutoksia. Toisaalta kanttorilan suunnalla, jossa Kaarretien tontit rakentuivat

1960- ja 70-luvuilla, matalat ja loivaharjakattoiset talot muodostavat yhtenäistä katunäkymää.

Omakotialue oli vuoden 1945 kaavassa suunniteltu vanhan taaja-asutuksen jatkoksi, olemassa olevan maantien ja koulurakennusten ympärille. Suurin osa alueesta oli peltoa, mutta muutamat kansakoulun ympäristössä olleet talot otettiin huomioon kortteli- ja tonttijaotuksessa. Omakotitontteja kokoava Kaarretie oli uusi maantien suuntainen lenkkikatu, samoin maantieltä Myllykankaalle ja sinne suunnitellulle urheilukentälle vielä Saarentie, nykyinen Urheilukentäntie.

Maantien ympäristöä.

Kaavassa ei ohjattu rakennusten asemointia, mutta etenkin maantien varressa talot rakennettiin kiinni kaavassa istutettavaksi alueeksi merkittyyn tontinosaan. Vaihtelevuutta näkymään tuo talojen erilainen sijoittelu tiehen nähden, tiensuuntaisesti tien eteläpuolella, pohjoispuolella pääty tielle päin. Kaarretien varressa taloja on viety myös tontin takaosaan.

Kaarretien katunäkymiä 1950-luvulta ja oikeanpuoleisessa kuvassa 1960-70-luvulta.

11 Harakkamäen viljelymaisema

Osa-alueen sijainti

Kohdeluokitus

Alueet

M I: Viljelymaisema*

Kohteet

R I: Harakkamäen pihapiiri*

R II: Lappalaisen pihapiiri

Aluerajaukset ovat liitteessä 5

Pistemäiset kohdemerkinnät liitteessä 1
(inventointikohteet)

Tarkenne: Alueen maisemarakenne (selänteet) ja siihen nojautuen syntyneet avoimet ja yhtenäiset viljelymaisemat sekä vanhat tilakeskukset tulee säilyttää ja uudisrakentaminen sijoittaa olemassa oleviin tilakeskuksiin tai kartalle rajattujen kohdealueiden ulkopuolelle.

Perusteet

Harakkamäellä kulttuuriympäristön peruselementit – tie, mäenlakipellot ja Harakkamäen asuinpaikka – palautuvat vähintään 1600-luvulle, lisäksi samaan maisematilaan kuuluva Lappalainen on merkitty asuinpaikaksi jo 1700-luvun lopun karttaan, ja hieman etäämpänä oleva Viittaharjokin, entinen torppa, asutettiin viimeistään 1840-luvulla. Harakkamäen ympäristössä on edustettuna tasapainoinen mäkiviljelymaisema, jonka merkittävyys perustuu maisemassa näkyvään maankäytön historialliseen jatkuvuuteen sekä Harakkamäen ja Lappalaisen 1800-luvulle palautuvaan kansanomaiseen rakennuskantaan. Avoin maisematila ja asumusten sijoittuminen tuo hyvin esille Sulkavan kirkonkylälle leimaa-antavan maisemarakenteen, vierekkäisistä moreeni- ja hiekkamaista muodostavat voimakaspiirteiset selänteet sekä vahvan luode-kaakkosuuntautuneisuuden. Vanhimpien asuinpaikkojen pihapiirit ovat myös entiseen tapaan lähes puuttomia, jolloin rakennukset tulevat hyvin esille maisemassa.

Kuvaus

Harakkamäen avoin maisema rajautuu selkeästi, moreeniselänteiden muotoja seuraillen ympäröivään metsään. Ylhäällä selänteellä sijaitseva Harakkamäen talo on rinteitä nousevien peltojen luonteva huippupiste. Tieympäristössä sijaitsevan Lappalaisen pihapiiri jää voimakkaiden maisematekijöiden leikkauspisteeseen, jossa maisema avautuu ja kaukonäkymät maantieltä ympäröivään metsämaisemaan ovat vaikuttavat. Idässä ja lounaassa sijaitsevat korkeat mäet muodostavat poimuilevan kaukomaiseman reunan.

Harakkamäki (9:30) on lunastettu valtiolta 1920-luvulla. Kantatila oli entinen sotilasvirkatalo.¹⁵ Talonpoikaista hirsi- ja kivirakentamista edustavat asuin- ja talousrakennukset ryhmittyvät suorakaiteen muotoiseksi pihapiiriksi, jossa pihan keskelle jäävät hirsirakennukset jakavat kokonaisuuden mies- ja karjapihoihin. Päärakennus on eri lähteiden mukaan 1890-luvulta (1895). Kookkaan hirsitalon ulkoasu muuttui 1970-luvun peruskorjauksessa, jolloin uudistettiin kuistit, ulkokuori ja ikkunamalli. Viimeisissä remonteissa on palautettu vanhaa talonpoikaista tyyliä, mm.

¹⁵ Selvitysalueen ulkopuolella, Harakkamäestä etelään sijaitsevat Uotilan ja Janhulan tilat on erotettu virkatalosta, mm. Uotilan tila itsenäistyi 1924 ollen siihen asti torppa. Päärakennus on 1900-luvun alusta, laajennus 1939. Janhulan talo on peruskorjattu 1920-luvun hirsirakennuksesta.

entinen ikkunamalli. Harjakattoiset kuistit ovat uudet, katon lappeelle on tehty poikkipääty. Pihapiirissä on aittarivin lisäksi vanha navetta, 1953 rakennettu ja 1980-luvulla laajennettu navetta (alun perin talli), sauna, liiteri-ulkorakennus sekä paja pihan ulkopuolella.

Alueen vanhimmat pellot on raivattu pitkänomaiselle selänteelle, joka on syntynyt viime jääkauden aikana mannerjäätikön alla. Selänne on myös aivan vedenkoskemattoman alueen reunalla. Harjanteella näkyy Harakkamäen talo.

Venäjänahon eli nykyisen Lappalaisen (8:113) kohdalla tai hieman alempana rinteessä on ollut torppa viimeistään 1700-luvun lopulla. Nykyinen rakennuskanta edustaa 1800-luvun lopun kansanomaista hirsirakentamista. Paritupapohjaisessa, vuonna 1890 rakennetussa asuinrakennuksessa on harjakatto ja melko pieni runkosyvyys. Pitkät nurkat on koteloitu, ulkoseinissä on yhtenäinen pystylautavuoraus. Ikkunat on uusittu T-ikkunoina, yksi muutettu pikkuikkunaksi. Sisäänkäynnin suojana on avokuisti. Taloa vastapäätä on pieni hirrestä salvottu pariaitti. Kivi- ja hirsirunkoinen navetta on talon kaakkoispuolella.

Maantien reunassa on entinen Venäjänahon torppa.

Selänteen laella kulkee myös kapea harjuselänne, jonka hongikko on Harakkamäen talouskeskuksen pohjoisreunana. Kuvassa tilan paja. Lappalaisen ja Viittaharjun (8:38) välillä on asumusryhmä, joka sijaitsee pappilan vanhan mäkitupapalstan ympärillä. Vanhimmat talot ovat 1900-luvun alku- ja keskivaiheilta. Paraikaa rakennuksissa on käynnissä laajennus- ja korjaustöitä.

12 Uudenkylän seutu

Osa-alueen sijainti

Luokitus

Alue
R II: Uudenkylän jälleenrakennuskauden
asuinalue*

Aluerajaus on liitteessä 5.

Tarkenne: Alueen rakentamisessa ja ympäristötoimenpiteiden yhteydessä tulee kiinnittää erityistä huomiota aikakauden pientaloalueille ominaiseen yhtenäiseen rakennustapaan (kattomuoto, rakennushahmot, sijoitteluperiaatteet, materiaalityypit).

Perusteet

Uudenkylän tienvarsiasiatus kuvastaa hyvin sodan jälkeistä keskusjohtoista rakentamista, jossa talotyyppi sekä kyläasutuksesta ja maaseudun perinteisistä elinkeinoista riippumattomasti muodostettu tiivis asuntotonttialue edusti maaseudulla uutta rakentamistapaa.

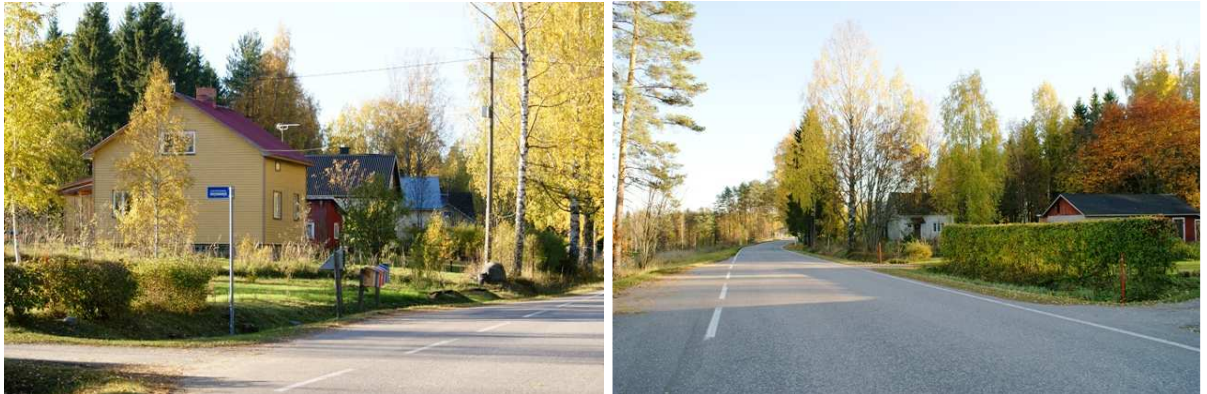
Ympäristö on aikaisemmasta hieman sulkeutunut, ja taloihin on tehty korjauksissa muutoksia, mutta kokonaisuutena alue on yhtenäinen ja rakennusaikaansa edustava.

Kuvaus

Uudenkylän nauhamainen tienvarsiasiatus rakentui 1950-luvulla asumattomalle metsäseudulle Sulkavan ja Hasulan kylien rajalle. Maantie on vanhaa Juvantietä, joka kulkee asuinalueen kohdalla kaakko-luode suuntaisella moreeniselänteellä. Pieksunpolku, jonka varressa on pienempi taloryhmä, on sekin vanhaa jo 1700-luvun

kartoissa näkyvää kulku-uraa Tuonilammen suunnalta Kuhajärvelle. Uudenkyläntien liikenne on kasvanut sen jälkeen, kun Savonlinnantien oikaisu valmistui kirkonkylän pohjoispuolelle.

Myllylammen rannassa on ollut pieni rantapelto ja niittyä, mutta nykyään tien ja rannan väliin jäävää rinnettä hoidetaan talousmetsänä. Kirkolle jatkuva tie kaartaa kuivalla kankaalla kohden Myllyniemeä, jossa asuintalo on saanut nykyisen muotonsa 1950-luvulla. Matkalle jää Tiilirannan vuonna 1940 valmistunut perinteikäs puutalo, jonka kohdilla avautuu kapea näkymä Myllylammelle.

Uudenkylän tontit ovat kooltaan 1200-5000 m², ja muodostettu maanhankintalain nojalla. Maantien reunassa olevat lautarunkoiset talot on rakennettu hartiapankkiperiaatteella 1950-luvulla, lukuun ottamatta rivin pohjoispäässä, Hasulan kylän mailla sijaitsevia taloja, joista vanhin on 1940-luvulta ja kaksi muuta 1960-luvun alkuvuosilta. Talojen kohdalle tien ja Myllylammen välille on tullut 1980-luvulla yksi omakotitalo. Pihat ovat yksilöllisiä, talot hieman eri etäisyydellä tiestä, mutta lähes kaikki pääty tielle päin. Jokaiselta tontilta on liittymä tiehen.

Taloissa on tyyppi- ja kokoeroja, mutta yleisin on puolitoistakerroksinen talo, jossa on jyrkähkö harjakatto ja yhtenäinen vaaka- tai pystylautaverhous. Osassa taloista on säilynyt talotyyppiin kuuluva avokuisti, mutta yhtä monessa on sisäänkäynnin kohdalle tehty myöhemmin matala harjakattoinen siipi. Isoilla tonteilla on vähintään yksi pitkänomainen harja- tai pulpettikattoinen ja lautaseinäinen piharakennus.

13 Vilkalahden upseerikylät

Osa-alueen sijainti

Kohdeluokitus

Alueet
R II: Alakylä
R II: Yläkylä

Aluerajaukset ovat liitteessä 5

Tarkenne: Yhdenmukainen tiettyä historiallista käyttötarkoitusta varten rakennettu ja julkisivuiltaan yhtenäisenä säilynyt taloryhmä on arvokas erityisesti eheänä

kokonaisuutena, jolloin kohteen rakennushistorialliset arvot ovat erityisen herkkiä muutoksille. Samaan ryhmään ei tule rakentaa erityyppisiä asuintaloja tai merkittävästi nykyisiä suurempia piharakennuksia. Mahdolliset uudet rakennuspaikat tulee sijoittaa erilleen ilman suoraa näköyhteyttä nykyiseen taloryhmään. Olemassa olevat talot kestävät jonkin verran sen tyyliä muutoksia, kuin mitä niihin on tähän mennessä tehty.

Perusteet

Vilkalahden upseerien ja aliupseerien asuinrakennukset ja pihoihin kuuluvat varastot ovat säilyneet pitkälti samankaltaisina ja muodostavat omintakeiset, selvästi yhdenmukaista käyttötarkoitusta varten rakennetut taloryhmät, jotka omalla tavallaan tuovat pelkistettyä funktionalismia keskelle korpea. Kohteella on sotahistoriallisia arvoja viime sotiin liittyvänä rakennettuna kokonaisuutena.

Kuvaus

Talvisodan päätyttyä uuden Moskovan rauhansopimuksen mukainen rajalinja tuli lähelle Sulkavan kuntaa. Keväällä 1940 Sulkavalle tuli varuskunta, joka oli aluksi sodasta palaavien joukkojen tärkeä kotiuttamis- ja sijoituspaikka. Syksyllä kuntaan sijoitettiin pääosat Suomen armeijan 6. Prikaatista. Prikaatin ja sen tykistön esikunnat, 6. autokomppania, talousyksiköitä ja upseerikerho olivat kirkonkylässä. Joukkoja oli sijoitettu Rauhaniemeen ja Tuonilahteen. Upseereja asui kirkonkylässä ja muilla kylillä yksityiskodeissa tai kouluilla sekä Vilkalahdelle ja Tuonilahdelle varta vasten rakennetuissa upseerien ja aliupseerien asunnoissa. Vilkalahdella talot rakennettiin kahteen ryhmään, yläkylään tuli kaksi pitkää taloa, alakylään viisi pienempää aliupseerien kahdenhuoneiston taloa. Rakentaminen alkoi syksyllä 1940, ja ilmeisesti viimeiset talot valmistuivat seuraavan vuoden alussa. Alakylässä talot sijoittuivat järven rantaan, yläkylässä metsään. Maa-alue oli seurakunnan omistuksessa.

Jatkosodan jälkeen puolustusvoimat luopui Sulkavan upseerikylästä. Metsäyhtiö Enso-Gutzeit osti 1950-luvulla ainakin yhden talon tontteineen, nykyisen Suomalän, henkilökuntansa työsuhteasunnoksi. Sulkavan kunta käytti ostamia taloja (Niemelä, Päivölä) työsuhte- ja vuokra-asuntolina, mutta niissä toimi myös palveluja kuten hammaslääkärin vastaanotto. Toiseen kunnan rakennuksista varattiin 1950-luvulla tilat kulkutautisairaalaan varten, mutta tähän tarkoitukseen rakennusta ei koskaan tarvinnut käyttää. Kunta alkoi myydä omistamia rakennuksia 1960-luvulla, ja myöhemmin seurakuntakin myi rakennuksia tontteineen, mutta edelleen puolet taloista on seurakunnan vuokramaalla. Neljässä talossa on asukkaat, mutta kolme taloa oli syksyllä 2010 tyhjillään. Niistä kaksi on kohtuullisessa kunnossa, mutta yhden alakylän talon kohdalla kunnostuksella on jo kiire. Talojen pihossa on alkuperäisiä ulkorakennuksia.

Kaikki asuintalot ovat säilyneet samankaltaisina. Rakennuksissa on hyvin loiva harjakatto, pystyjakoiset ikkunat, yhtenäinen pystylautaverhous peiterimoin, betonisokkeli ja paneloidut ulko-ovet kamanaikkunalla. Sisäänkäynnit ovat alun perin olleet ilman suojakatosta, mutta muutamiin taloihin on myöhemmin lisätty pienet lipat tai avokuistit. Muut korjaukset liittyvät vesikatteen, ikkunoiden ja ovien uusimiseen. Yhtä asuinrakennusta on laajennettu.

Yläkylän ohi kulkevan tien päässä on Ruottisen pienvenetelakka, joka siirtyi Vilkalahteen kirkonkylältä vuonna 1980.

Alakylän Niemelä 2 (5:153) ja Suomala (58:2).

Alakylän Pekkala (63:1).

Yläkylän Päivärinne (5:152).

Yläkylän Päivölä (59:0)

Alakylän rantasauna

Alakylän rantaa

Yhteenveto selvitysalueen kulttuurihistoriallisista ja maisemallisista piirteistä

Raportin tuloksista koottua yhteenvetoa voi käyttää pohjana arvioitaessa kaavasuunnittelun vaikutuksia kulttuuriympäristön arvoihin.

TEEMA	ARVIOITAVAT TEKIJÄT	MERKIT YMPÄRISTÖSSÄ
Maisemarakenne	Vesistöt Maiseman suuntautuneisuus Toiminnan ja rakentamisen vyöhykkeet Rakentamattomat viheralueet	Näkymät virran yli: avoin rantavyöhyke Rantojen saavutettavuus Selännemetsät (Harju) Kylän raittien avautuminen vesistöön Maiseman suuntautuneisuutta noudatteleva kylärakenne: tiet ja nauhamaisuus Rakennusten asemointi rinteiden suuntaisesti, rantaan päin
Tiet	Sillat Vanhat yleiset tiet ja kylätiet	Uitonvirran vanha siltapaikka Vanhat maantiet: Uitonrinne-Vilkaharjuntie, Kirkkotie, Uudenkylätien-Alanteentie Vanha Rantasalmentien linjaus Rakentamisen ja tien luonteva suhde Kyläraittimiljö
Julkiset palvelut	Kirkolliset rakennukset Hallintorakennukset Palvelurakennukset	Vanhin hautausmaa ja vanha hautausmaa Kirkko, tapuli, hautakammio, paarihuone ja kiviaidat Kummun pappila (ja Leinola) Niemelän pappilan puistomaisuus (rakentamisen yhtenäisyys) Entinen kanttorila Kunnantupa ja pitäjätupa Nykyinen kunnantalo-kirkko –yhteys Päiväkotia I. entinen kansakoulu Kansalaisopisto I. entinen alakoulu
Maatalous	Viljelymaisemat ja maatilakeskukset, kantatilat, torpat ja mäkituvat	Tiittalan ja Kesämäen viljelymaisema Tiittalan pihapiiri (ja Ala-Tiittala) Kummun pappilan viljelymaisema Tannilan asutusmaiseman peltoaukea Harakkamäki-Lappalainen viljelymaisema Kirkkoympäristöön liittyvät pellot Tavastilan pihapiiri Hämälän ja Peltolan pihapiirit Törönmökki (ja Neitsytniemi)
Liike-elämä	Kaupan rakennukset	Alanteentien rantatie kauppataloineen Uitonrinteen kauppatalot Pankinniemi
Taajama	Suunnitteleman rakentaminen: 1800- ja 1900-luvun alun puutaloalueet:	Alanteentie-Kitusenkuja Uitonrinteen puutalot Uitonvirran etelärannan pientaloasutus: Hiekkala ja Mäntylän vanha talo

	Suunnitelmallinen rakentaminen: 1945 asemakaava-alueet	Utonrinne-Kaarretie Tiiterontien kaarre
	Taajaman ulkopuoliset tiiviit asuinalueet	Löytökylän palsta-alue Uusikylä
Yhteisö	Yhdistykset, kulttuuri	Työväentalo Suojatalo
Tapahtumat	Sodat	2. ms. upseerikylät Vilkalahdessa

Kuvat esimerkkeinä tarkastelualueella sijaitsevista yksittäisistä vanhoista rakennuksista, jotka osaltaan kansanomaisen hirs- ja kivirakentamisen edustajina rikastuttavat maisemia. Kuvassa Hasulan Pieksuun kulman peltoalueella sijaitseva Jokirannan talo sekä nykyään eri tilaan kuuluva kivi- ja hirsirunkoinen navetta. Kyläkulma on asutettu aikaisintaan 1800-luvun lopulla. Vanhoista rakennuksista on tämän työn yhteydessä otettu valokuvia, ja etenkin asemakaava-alueella rakennusten suojelutarpeen selvittäminen on syytä tehdä asemakaavatyön yhteydessä.

Oikeanpuoleisessa kuvassa on Koivikon hirsipinnalla oleva asuintalo (3:226). Se sijaitsee lähellä vanhaa Kohosen asumaa, joka ilmeisesti isossajaossa liitettiin Mikkolan kantatilaan, ja jossakin vaiheesta torpparien toimesta jatkunut asutus hävisi kokonaan. Koivikko oli aina viime sotiin saakka ainoa vanhojen peltomaiden lähellä ollut talo. Nykyään pellot on istutettu metsälle, ja talon ympärille on tullut omakotiasutusta.

6 Lähteet

ARKISTOT

Sulkavan kunnan arkisto

Sulkavan kunnan kunnalliskertomukset

Kotiseutuarkiston valokuvakokoelma

Rakennusluvut

Kartat: asemakaavakartta 1945, Pappilan virkatalon isojako/jakokartat, A. Europaeuksen kartta Kapakanmäen kivikautisesta asuinpaikasta 1927

(Yrjö V. Teittisen kokoelma sisältyy Kotiseutukokoelmaan, joka on arkistoitu kunnan arkistoon)

Mikkelin maakunta-arkisto

Karttakokoelma

Kansallisarkisto (www.narc.fi/)

Maanmittaushallituksen historiallinen karttakokoelma

Heikki Rantatupa. Historialliset kartat – www.sivusto

Sotilaskartat

Maakirjakartat

KIRJALLISUUS

Etelä-Savon rakennusperintö, Etelä-Savon kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet. Etelä-Savon seutukaavaliiton julkaisu 114:1984.

Kulttuurimaisemainventointi. Etelä-Savon seutukaavaliitto, Julk. 147/1989.

Höytämö, Pekka, Leiviskä, Jukka, 2009. Saimaan alueen tulvantorjunnan toimintasuunnitelma 2009. Kaakkois-Suomen ympäristökeskuksen raportteja 2/2009.

Kallioperäkartta 1: 100 000. Lehti 3144 Sulkava. Geologian tutkimuslaitoksen julkaisema. Helsinki 1966.

Kotiseutumme värikuvina: Sulkava / [toimitus: Jan Södersved... et al.]. Aero-kuva, 2004.

Kotiseutuni Savo. Suomen maakuntajulkaisu Oy. 1972.

Kuninkaan tiekartasto Suomesta 1790. Toim. Erkki-Sakari Harju ja Jussi T. Lappalainen. Suomen Kirjallisuuden Seura. 2010.

Luostarinen, Seija, 1986. Maisema- ja luontoinventointi Sulkavan kunnan Taipaleenselän-Anninkselän, Tuohiselän, Iinsalon, Iiniemen, Kaipolanlahden, Iitlahden-Pihlasvirran, Iijärven, Alanteen ja Lohilahden vesistöalueilla. Sulkavan luonnonsuojeluyhdistys ry.

Peruskarttalehti 1: 20 000. Lehti 3144 12, ote. Maanmittauslaitos. kuvaus 1964, kartoitus 1966, julkaistu 1971.

Peruskarttalehti 1: 20 000. Lehti 3144 12, ote. Maanmittauslaitos. kuvaus 1964, kartoitus 1985, julkaistu 1988.

Röös, L, 1645. Sulkavan kylät –maakirjakarttasarja.

Saarelainen, Jouko, 2001. Sulkavan kartta-alueen maaperä. Lehti 3144 12. Geologian tutkimuskeskus. Maaperäkartta 1:20 000 selitys.

Saloheimo, Veijo, 1990. Savon historia II:2.

Savonlinnan seudun maisema-alueet. Täydennysinventointi 1998. Etelä-Savon maakuntaliitto. Julk. 39:2000.

Seppänen, Paavo, 1999: Sulkavan historia I: Sulkava vuoteen 1860.

Seppänen, Paavo, Soikkanen, Hannu, 2002. Sulkavan historia II: Vuosien 1860-2000 Sulkava.

Sormunen, Sanna, 2001. Kylätalo Jukola. Lahden ammattikorkeakoulu, Muotoilu- ja taideinstituutti. Lopputyö.

Sotilaskartta [tiet]. Sulkava. 1795. KrA FRV A Pf 49 nr 1.

Sulkavan kirkko 175 vuotta. Savonlinna 1997.

Suomen maatilat, osa IV. Kuopion, Mikkelin ja Viipurin läänit. 1932.

Suomen taloudellinen kartta 1:100 000. Lehti V:9. Tehty 1915, korjattu 1921, julkaistu 1923.

Suuri maatilakirja. Osa IV. Kymen ja Mikkelin läänit. 1965.

Taskinen, Anssi. Omin avuin kotiseudun parhaaksi. Sulkavan Osuuspankin historia.

Tiittalan kartano. <http://www.tiittalankartano.fi/index.php> (2010)

Vihavainen, Tiina, 1980. Sulkavan maakauppa ja -kauppiaat vapautuksesta 1910-luvulle. Suomen historian proseminariesitelmä, Jyväskylän yliopisto, Suomen historian laitos.

Vihavainen, Timo, 1975. Piirteitä Sulkavan kansanopetuksen historiasta.

Wirilander, Kaarlo, 1960. Savo kaskisavujen kautena 1721-1870.

Suullista tietoa on saatu inventoitujen kiinteistöjen omistajilta.

LIITTEET

- 1: Lähtötilanne: aikaisemmat inventoinnit ja vuoden 2010 täydennys:
Kartta ja kohdeluettelo
- 2: Maisemarakenne– Maisemavyöhykkeet / vanha asutus ja tiestö
- 3: Maisemakuva
- 4: Osa-alueet (numerointi)
- 5: Luokittelu